

Parki Krajobrazowe
i Obszary Chronionego Krajobrazu
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Parki Krajobrazowe
i Obszary Chronionego Krajobrazu
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Toruń 2020

Autorzy fotografii: Katarzyna Czubachowska, Michał Fabiszewski, Marek Głowacki, Łukasz Gwiżdziel, Janusz Kępa, Maciej Mruklik, Marcin Nawrocki, Daniel Pach, Grzegorz Tomasik, Piotr Twardowski, Bartosz Rakoczy, Dorota Sajbor, Wiesław Stępień, Piotr Szumigaj, Leszek Urbankiewicz, Marcin Woźniak, Archiwum GLPK, Archiwum ZPKnDW

Zdjęcie na okładce: Piotr Szumigaj

Teksty rozdziałów: Wojciech Radecki, Sławomir Flanz, Ewelina Szumigaj, Katarzyna Czubachowska, Leszek Urbankiewicz, Tomasz Górny, Mirosław Łebek, Lucyna Graczyk, Dorota i Rafał Borzyszkowscy, Daniel Siewert, Robert Gonia

Konsultacja merytoryczna: Marian Tomoń (Dyrektor BPK), Witold Kwapiński (Dyrektor GWPK), Krzysztof Lewandowski (Dyrektor GLPK), Krzysztof Wojtkowiak (Dyrektor KPK), Andrzej Sieradzki (Dyrektor NPT), Remigiusz Popielarz (Dyrektor TPK), Daniel Siewert (Dyrektor WPK), Jarosław Pająkowski (Dyrektor ZPKnDW)

Redakcja: Piotr Szumigaj

Mapy: Daniel Siewert

ISBN 978-83-62324-38-5

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa

Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Plac Teatralny 2, 86-100 Toruń

tel.: 56 62 18 600, 56 62 18 610

e-mail: punkt.informacyjny@kujawsko-pomorskie.pl

www.kujawsko-pomorskie.pl

Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego
w Toruniu

 facebook.com/WojewodztwoKujawskoPomorskie/

 twitter.com/lubietubyc

 instagram.com/kujawskopomorskie

 youtube.com/umwkp

 issuu.com/kujawsko-pomorskie

 flickr.com/kujawskopomorskie

Współwydawca, przygotowanie zdjęć do druku, opracowanie graficzne, skład i druk:
Studio Grafiki Komputerowej, ul. Bema 39, 86-300 Grudziądz, www.printeo.pl

Parki Krajobrazowe i Obszary Chronionego Krajobrazu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Spis treści

1. Wstęp	1
2. Ochrona krajobrazu w polskim prawie	3
3. Typy krajobrazu w województwie kujawsko-pomorskim	9
4. Parki krajobrazowe województwa kujawsko-pomorskiego	19
4a. Brodnicki Park Krajobrazowy	20
4b. Gostynińsko – Włocławski Park Krajobrazowy	36
4c. Górznieńsko – Lidzbarski Park Krajobrazowy	52
4d. Krajeński Park Krajobrazowy	68
4e. Nadgoplański Park Tysiąclecia	84
4f. Tucholski Park Krajobrazowy	100
4g. Wdecki Park Krajobrazowy	116
4h. Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą	132
5. Obszary Chronionego Krajobrazu w województwie kujawsko-pomorskim	173
6. Dane kontaktowe	235

Wstęp

Aktywny wypoczynek na łonie natury, wśród lasów i jezior, to idealny pomysł na relaks. Okazją mogą być odwiedziny w parkach krajobrazowych naszego regionu. W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonuje ich aż dziesięć.

To prawie 239 tysięcy hektarów wspaniałej przyrody, z rzadkimi gatunkami roślin i zwierząt, atrakcyjne miejsca do uprawiania pieszej i wodnej turystyki, interesujące materialne świadectwa dziedzictwa kulturowego. To bogactwo naszego regionu. Atrakcyjna oferta edukacyjna z pewnością zainteresuje zarówno młodszych, jak i starszych turystów.

Od ponad dekady samorząd województwa prowadzi parki, organizując działania edukacyjne na ich terenie. Charakterystyczne dla naszych parków krajobrazowych są ich zróżnicowanie i specyfika, dzięki czemu każdy oferuje inne walory przyrodnicze i kulturowe, komponujące się w oryginalny koloryt przestrzenny. Doświadczeni edukatorzy prowadzą lekcje, które przyciągają młodzież z całego województwa. Powstają tu i powstawać będą wyspecjalizowane, nowoczesne ośrodki edukacji, przede wszystkim ekologicznej.

W publikacji, którą oddajemy w Państwa ręce prezentujemy najważniejsze i najbardziej charakterystyczne miejsca, w formie rzeczowych tekstów, wzbogaconych zdjęciami natury.

fol. Łukasz Piecyk

Piotr Całbecki

Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego

listopad 2020 r.

Ochrona krajobrazu w polskim prawie

Kiedy w maju 1919 r. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przygotowało projekt ustawy o ochronie przyrody i przesłało go do zaopiniowania, spotkał się on z krytyką jako ujmujący ochronę przyrody zbyt wąsko jako tylko ochronę osobliwości przyrodniczych. We wrześniu tegoż roku Ministerstwo Kultury i Sztuki uznało za konieczne przygotowanie projektu osobnej ustawy o ochronie krajobrazu. W rezultacie przerobiono projekt majowy i dla jego omówienia zwołano na 17 grudnia 1919 r. zjazd zainteresowanych ochroną przyrody. Na tym spotkaniu postanowiono na razie zrezygnować z forsowania projektu ustawy i ograniczyć się do powołania organizacji ochronnej, którą stała się Tymczasowa Państwowa Komisja Ochrony Przyrody, przekształcona w 1925 r. w Państwową Radę Ochrony Przyrody, istniejącą do dziś. Rada postanowiła zlecić przygotowanie ustawy Komisji Kodyfikacyjnej, która zlecenie przyjęła i przystąpiła do pracy. Starły się wtedy dwie koncepcje: szersza ochrony przyrody i krajobrazu z uwzględnieniem także ochrony zabytków oraz węższa czysto konserwatorskiej ochrony przyrody. Ostatecznie zwyciężyła koncepcja węższa i pierwsza polska ustawa o ochronie przyrody uchwalona 10 marca 1934 r. niemal całkowicie pominęła problematykę ochrony krajobrazu, ograniczając się do dość zdawkowej wzmianki, że swoiste cechy krajobrazu mogą przemawiać za poddaniem tworu przyrody ochronie, a także do wskazania, że w okolicach o krajobrazie szczególnie pięknym i bogatym w osobliwości przyrody Rada Ministrów może utworzyć park narodowy.

Po II wojnie światowej ponownie odezwały się głosy, że punkt ciężkości ochrony przyrody należy położyć

na ochronę krajobrazu, którą ludzie odbierają plastycznie i jest dla nich ważniejsza niż ochrona cennych gatunków roślin i zwierząt, znanych niekiedy tylko specjalistom przyrodnikom. W 1945 r. został przygotowany projekt dekretu o ochronie przyrody i krajobrazu, ale potem o nim zapomniano i druga ustawa o ochronie przyrody uchwalona 7 kwietnia 1949 r. także niemal całkowicie pominęła problematykę ochrony krajobrazu.

Dopiero w drugiej połowie lat 60. XX w. zdano sobie sprawę, że przyjęta koncepcja ochrony przyrody jest stanowczo za wąska, bo brak w niej wyraźnie zaznaczonej ochrony krajobrazu. Podjęto próbę doprowadzenia do nowelizacji ustawy z 1949 r., a kiedy ona się z niejasnych przyczyn nie powiodła, Państwowa Rada Ochrony Przyrody w 1971 r. postanowiła przystąpić do realizacji ochrony krajobrazu na dość wątych podstawach prawnych wynikających z obowiązujących wtedy ustaw o planowaniu przestrzennym, o radach narodowych i o wydawaniu przepisów prawnych przez rady narodowe. Minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, będący jednocześnie przewodniczącym Państwowej Rady Ochrony Przyrody, skierował 13 sierpnia 1971 r. do przewodniczących prezydiów wojewódzkich rad narodowych pismo nawołujące do tworzenia parków krajobrazowych i wyznaczania obszarów chronionego krajobrazu. Mimo braku jednoznacznych podstaw prawnych udało się w latach 1976 – 1979 utworzyć 11 parków krajobrazowych i wyznaczyć obszary chronionego krajobrazu w kilku województwach.

Częściowy przełom przyniosła ustawa z 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska, która uznała krajobraz za komponent środowiska, zdefiniowała pojęcie walorów krajobrazowych oraz w dziale II wyznaczającym

podstawowe kierunki ochrony środowiska wprowadziła specjalny rozdział 5 o ochronie walorów krajobrazowych i wypoczynkowych środowiska, a w nim dwa istotne przepisy: art. 39 odsyłający do przepisów o ochronie przyrody w kwestii ochrony walorów krajobrazowych o szczególnej wartości ze względu na potrzeby społeczne oraz art. 41 upoważniające rady narodowe stopnia wojewódzkiego do wprowadzania zakazów lub nakazów koniecznych do zapewnienia ochrony terenów posiadających walory wypoczynkowe i krajobrazowe przed ich niszczeniem bądź utratą tych walorów. Jednocześnie w art. 73 ust. 1 pkt 1 pojawiły się pojęcia parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, których ustawa ta nie definiowała i nie wskazywała, kto i w jakiej formie je tworzy. Odesłanie w art. 39 było odesłaniem do nikąd, bo obowiązująca wtedy ustawa o ochronie przyrody nie znała takich form ochrony. Twórcza interpretacja zaproponowana przez naukę prawa i zaakceptowana przez orzecznictwo sądowe doprowadziła do uznania art. 41 za tymczasową (tj. do wejścia w życie nowych przepisów o ochronie przyrody) podstawę prawną tworzenia parków krajobrazowych i wyznaczania obszarów chronionego krajobrazu. I rzeczywiście w latach 80. XX wieku na podstawie art. 41 powstawały kolejne parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu.

Prawdziwy przełom przyniosła trzecia ustawa o ochronie przyrody uchwalona 16 października 1991 r., która w art. 13 wskazała na trzy formy prawne ochrony krajobrazu: tworzenie parków krajobrazowych i wyznaczanie obszarów chronionego krajobrazu (wraz z parkami narodowymi i rezerwatami przyrody tworzyły one krajowy system obszarów chronionych) oraz uznawanie za zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, zdefiniowała te kategorie prawne oraz wskazała na organy właściwe do ich wprowadzania. Nieco wcześniej, w 1990 r. znowelizowano ustawę z 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury, wprowadzając w art. 5 pkt 12 kategorię krajobrazu kulturowego w formie ustanawia-

nych stref ochrony konserwatorskiej, rezerwatów i parków kulturowych.

Kolejnym krokiem była nowelizacja ustawy z 1991 r. o ochronie przyrody związana z uchaleniem ustawy z 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska i zastąpieniem jej przez mającą odmienny charakter prawny ustawę z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Nowelą z 2001 r. przeniesiono do ustawy o ochronie przyrody regulacje „przyrodnicze” uchylanej ustawy z 1980 r., po czym po raz pierwszy w ustawie o ochronie przyrody znalazło się wskazanie, że ochrona przyrody oznacza także ochronę krajobrazu (znowelizowany art. 2 ust. 1 pkt 7) z niezwykle ważnym uzupełnieniem w art. 47a ust. 1 zapewniającym ochronę walorom krajobrazowym bez względu na to, czy są objęte szczególnymi formami ochrony przyrody.

Rozwiązania wypracowane w latach 1990 – 2001 zostały z pewnymi zmianami i uściśleniami przejęte przez ustawy obowiązujące: czwartą ustawę o ochronie przyrody uchwaloną 16 kwietnia 2004 r. i nieco wcześniejszą ustawę z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. „Klamrą spinającą” postanowienia obu tych ustaw dotyczące ochrony krajobrazu jest ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Ustawa z 2004 r. o ochronie przyrody w brzmieniu pierwotnym zdefiniowała **park krajobrazowy** jako obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe (art. 16), **obszar chronionego krajobrazu** jako tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych (art. 23) i **zespoły przyrodniczo-krajobrazowe** jako fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne (art. 43). Do tworzenia parków krajobrazowych i wyznacza-

nia obszarów chronionego krajobrazu zostali upoważnieni wojewodowie, do uznawania za zespoły przyrodniczo-krajobrazowe alternatywnie wojewodowie lub rady gmin. Ten stan prawny zmienił się w 2009 r., kiedy kompetencja do tworzenia parków krajobrazowych i wyznaczania obszarów chronionego krajobrazu została przekazana sejmikom województw, które czynią to uchwałami, a uznawanie za zespoły przyrodniczo-krajobrazowe stało się wyłączną kompetencją rad gmin, które wydają stosowne uchwały. Podstawowym środkiem ochrony jest system zakazów ujęty ramowo w odniesieniu do parków krajobrazowych (art. 17), obszarów chronionego krajobrazu (art. 24) i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (art. 45), spośród których organ kreujący wybiera odpowiednie dla danego parku, obszaru lub zespołu. Jeśli chodzi o parki krajobrazowe, to najważniejszym instrumentem ochronnym jest plan ochrony (art. 19 ust. 1 pkt 3 i art. 20 ust. 4), taki plan nie jest przewidziany w odniesieniu do obszarów chronionego krajobrazu i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

Na podstawie art. 16 ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków rada gminy może uchwałą utworzyć **park kulturowy** w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Ochronę parków kulturowych zapewnia się wprowadzeniem zakazów i ograniczeń przewidzianych ramowo w art. 17 tej ustawy.

Już po przyjęciu tych dwóch ustaw Polska 24 czerwca 2004 r. ratyfikowała Europejską Konwencję Krajobrazową sporządzoną we Florencji 20 października 2000 r. Konwencja zdefiniowała krajobraz jako obszar, postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i/lub ludzkich oraz zobowiązała Strony do podjęcia działań na rzecz prawnego uznania krajobrazów jako istotnego komponentu otoczenia ludzi i podstawy ich tożsamości, ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, ustanowienia procedur udziału

społeczeństwa oraz zintegrowania krajobrazu z polityką w zakresie planowania oraz kulturową, środowiskową, rolną, społeczną, gospodarczą i wszelką inną.

Mając na względzie konieczność wdrożenia Europejskiej Konwencji Krajobrazowej oraz zdając sobie sprawę ze słabości dotychczasowych regulacji odnoszących się do krajobrazu, podjęto prace nad nowymi rozwiązaniami, sfinalizowane uchwaleniem 24 kwietnia 2015 r. ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, zwanej powszechnie „ustawą krajobrazową”. Przedmiotem tej ustawy jest nowelizacja kilku ustaw, w tym trzech najistotniejszych z punktu widzenia ochrony krajobrazu, tj. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody oraz o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Do ustawy o planowaniu przestrzennym wprowadzono kilka nowych definicji, wśród nich definicję **krajobrazu** jako postrzeganą przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka, i **krajobrazu priorytetowego** jako krajobrazu szczególnie cennego dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, wymagającego zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania. Ustawa krajobrazowa wprowadziła do ustawy o planowaniu przestrzennym nowy instrument prawny w postaci **audytu krajobrazowego**, tj. dokumentu sporządzanego dla obszaru województwa, nie rzadziej niż raz na 20 lat, który identyfikuje krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości, w tym określa lokalizację krajobrazów priorytetowych. Audyt krajobrazowy nie jest aktem prawnym powszechnie obowiązującym, ale ma istotne znaczenie normatywne jako akt prawa wewnętrznego. Wyraża się ono w znowelizowanych przepisach art. 16 ust. 4c i art. 23

ust. 3c ustawy o ochronie przyrody, według których rada gminy mającej wejść w skład nowego lub powiększanego parku krajobrazowego lub obszaru chronionego krajobrazu nie może odmówić uzgodnienia projektu uchwały sejmiku województwa o utworzeniu nowego lub powiększeniu istniejącego parku krajobrazowego lub obszaru chronionego krajobrazu w przypadku, gdy podjęcie takiej uchwały jest konsekwencją rekomendacji dotyczącej utworzenia lub powiększenia parku krajobrazowego lub obszaru chronionego krajobrazu zawartej w audycie krajobrazowym.

Jednocześnie został znowelizowany art. 20 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody w ten sposób, że plan ochrony ma zawierać także określenie granic stref ochrony krajobrazów stanowiących w szczególności przedpola ekspozycji, osie widokowe, punkty widokowe oraz obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną, wyznaczonych w obrębie krajobrazów priorytetowych zidentyfikowanych w ramach audytu krajobrazowego, istotnych dla zachowania walorów krajobrazowych parku krajobrazowego, wraz ze wskazaniem zakazów obowiązujących w danej strefie, oraz wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym. Po ust. 4 w art. 20 dodano ust. 4a stanowiący, że plan ochrony dla parku krajobrazowego w części dotyczącej określenia granic stref ochrony krajobrazów, wykazu obiektów o istotnym znaczeniu historycz-

nym i kulturowym oraz wprowadzania zakazów strefach jest aktem prawa miejscowego.

Mając na uwadze to, że dla obszarów chronionego krajobrazu nie sporządza się planów ochrony, ustawodawca zdecydował się, aby ustawą krajobrazową wprowadzić do ustawy o ochronie przyrody nowy art. 23a, według którego na obszarze chronionego krajobrazu sejmik województwa uchwałą stanowiącą akt prawa miejscowego wyznacza w granicach krajobrazów priorytetowych zidentyfikowanych w ramach audytu krajobrazowego strefy ochrony krajobrazu oraz określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym. Na podstawie znowelizowanego art. 24 ustawy o ochronie przyrody na terenach położonych w strefach ochrony krajobrazów wprowadza się odpowiednie zakazy tam samo jak w planie ochrony parku krajobrazowego. W konsekwencji reżim prawny obszaru chronionego krajobrazu mocno zbliżył się do reżimu prawnego parku krajobrazowego.

Ustawą krajobrazową ustawodawca znowelizował art. 44 ustawy o ochronie przyrody w ten sposób, że w razie zbiegu argumentów przemawiających za objęciem danego obszaru ochroną w formie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego i w formie parku kulturowego, przyznał pierwszeństwo utworzeniu parku kulturowego na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

*Bór sosnowy świeży jako częsty przykład typu siedliskowego występującego na terenie Borów Tucholskich.
fot. Piotr Szumigaj*

*Las liściasty występujący na terenie Wdeckiego Parku Krajobrazowego.
fot. Piotr Szumigaj*

Klasyfikacja typologiczna krajobrazów województwa kujawsko-pomorskiego

Pojęcie „krajobraz” w literaturze ma wiele definicji. Najczęściej rozumie się przez to niejednorodny lecz jednocześnie odrębny wycinek przestrzeni składający się z ekosystemów połączonych ze sobą wzajemnymi zależnościami. W znaczeniu potocznym krajobraz jest rozumiany jako pejzaż obejmujący fragment przyrody z elementami antropogenicznymi, który można obserwować i przedstawić granicznie jako widok. Krajobraz jest zasobem, z którego można czerpać korzyści zarówno estetyczne, jak i materialne. Prawna definicja „krajobrazu” została sformułowana w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Pod tym pojęciem należy rozumieć postrzeganą przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka.

W literaturze spotyka się różnorodne podejścia do delimitacji krajobrazów. Wyróżnia się typy, rodzaje i gatunki krajobrazów. Rodzaje krajobrazów wyróżnia się w zależności od naturalnego ukształtowania terenu, form rzeźby terenu np. młodogłacjalne, starogłacjalne, wodnolodowcowe, eoliczne, dolin rzecznych, rynien polodowcowych, obniżen wytopiskowych. Gatunki krajobrazów wydziela się na podstawie zróżnicowania hipsometrycznego i pochodzenia rzeźby np. płaskich równin, wałowy, falisto-pagórkowaty, zboczy dolin rzecznych, płaskich równin teras rzecznych, niecek jeziornych, płaskich równin biogenicznych, zboczy rynien subglacjalnych. Odmiany krajobrazów wyróżnia się biorąc pod uwagę powyższe cechy oraz

również na podstawie cech antropogenicznych, w tym w szczególności rodzaju użytkowania terenu.

Specjalna typologia krajobrazów, inna od wyżej wymienionych, powstała na potrzeby sporządzania audytów krajobrazowych, które są głównym przedmiotem implementacji do prawa krajowego zapisów Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. Metodykę sporządzania audytów krajobrazowych reguluje szczegółowo Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych. Zostało ono opracowane przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Warszawie przy znaczącym udziale środowiska naukowego. W audytach krajobrazowych zidentyfikowane zostaną w szczególności: krajobrazy występujące na obszarze danego województwa, ich cechy charakterystyczne, ocena ich wartości oraz wskazane zostaną krajobrazy priorytetowe. Dla krajobrazów priorytetowych oraz dla wybranych form ochrony przyrody i krajobrazu, audyt określa rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów. Prace nad sporządzeniem audytu krajobrazowego dla województwa kujawsko-pomorskiego prowadzi Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku.

Wyznaczenie granic krajobrazów na obszarze województwa na potrzeby audytu krajobrazowego według w/w Rozporządzenia odbyło się z uwzględnieniem dwóch głównych kryteriów: szczegółowej analizy pokrycia i użytkowania terenu pozwalającej na rozłączne określenie w przestrzeni jednolitości tła krajobrazowego

oraz na podstawie danego typu rzeźby terenu. Dodatkowymi kryteriami wydzielania jednostek krajobrazowych są: zachowanie powiązań funkcjonalnych lub widokowych między elementami krajobrazu oraz powtarzalność struktury przestrzennej i fizjonomii w różnych częściach krajobrazu, z wyjątkiem krajobrazów unikatowych. Rozporządzenie definiuje pojęcie „identyfikacji krajobrazu” przez co należy rozumieć proces wydzielania krajobrazów przez wyznaczenie ich granic, sklasyfikowanie pod względem typologicznym oraz nadanie im oznaczeń identyfikacyjnych. Definiuje także pojęcie „tła krajobrazowe” tj. rodzaj pokrycia lub użytkowania terenu, który dominuje powierzchniowo w obrębie krajobrazu i jednocześnie stanowi otoczenie większości pozostałych elementów przestrzennych krajobrazu.

Warto zaznaczyć, że punktem wyjścia do delimitacji krajobrazów jest regionalizacja fizycznogeograficzna prof. J. Kondrackiego, która została zweryfikowana w 2018 r. przez zespół pod kierunkiem pod kierunkiem J. Solona i J. Borzyszkowskiego. Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego wyróżniono w całości lub w części 26 mezoregionów. Ilustruje to mapa.

W oparciu o analizę jednolitości tła krajobrazowego czyli dominujących form pokrycia terenu zgodnie z zapisami w/w Rozporządzenia w audycie krajobrazowym wyróżnia się 15 typów krajobrazu. Krajobrazy: wód powierzchniowych (1), bagienno-ławkowe – głównie bezleśne (2), leśne (3), bezleśne: murawowe, piaszczyste i skalne (4), górskie ponad granicą lasu (5) zaliczono do grupy A. „Krajobrazy przyrodnicze, kulturowo (zazwyczaj ekstensywnie) użytkowane, funkcjonujące głównie w wyniku działania procesów naturalnych”. Krajobrazy: wiejskie (6), mozaikowe (7), podmiejskie i osadnicze (8) zaliczono do grupy B. „Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe ukształtowane w wyniku wspólnego działania procesów naturalnych oraz świadomych modyfikacji pokrycia terenu i struktury przestrzennej przez człowieka”. Krajobra-

zy: miejskie (9), wielkomiejskie (10), wodnogospodarcze (11), przemysłowe i energetyczne (12), górnicze (13), komunikacyjne (14), ludyczne (15) zaliczono do grupy C. „Krajobrazy kulturowe, w których struktura i funkcja są w pełni ukształtowane przez działalność człowieka”. Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego występuje 14 typów krajobrazu – poza krajobrazami góorskimi (typ 5).

W poszczególnych typach krajobrazu wyróżnia się określone podtypy krajobrazu. Łącznie Rozporządzenie wyróżnia 51 podtypów krajobrazu. Metodyka wydzielania krajobrazów określa kryterium ich minimalnej wielkości. Dla części podtypów krajobrazu przyjęto w Rozporządzeniu, że ich powierzchnia musi być większa niż 100 ha. Ten próg wielkościowy dotyczy m.in. jezior (podtyp 1a), krajobrazów leśnych (3a, 3b, 3c), wielkoobszarowych sadów i plantacji (6f), zespołów urbanistycznych o zachowanych założeniach historycznych (10a), wielkich centrów handlowych, logistycznych i magazynowo-składowych (10d), dużych sztucznych zbiorników wodnych (11a), dużych kompleksów przemysłowych (12a), terenów zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej (13b), kompleksów lotniskowych (14b). Dla niektórych podtypów krajobrazu tj. wrzosowisk i muraw napiaskowych (podtyp 4b), terenów sportowo-rekreacyjnych (10e) ustalono minimalną wielkość krajobrazu 50 ha. Dla wielkich kompleksów hotelowo-sportowych (podtyp 8b i parków rozrywki (15) ustalono minimalną wielkość krajobrazu na poziomie 10 ha. Dla wielu podtypów krajobrazów Rozporządzenie nie określa minimalnej wielkości powierzchni. Przyjęto, że dla krajobrazów „przyrodniczych” np. wód płynących (1b), bagienno-ławkowych (2a-2e), z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych (6c, 6d), z przewagą terenów porolnych (7a) minimalna wielkość wynosi 100 ha, a dla krajobrazów „urbanizowanych” np. terenów zabudowanych o charakterze wiejskim (6g), podmiejskich (7b), miejscowości o zwartej

MEZOREGIONY W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM

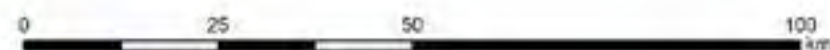

źródło: opracowania własne na podstawie *Physico-Geographical Mesoregions of Poland 2018 r.*

IDENTYFIKACJA KRAJOBRAZÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO KLASYFIKACJA KRAJOBRAZÓW

1a (84)	8b (1)
1b (8)	8c (60)
2a (11)	8d (55)
2b (32)	9a (47)
2d (17)	9b (2)
3a (151)	10a (5)
3b (197)	10c (18)
3c (21)	10d (4)
4b (5)	10e (21)
6a (11)	10f (2)
6b (3)	11a (6)
6c (78)	12a (12)
6d (129)	13a (5)
6e (128)	13b (3)
6f (1)	14a (1)
6g (41)	14b (2)
7a (61)	15 (1)
7b (23)	

źródło: dane Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego

wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim (8c), zróżnicowanej typologicznie i przestrzennie zabudowa nierolnicza na terenach wcześniej rolniczych (8d), obszarach zabudowy mieszkaniowej (10c) minimalna wielkość wynosi 50 ha.

W wyniku przeprowadzonej delimitacji na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego wydzielono 1244 jednostki krajobrazowe należące do 35 podtypów krajobrazu. Ilustruje to niżej zamieszczona mapa.

Zgodnie ze specyfiką użytkowania i zagospodarowania terenu województwa, przestrzenie dominuje typ 6 – krajobrazy „wiejskie”. Pod względem ilościowym zdecydowanie przeważają: podtyp 6c „z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola” oraz podtyp 6d „z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości”. Łącznie wydzielono 257 jednostek krajobrazowych o tych podtypach. Przestrzenie zdecydowanie przeważa podtyp 6d, który zajmuje ponad połowę powierzchni województwa. Tłem krajobrazowym są tu grunty wykorzystywane rolniczo obecnie (grunty orne, łąki i pastwiska) lub w przeszłości (ugory i odłogi). Poszczególne pola mogą być różnej wielkości, ale ilościowo dominują działki ułożone mozaikowo („szachownica pól”) o kształcie zbliżonym do prostokąta i powierzchni najczęściej powyżej 3 ha i poniżej 30 ha. W obrębie tak opisanego tła krajobrazowego mogą występować obszary zabudowane (wsie), charakteryzujące się różnym usytuowaniem, genezą, wielkością oraz typem morfologicznym, a także różnym stopniem zwartości lub rozproszenia oraz mogą występować inne obiekty infrastruktury technicznej. Stosunkowo dużo (aż 128 jednostek) zaliczono do podtypu 6e „z przewagą wielkoobszarowych pól lub łąk i pastwisk”. Są to przede wszystkim tereny dawnych rozległych przestrzeni gospodarstw rolnych (głównie PGR-ów). Znajdują się one najliczniej na Pojezierzach: Chełmińskim,

Krajeńskim i Gnieźnieńskim oraz na Równinie Inowrocławskiej

Znaczny udział ilościowy i przestrzenny mają krajobrazy leśne, których wydzielono 369. Występują głównie w Kotlinie Toruńskiej (Puszcza Bydgoska), w Borach Tucholskich, w Dolinie Drwęcy, na Równinie Urszulewskiej, na Pojezierzu Brodnickim i Dobrzyńskim oraz na Pojezierzu Żnińsko-Mogileńskim. Spośród krajobrazów leśnych przestrzenie przeważa podtyp 3a „z przewagą siedlisk borowych”. Tło krajobrazowe tworzą lasy (o powierzchni powyżej 100 ha) o następujących typach siedliskowych lasu: bór suchy, bór świeży, bór mieszany świeży, bór wilgotny, bór mieszany wilgotny oraz grunty leśne czasowo odlesione i drogi leśne (grunty leśne trwale niezalesione, w szczególności wody, zabudowania oraz grunty nieleśne w kompleksie lasów należy traktować jako elementy przestrzenne krajobrazu).

Pod względem ilościowym duży udział zajmują krajobrazy jezior. Na obszarze województwa wyróżniono 84 krajobrazy tego podtypu. Tłem krajobrazowym są tu duże tafle jezior i ich kompleksów (powyżej 100 ha), wraz z występującymi uroczyskami w postaci wysp i półwyspów. Przestrzenie krajobrazy jezior są rozmieszczone nierównomiernie. Najwięcej ich znajduje się na Pojezierzu Brodnickim, Pojezierzu Dobrzyńskim, Pojezierzu Żnińsko-Mogileńskim i Pojezierzu Krajeńskim.

Ciekawym podtypem krajobrazu, jednak nielicznie reprezentowanym w województwie, są wrzosowiska i murawy napiaskowe (4b). Występują głównie na poligonie toruńskim.

Bardzo różnorodne są krajobrazy mozaikowe, głównie „z przewagą terenów porolnych” (7a). Tłem krajobrazowym jest tu mozaikowy układ form użytkowania terenu: sadów, nieużytków, zagajników (żadna z nich nie stanowi dominującej formy) oraz rozproszonej zabudowy: zakładów produkcyjnych, magazynów i składów oraz obiektów

infrastruktury technicznej lub rozproszonej zabudowy mieszkaniowej. Wyróżniono 61 tego typu jednostek krajobrazowych, a przestrzennie występują najliczniej w Kotlinie Toruńskiej, w Dolinie Drwęcy i w Dolinie Brdy.

W całej przestrzeni województwa „rozrzucone” są krajobrazy podmiejskie i osadnicze (8). Spośród nich najczęściej wyróżniono miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim (8c), gdzie tłem krajobrazowym jest wyodrębniona z otoczenia intensywna i zwarta zabudowa, głównie o charakterze wiejskim, z dominującą funkcją mieszkaniową, a z dawnego funkcjonalnego układu rolniczego zachowały się głównie: układ siedliska, ogrody przydomowe oraz zarastające ugory. Tego typu jednostek wydzielono 60. Są to przede wszystkim wsie gminne oraz duże wsie na terenach podmiejskich. Mniejsze wsie o zwartej zabudowie o charakterze wiejskim zakwalifikowano do podtypu g6. Są to głównie wsie o typie jednodrożnych ulicówek.

Największe miasta województwa: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz i Inowrocław zakwalifikowano do krajobrazów wielkomiejskich (typ 10). W tych miastach wydzielono łącznie 46 jednostek krajobrazowych, w tym 5 w podtypie 10a „zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych” i 18 w podtypie 10c „obszary zabudowy mieszkaniowej” (osiedla wielorodzinne, jednorodzinne). Na terenach największych miast wydzielono łącznie 21 jednostek krajobrazowych w podtypie 10e „tereny sportowo-rekreacyjne”. Mniejsze miasta to w większości krajobrazy 9a „miejscowości z zachowanym układem historycznym”.

Drugim bardzo ważnym kryterium wyznaczania krajobrazów na potrzeby audytu krajobrazowego są typy rzeźby terenu. Metodyka zawarta w Rozporządzeniu określa 8 następujących typów rzeźby:

A. Krajobrazy równinne – rozległe tereny płaskie lub prawie całkowicie poziome (nachylenie do 3°).

B. Krajobrazy faliste – rozległe tereny charakteryzujące się łagodnymi, niewielkimi deniwelacjami terenu o względnych wysokościach do kilku metrów.

C. Krajobrazy pagórkowate – obszary, na których występują wzniesienia o względnych wysokościach od kilku do kilkudziesięciu metrów, które wyodrębniają się w terenie wskutek izolacji przestrzennej i wyraźnego nachylenia stoku. Średnica wzniesień sięga do kilkuset metrów, stoki symetryczne lub asymetryczne, a wierzchołki mogą być mniej lub bardziej obłe.

D. Krajobrazy wzgórzowe – obszary urozmaicone występowaniem form wypukłych terenu o wysokości względnej 100-300 m, które wyodrębniają się w terenie wskutek izolacji przestrzennej i wyraźnego nachylenia stoku. Średnica wzgórz wynosi minimum kilkaset metrów, a wierzchołki mogą być płaskie, obłe lub ostre.

E. Krajobrazy górskie – obszary o wysokościach bezwzględnych od 500-1500 m n.p.m. i dużych deniwelacjach terenu.

F. Krajobrazy wysokogórskie – obszary o wysokościach bezwzględnych powyżej 1500 m n.p.m. i dużych deniwelacjach terenu.

G. Krajobrazy dolin – wydłużone, zwykle płaskodenne, ciągnące się na przestrzeni co najmniej kilku kilometrów obniżenia terenu.

H. Krajobrazy obniżeń i kotlin – zwykle owalne lub okrągłe, rozległe obniżenia terenu, o średnicy co najmniej kilku kilometrów w otoczeniu obszarów pagórkowatych, wzgórzowych lub górskich.

Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego występują 4 typy rzeźby spośród wymienionych powyżej, tj. dolin, falisty, pagórkowaty, równinny. Krajobrazy dolin obejmują przede wszystkim dolinę Wisły (zarówno jej część pradoliną, jak i dolinną). Jest to forma wyraźnie wcięta w otaczające wysoczyzny morenowe,

KLASYFIKACJA KRAJOBRAZÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

TYPY RZEŻBY TERENU

Rzeźba terenu:

- dolin
- falisty
- pagórkowaty
- równinny

źródło: dane Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego

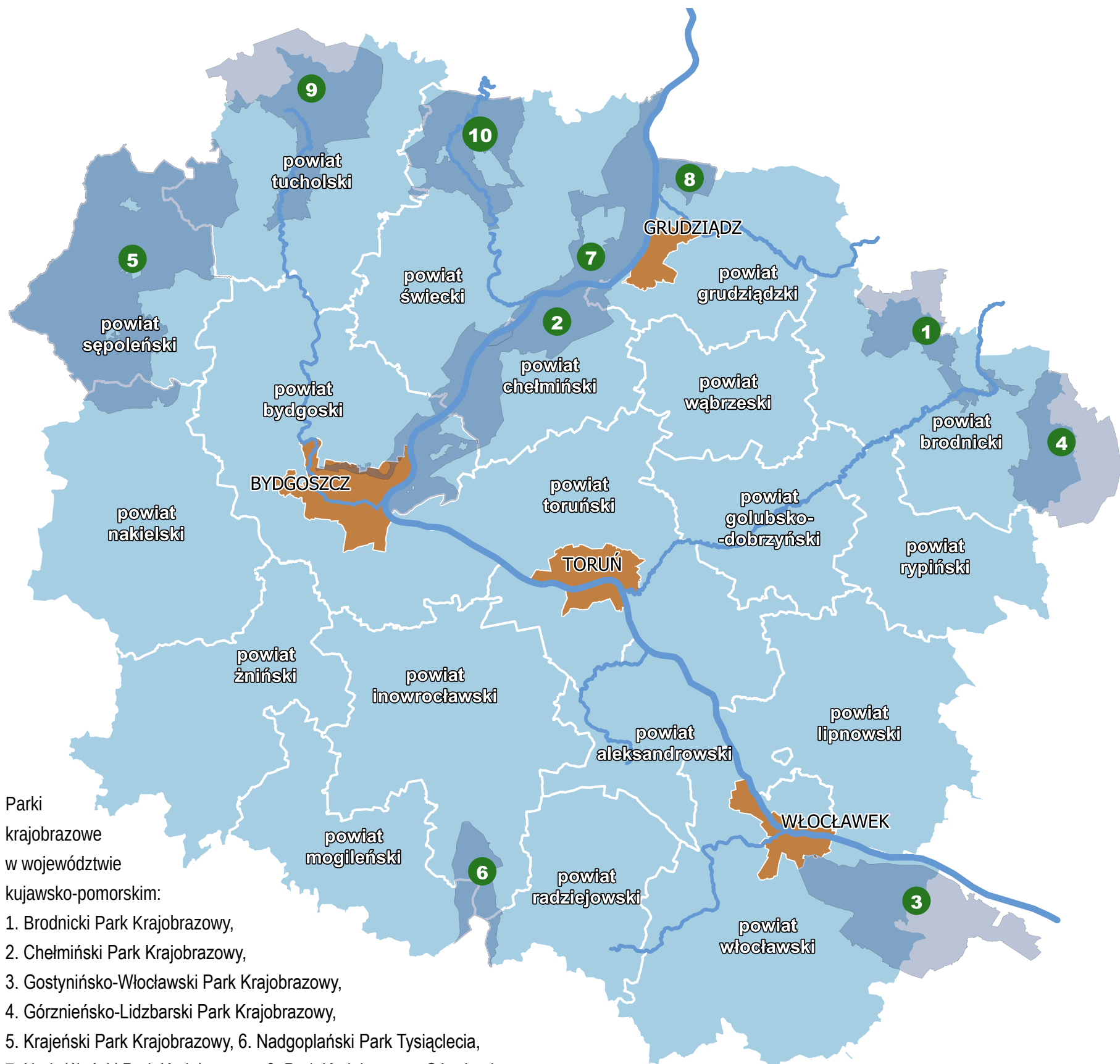
o szerokości do kilkunastu kilometrów. Ponadto krajobrazy dolinne wydzielono w obrębie doliny Noteci oraz doliny Drwęcy. Krajobrazy faliste występują bardzo powszechnie na terenach: Pojezierza Chełmińskiego, Pojezierza Dobrzyńskiego, Pojezierza Kujawskiego, Pojezierza Gnieźnieńskiego, Wysoczyzny Świeckiej i Borów Tucholskich. Są one efektem akumulacji lodowcowej podczas niewielkiej aktywności czoła lądolodu. Krajobrazy pagórkowate są natomiast związane z aktywną działalnością czoła lądolodu i występowaniem form morenowych, głównie moren czołowych oraz z rozległymi terenami wydym śródlądowych. Nagromadzenia form morenowych znajdują się w północnej części Pojezierza Chełmińskiego, na Pojezierzu Brodnickim, na Garbie Lubawskim, na Pojezierzu Krajeńskim, w środkowej części Pojezierza Dobrzyńskiego, na Pojezierzu Kujawskim, w południowej części Pojezierza Żnińsko-Mogileńskiego

i na Pojezierzu Chodzieskim. Nagromadzenie form wydymowych występuje w obrębie Kotliny Toruńskiej (Puszcza Bydgoska, Lasy Dobrzejewickie), w Kotlinie Płockiej (Lasy Gostynińsko-Włocławskie) oraz w rejonie Szubina i Łabiszyna. Krajobrazy równinne występują w obrębie obszarów moreny dennej na wysoczyznach morenowych, głównie na Równinie Inowrocławskiej, w północnej części Pojezierza Kujawskiego, w południowej części Pojezierza Chełmińskiego, w południowej części Wysoczyzny Świeckiej. Są charakterystycznym elementem rzeźby „staroglacjalnej” na Wysoczyźnie Kłodawskiej.

Reasumując należy stwierdzić, że wykonana delimitacja krajobrazów województwa kujawsko-pomorskiego na potrzeby audytu krajobrazowego wykazała znaczne zróżnicowanie krajobrazowe regionu, wynikające zarówno z różnorodnych form pokrycia i użytkowania terenów oraz z urozmaiconej rzeźby terenu.

*Złota polska jesień w rezerwacie przyrody Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego w Szczerkowie.
fot. Piotr Szumigaj*

Parki

krajobrazowe
w województwie

kujawsko-pomorskim:

1. Brodnicki Park Krajobrazowy,
2. Chełmiński Park Krajobrazowy,
3. Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy,
4. Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy,
5. Krajeński Park Krajobrazowy, 6. Nadgoplański Park Tysiąclecia,
7. Nadwiślański Park Krajobrazowy, 8. Park Krajobrazowy Góry Łosiowe,
9. Tucholski Park Krajobrazowy, 10. Wdecki Park Krajobrazowy

Parki krajobrazowe w województwie kujawsko-pomorskim

Park krajobrazowy to jedna z form ochrony przyrody, wymieniona w ustawie o ochronie przyrody. Powoływany jest w drodze uchwały sejmiku województwa, na obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych, historycznych, kulturowych oraz krajobrazowych. Park tworzony jest w celu zachowania oraz popularyzacji tych wartości. Na terenie parku grunty rolne i leśne są wykorzystywane gospodarczo, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Parkiem krajobrazowym kieruje dyrektor parku krajobrazowego, który jest powoływany przez zarząd województwa po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody. Parki krajobrazowe mogą zostać połączone w zespoły parków krajobrazowych, w takim przypadku pracą takiej jednostki kieruje dyrektor zespołu parków krajobrazowych, i nie ma dyrektorów poszczególnych parków.

Do zadań Służby Parku Krajobrazowego należy:

1. inwentaryzacja siedlisk przyrodniczych, stanowisk roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową oraz ich siedlisk, a także zasługujących na ochronę tworów i składników przyrody nieożywionej;
2. identyfikacja i ocena istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych parku krajobrazowego oraz wnioskowanie o podejmowanie działań mających na celu eliminowanie lub ograniczanie tych zagrożeń i ich skutków, a także innych działań w celu poprawy funkcjonowania i ochrony parku krajobrazowego;
3. gromadzenie dokumentacji dotyczącej przyrody oraz wartości historycznych, kulturowych i etnograficznych;
4. realizacja zadań związanych z ochroną innych form ochrony przyrody w granicach parku krajobrazowego;
5. informowanie o przepisach o ochronie przyrody osób przebywających na obszarach podlegających ochronie oraz w miejscach, w których znajdują się twory i składniki przyrody objęte formami ochrony przyrody;
6. prowadzenie edukacji przyrodniczej w szkołach i wśród miejscowego społeczeństwa, a także promowanie wartości przyrodniczych, historycznych, kulturowych i turystycznych parku krajobrazowego;
7. współpraca z samorządami, zarządcami obszarów parku krajobrazowego, organizacjami ekologicznymi

i z innymi podmiotami, mającymi związek z ochroną parku krajobrazowego.

Nazwa parku, jego powierzchnia i granice, a także cele ochrony oraz zakazy które obowiązują na jego terenie określone są w uchwale sejmiku wojewódzkiego. Uchwała taka, zanim trafi pod głosowanie radnych wojewódzkich, musi przejść przez proces uzgodnienia z Radami Gmin na terenie których park się znajduje oraz właściwego Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Wszystkie Rady Gmin i RDOŚ muszą pozytywnie uzgodnić projekt uchwały.

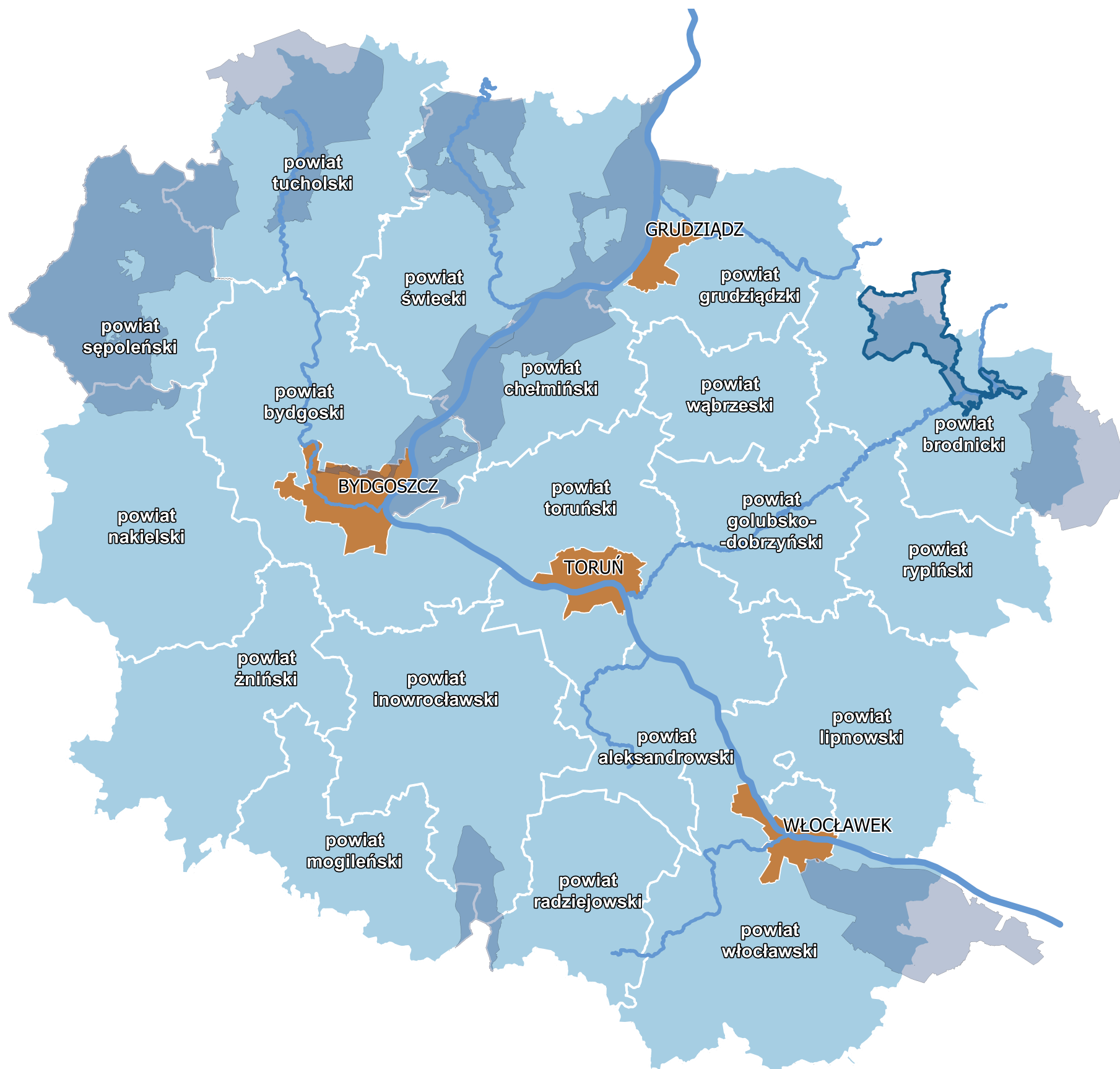
W Ustawie o ochronie przyrody wymienionych jest 14 zakazów, jakie radni sejmiku mogą wprowadzić na terenie parku krajobrazowego. Zakazy te powinny być dostosowane do specyfiki parku i wynikać z celów ochrony jakie na danym obszarze zostały zdefiniowane.

Plan ochrony parku krajobrazowego jest podstawowym dokumentem określającym działania jakie należy wykonać by zachować w odpowiednim stanie zasoby przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe parku. Dokument ten sporządza się na okres 20 lat. Projekt uchwały sejmiku wojewódzkiego wymaga uzgodnienia z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska i zaopiniowania przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na dzień 1 stycznia 2020 r. w Polsce jest 125 parków krajobrazowych, o powierzchni całkowitej 26.141,6821 km², co stanowi 8,36% powierzchni Polski. W województwie kujawsko-pomorskim jest 10 parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 238 758,52 ha co stanowi 13,3% całej powierzchni województwa. Są to:

1. Brodnicki Park Krajobrazowy,
2. Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy,
3. Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy,
4. Krajeński Park Krajobrazowy,
5. Nadgoplański Park Tysiąclecia,
6. Tucholski Park Krajobrazowy,
7. Wdecki Park Krajobrazowy,
8. Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą w skład którego wchodzi: Chełmiński Park Krajobrazowy, Nadwiślański Park Krajobrazowy oraz Park Krajobrazowy Góry Łosiowe.

BRODNICKI PARK KRAJOBRAZOWY

W połowie lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku na Pojezierzu Brodnickim, we wschodniej części ówczesnego województwa toruńskiego, zaczął się żywiołowo rozwijać ruch turystyczny. Niekontrolowany rozwój turystyki, w tym dużych ośrodków wypoczynkowych mógł stanowić zagrożenie dla przyrody tego obszaru. W związku z tym władze województwa podjęły decyzję o objęciu ochroną najcenniejszych terenów, położonych między miastami: Jabłonowo Pomorskie, Nowe Miasto Lubawskie i Brodnica. Koncepcji takiej sprzyjały wysokie walory przyrodnicze, turystyczne i krajobrazowe, zanikająca sieć osadnicza i zmniejszające się zaludnienie. Obszar ten wyróżniał się gęstą siecią czystych jezior, bogatych lasów, ciekawą i wyraźną rzeźbą polodowcową (Burak i in. 1994).

Na terenie Parku spotkać można rzadkie gatunki roślin i zwierząt. Utworzono 9 rezerwatów przyrody, uznano za pomniki przyrody kilkadziesiąt drzew. Stwierdzono występowanie 950 gatunków roślin naczyniowych (Rejewski 1996). Występują wśród nich gatunki, podlegające ochronie ścisłej lub częściowej np. bagno zwyczajne, goździk pyszny, goździk piaskowy, goździk kropkowany, 6 gatunków storczyków, w tym obuwik pospolity, lilia złotogłów, rosiczka okrągłolistna, pełnik europejski. Bardzo bogata jest fauna Pojezierza. Najliczniejsze są bezkręgowce w tym: chrząszcze, trzmiele, pszczoły, motyle. Nad ciekami wodnymi można spotkać ważki, jętki, widelnice, nartniki czy pływaka żółto-brzeżka. W lasach Pojezierza występuje rzadkie gatunki chrząszczy – jelonek rogacz i rohatyniec. Kręgowce tego obszaru to wiele gatunków płazów, gadów, ryb, ptaków i ssaków. Pospolite są tu zaskronce, padalce oraz żmija zygzakowata. Bytuje tu 135 gatunków ptaków lęgowych i 35 gatunków pojawiających się na przelotach (Przystalski 1997), w tym m.in.: 6 gatunków dzięciołów, bocian czarny, bielik, bąk, kania czarna, kania ruda, podróżniczek, wąsatka. Występuje tu również wiele gatunków ssaków objętych ochroną, m.in. 8 gatunków nietoperzy, co świadczy o dobrej kondycji środowiska naturalnego w tym rejonie. Z dużych ssaków możemy spotkać łosia, jelenia, daniela, sarnę, dziką. Coraz częściej pojawia się

też wilk i ryś. Lasy zajmują 60% terenu. Znajduje się tu ponad 60 jezior, połączonych w dwa południkowo ułożone ciągi rzek: Struga Brodnicka i Skarlanka. Tereny te w połączeniu z Lasami Iławskimi na północy oraz rzeką Drwęcą na południu pełnią funkcję korytarzy ekologicznych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.

Uwzględniając powyższe, Wojewódzka Rada Narodowa w Toruniu podjęła 29 marca 1985 r. uchwałę nr V/32.85 w sprawie ochrony walorów krajobrazowych na terenie części Pojezierza Brodnickiego, ogłaszając ją w Dzienniku Urzędowym nr 5 województwa toruńskiego z dnia 30.05.1985 pod pozycją 135. Brodnicki Park Krajobrazowy był 25 w Polsce i pierwszym w ówczesnym województwie toruńskim parkiem krajobrazowym. W 2006 roku, po trzyletnich staraniach dyrekcji BPK oraz dzięki dobrej woli gmin Brzozie i Brodnica, powiększono obszar Parku o „Bagienną Dolinę Drwęcy” oraz Jezioro Bachotek z przyległymi lasami. Od tego momentu powierzchnia Parku wynosi 16 687 ha i obejmuje tereny gmin Jabłonowo Pomorskie, Zbiczno, Brzozie i Brodnica (woj. kujawsko-pomorskie) oraz Biskupiec i Kurzętnik (woj. warmińsko – mazurskie).

W granicach BPK utworzono 9 rezerwatów przyrody:

1. Bachotek – rezerwat florystyczny, utworzony w 1984 roku w celu ochrony kłoci wiechowatej. Powierzchnia rezerwatu wynosi 22,71 ha. Rozciąga się wzdłuż zachodniego zbocza półwyspu Okopy oraz brzegu rzeki Skarlanki. Pod ochroną znalazł się fragment typowego dla tego regionu krajobrazu bagiennego, na który składa się doskonale zachowane torfowisko niskie z lasem olsowym i łągiem olchowym oraz brzeziną bagienną, torfowisko przejściowe i bór mieszany w południowej części rezerwatu. Rozległe płaty kłoci wiechowatej znajdziemy w środkowej części rezerwatu, w miejscach zabagnionych ze stojącą wodą i na podłożu torfowym. Możemy tu również zobaczyć pływacza zwyczajnego – ciekawą owadożerną roślinę.
2. Wyspa na jeziorze Wielkie Partęczyny – rezerwat florystyczny, utworzony w 1958 roku w celu ochrony storczyka

– obuwika pospolitego. Powierzchnia rezerwatu wynosi 0,38 ha. Na wyspie znajdują się duże konkracje kredy jeziornej, co stwarza sprzyjające warunki dla wzrostu tego rzadkiego i pięknego storczyka, który zaliczany do roślin zagrożonych wyginięciem na terenie Polski. W ostatnich latach usunięto część roślinności krzewiastej, stanowiących konkurencję dla coraz rzadziej kwitnącego obuwika, dopuszczając w ten sposób częściowe nasłonecznienie. Dodatkowym zagrożeniem dla tej wyjątkowo rzadkiej rośliny stały się kormorany, które upodobały sobie drzewa w rezerwacie, jako miejsce odpoczynku. Ich odchody, wysoce toksyczne dla roślinności pod drzewami, są dużym zagrożeniem dla obuwika.

3. Okonek – rezerwat torfowiskowy, utworzony w 1963 roku w celu ochrony reliktywnej żurawiny drobnolistkowej. Powierzchnia rezerwatu wynosi 9,04 ha. Jezioro jest bezodpływowym, zarastającym zbiornikiem, otoczonym torfowiskiem przejściowym. Bezpośrednio przy lustrze wody występuje pło mszarne, unoszące się na wodzie. W miejscach położonych wyżej wykształca się mszar kępkowo-dolinkowy z welnianką pochwowatą, żurawiną błotną, rosiczką okrągłolistną, modrzewnicą zwyczajną i licznymi gatunkami mchów. Najcenniejszym okazem flory w rezerwacie jest żurawina drobnolistkowa, będąca glacialnym reliktem. W pobliżu wody, na jej granicy z płem torfowcowym, występuje chroniona i rzadko spotykana rosiczka długolistna. Jest to jedno z niewielu stanowisk w województwie kujawsko-pomorskim.

4. Stręszek – rezerwat torfowiskowy, utworzony w 1963 roku w celu ochrony naturalnego torfowiska przejściowego oraz niewielkiego jeziora. Powierzchnia rezerwatu wynosi 4,46 ha. Jezioro jest dystroficznym, bezodpływowym zbiornikiem wodnym, położonym w wyraźnym obniżeniu terenu. Brzegi otacza torfowisko mszarne, dalej rośnie ubogi bór sosnowy. Na pływającym plem torfowcowym wykształciła się mozaika roślinności typowej dla torfowisk przejściowych i wysokich. W obniżeniach występuje mszar z przygielką białą. Bliżej lustra wody możemy spotkać podmokły mszar z turzycą bagienną i turzycą nitkowatą. Na wyniesionych częściach rezerwatu widoczny jest mszar kępkowo-dolin-

kowy, typowy dla torfowisk wysokich. Występuje tu sosna karłowata oraz bagno zwyczajne tworzące duże skupiska. W rezerwacie „Stręszek”, podobnie jak w „Okonek” występuje glacialny relikty – żurawina drobnolistkowa. Liczne też są rzadkie gatunki wątrobowców, mchów brunatnych i torfowców. Ze względu na wyjątkowo rzadko występujące tu w skali regionu zbiorowiska roślinne „Stręszek” został uznany za rezerwat ścisły.

5. Żurawie Bagno – rezerwat torfowiskowy, utworzony w 1958 roku. Powierzchnia rezerwatu wynosi 5,84 ha. Znajduje się on w głębokim, bezodpływowym zagłębieniu na wschód od jeziora Wielkie Partęczyny, wśród ubogich borów sosnowych. Rezerwat ma charakter torfowiska przejściowego i częściowo wysokiego. Północno-wschodnia, wyżej położona część rezerwatu, zdominowana jest przez mszar kępkowo-dolinkowy z płatami podmokłego mszaru z przygielką białą. Występujące tu torfowce i płoniki tworzą często kępy o wysokości 50 cm. Żurawie Bagno to dawne jezioro, które uległo zarośnięciu przez roślinność bagienną. Pozostałości podmokłych fragmentów możemy spotkać w północnej części rezerwatu. Na torfowisku występuje również rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, bagnica torfowa, turzycza bagienna, pływacz drobny.

6. Rzeką Drwęca – rezerwat utworzony w 1961 roku w celu ochrony pstrąga, łososia, certy i troci oraz ich środowiska wodnego. Ochronie rezerwatowej podlega rzeka Drwęca oraz jej obydwie brzegi na szerokości 5 metrów. Długości Drwęcy od źródeł do ujścia wynosi 207,2 km. Powierzchnia rezerwatu to 1247,98 ha. Na całej długości rzeka silnie meandruje, w dolinach dochodzących do 6 km szerokości. Czasami zmienia swoje koryto tworząc starorzecza. W czasie wiosennych roztopów rozlewa się szeroko zalewając tysiące hektarów łąk i nieużytków, tworząc w ten sposób cenne ekosystemy. Drwęca płynie przez tereny o znacznej różnicy poziomów. Stwarza to warunki dla bytowania rzadkich gatunków ryb, wymagających dobrze natlenionej wody. Najbardziej reprezentatywnymi gatunkami ryb, występujących w rzece są: minóg rzeczny, troć wędrowną, pstrąg potokowy, głowacz białopłetwy, głowacz pręgowaty.

Żurawie na miejsca odpoczynku, szczególnie te większe dla kilkudziesięciu lub kilkuset osobników, wybierają niedostępne mokradła czy płytkie jeziora otoczone trzcinowym pierścieniem. Najważniejszy dla tak dużej grupy jest spokój i brak zagrożenia ze strony drapieżników.
fot. Michał Fabiszewski

Czapla biała zamieszkuje duże obszary wód śródlądowych lub delt, porośnięte szuwarami i krzakami oraz większe obszary trzcin na bagnach. Unika sąsiedztwa terenów zadrzewionych.
fot. Michał Fabiszewski

Cyranka zasiedla słodkowodne zbiorowiska o silnie zarośniętych brzegach. Są to m.in. doliny rzeczne, starorzecza, mokradła, stawy, podmokłe łąki czy płytkie jeziora. Jest gatunkiem coraz rzadziej spotykanym w związku z utratą siedlisk poprzez koszenie lub osuszanie.
fot. Michał Fabiszewski

*Bagienna Dolina Drwęcy rozciąga się wzdłuż środkowego fragmentu doliny Drwęcy. Obejmuje fragment nieuregulowanej rzeki nizinnej, z dominującymi siedliskami bagiennymi oraz łąkowymi. Stanowi ważny obszar dla migrujących ptaków wodno – błotnych.
fot. Marek Głowacki*

*Lasy występujące na terenie BPK to przede wszystkim bory sosnowe i mieszane. Mniejsze powierzchnie zajmują lasy liściaste, takie jak grądy, łęgi, olsy. Bardzo duży udział (37%) mają tutaj lasy ochronne, drzewostany nasienne i ostoje zwierzyny.
fot. Michał Fabiszewski*

Szata roślinna Bagiennej Doliny Drwęcy jest zróżnicowana i tworzy mozaikę łąk, płatów szuwarów, turzycowisk, trzcinowiska i zarośli wierzbowych. Na lewym brzegu rzeki Drwęcy zachował się duży fragment kompleksu leśnego.
fot. Michał Fabiszewski

Jezioro Zbiczno zaliczane jest do najpiękniejszych na terenie Pojezierza Brodnickiego. Posiada dobrze rozwiniętą linię brzegową i niemal w całości otoczone jest lasami. Stanowi typ jeziora sielawowego. Dominującymi gatunkami ryb są: sielawa, płoć, leszcz i szczupak
fot. Janusz Kępa

Jeleń szlachetny jest jednym z największych ssaków z rodziny jeleniowatych, którego można spotkać w lasach naszego kraju. Na co dzień nie jest go łatwo wypatrzeć w lesie, ponieważ mimo swoich rozmiarów jest zwierzęciem bardzo płochliwym. Posiada dobry węch i słuch, przez co bardzo szybko potrafi zlokalizować zbliżające się zagrożenie.

fot. Bartosz Rakoczy

Pióra kormoranów nie są wodoodporne. Po nurkowaniu kormorany nasiąknięte wodą pióra muszą suszyć. Siadają wtedy na nadbrzeżnych drzewach, rozpościerają skrzydła i suszą je na słońcu.
fot. Michał Fabiszewski

Krakwa czasami organizuje tzw. „przedszkola” dla piskląt. Kilka samic wodzących młode łączy je w jedno stadko i wspólnie dba o ich bezpieczeństwo i rozwój.
fot. Michał Fabiszewski

Łoś jako największy przedstawiciel swej rodziny, wpisuje się również w grono największych, aktualnie żyjących ssaków lądowych Europy. Jego potężne ciało osadzone na silnych i bardzo długich badylach (nogach) może osiągać wagę nawet ponad 700kg u samców i ok. 400 kg u samic. Ze względu na swą wielkość i duży, wydłużony łeb łosie na pierwszy rzut oka, przez wielu ludzi mylone są z końmi.
fot. Bartosz Rakoczy

*Płaskonosy żerują w parach.
Kaczki te kręcą się w kółko po-
wodując powstanie wiru, który
wyciąga na powierzchnię wody
pokarm.
fot. Michał Fabiszewski*

*Perkoz zausznik zasiedla ob-
szary wodne. Głównie preferuje
płytkie doliny rzeczne, rozle-
wiska, stawy rybne i jeziora
z niską roślinnością. Gniazduje
w sąsiedztwie śmieszek i ry-
bitw, zapewniając sobie ochronę
przed drapieżnikami.
fot. Michał Fabiszewski*

Rozlewiska rzeki Skarlanki, która jest typową rzeką pojezierną, z leniwym, ledwie wyczuwalnym nurtem i szeregiem urokliwych jezior na trasie. Zapewne dlatego nazywana bywa matką Krutynią. Stanowi jedną z dwóch głównych osi hydrograficznych Pojezierza Brodnickiego.
fot. Katarzyna Czubachowska

Wczesną jesienią gęsi gęsgawy łączą się w stada na stawach, jeziorach czy podmokłych łąkach. Ten swoisty rytuał stanowi u nich przygotowanie do odlotu.

fot. Michał Fabiszewski

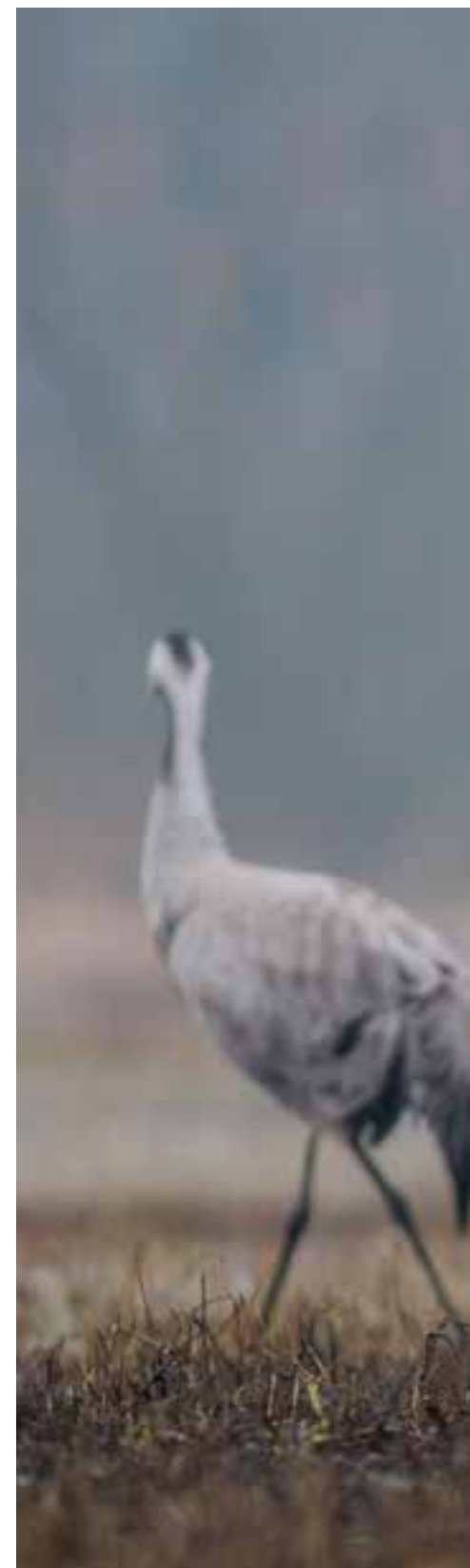
*Rybitwa czarna żywi się owa-
dami wodnymi i ich larwami,
które zbiera z powierzchni
wody lub łapie w powietrzu.
fot. Michał Fabiszewski*

*Łyski zaciekle bronią swoje-
go terytorium, w walce o nie
i o jego utrwalenie. Samiec
atakuje wtedy obce łyski bie-
gnąc do nich na powierzch-
ni i uderza w nie skrzydła-
mi, aż się ich pozbędzie.
fot. Michał Fabiszewski*

*Kluczowym zagrożeniem dla
ostoi Bagienna Dolina Drwęcy
jest zanikanie tradycyjnej gospo-
darki pastwiskowo – łąkarskiej
poprzez jej zalesianie.
fot. Michał Fabiszewski*

*Gągoł znosi od 6 do 14 niebie-
ska-wozielonych jaj. Niekiedy
w jednym gnieździe znajdują
się zniesienia od dwóch samic.
Jaja wysiaduje wyłącznie sami-
ca przez ok. miesiąc.
Pisklęta już w drugim dniu
życia wyskakują z gniazda
i udają się z matką na wodę.
fot. Michał Fabiszewski*

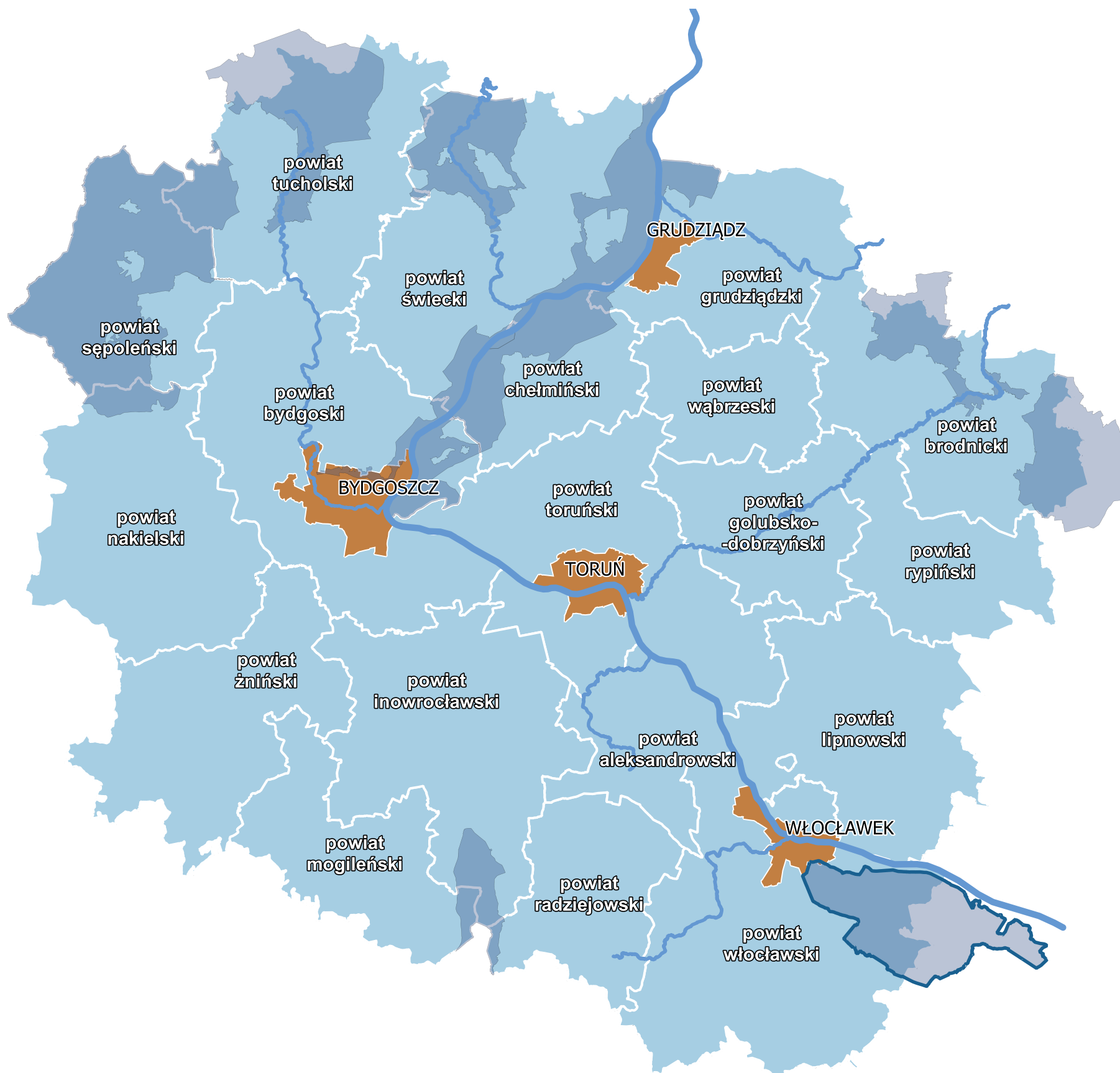

Żurawie mają zwyczaj odbywania grupowych tańców, nawet poza okresem godów. Pary łączą się na całe życie i przebywają ze sobą nawet na zimowiskach.

fot. Michał Fabiszewski

powiat
tucholski

GRUDZIĄDZ

powiat
świecki

powiat
grudziądzki

powiat
sępoleński

powiat
bydgoski

powiat
chełmiński

powiat
wąbrzeski

powiat
brodnicki

powiat
nakielski

BYDGOSZCZ

powiat
toruński

powiat
golubsko-
dobrzyński

powiat
rypiński

TORUŃ

powiat
żniński

powiat
inowrocławski

powiat
lipnowski

powiat
aleksandrowski

powiat
mogileński

powiat
radziejowski

WŁOCŁAWEK

powiat
włocławski

GOSTYNIŃSKO – WŁOCŁAWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Gostynińsko – Włocławski Park Krajobrazowy (GWPK) został utworzony w 1979 roku i objął ochroną unikalne w kraju tereny o wysokich i zróżnicowanych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i rekreacyjnych. Ogólna powierzchnia GWPK wynosi 38 950 ha zaś strefy ochronnej (otuliny) 14 195 ha. Park leży na terenie woj. kujawsko – pomorskiego (gminy: Włocławek, Kowal i Baruchowo) oraz woj. mazowieckiego (gminy: Nowy Duninów, Łąck, Gostynin). Pod względem położenia geograficznego GWPK zajmuje część dawnej Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej pomiędzy Włocławkiem a Płockiem. Obszar ten będący częścią Pojezierza Gostynińskiego dzieli się na dwie jednostki o charakterze kotlin Płocką i Włocławską.

Teren Gostynińsko–Włocławskiego Parku Krajobrazowego jest najbardziej wysuniętym na południe obszarem o rzeźbie młodoglacjalnej związanej z ostatnią fazą zlodowacenia bałtyckiego. Przestrzeń geomorfologiczną tworzą trzy elementarne jednostki: wysoczyzna lodowcowa, poziomy fluwioglacjalne i doliny rzeczne. W obrębie tych jednostek występuje wiele mniejszych form morfologicznych m.in. skarpy, kemy, ozy, wydmy, zagłębienia bezodpływowe. Wydmy będące elementem charakterystycznym dla GWPK pokryte są zbiorowiskami leśnymi różnych odmian borów sosnowych i mieszanych.

Obszary wodne zajmują łącznie 3,5% powierzchni Parku. Najciekawszym elementem sieci hydrologicznej Gostynińsko – Włocławskiego Parku Krajobrazowego są jeziora, których w tej części Pojezierza Gostynińskiego jest ponad 40. Geneza tych zbiorników jest różna poczynając od jezior rynnowych poprzez misy wytopiskowe, zagłębienia czołowo-morenowe, a kończąc na kotłach eworsyjnych. Na szczególną uwagę zasługują jeziora: Białe (150 ha, głębokość 31 m), Rakutowskie (największe jezioro pojezierza 180 ha powierzchni lustra wody i 234ha trzcinowisk i łąk, rezerwat wodno-faunistyczny), Goreńskie (55 ha otoczone od strony północno – wschodniej pięknymi okazałymi wydmami), Lucieńskie, Łąckie Duże

i Małe, Przytomne ze stromymi stokami podwodnymi oraz zespół jezior Wójtowskich. Uzupełnieniem sieci hydrograficznej Parku są liczne cieki i rzeki, z których największe to Skrwa Lewa i Rakutówka.

Lasy GWPK zajmują ponad 62% powierzchni i są administrowane przez trzy nadleśnictwa: Włocławek, Gostynin i Łąck. Lasy te zostały zaliczone do Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Gostynińsko–Włocławskie”. W obrębie zbiorowisk leśnych powierzchniowo przeważają bory sosnowe i mieszane. W dolinach rzek i wokół jezior skupiają się łągi i olsy. W okolicach Łącka znajduje się kompleks lasów grądowych i dąbrów. Na terenie Gostynińsko – Włocławskiego Parku Krajobrazowego ważną pozycję zajmuje 70 jednostek roślinności nieleśnej w randze zespołu. Są to zbiorowiska wodne, szuwarowe i naturalne torfowiska jak i półnaturalne lub antropogeniczne fitocenozy łąkowe, pastwiskowe, murawowe, okrajkowe i synantropijne.

Flora Parku charakteryzuje się różnorodnością i bogactwem gatunków, a środowisko przyrodnicze stanowi przedmiot różnorodnych badań. Stwierdzono tutaj około 1000 gatunków roślin naczyniowych tj. paprotników i kwiatowych. Liczni są także przedstawiciele gatunków rzadkich w skali regionu, a nawet kraju. Łączną ich liczbę ocenia się na 180, z czego znaczną część śmiało można uznać za osobliwości florystyczne tego terenu. Stwierdzono 52 gatunki objęte ochroną prawną, w tym 37 objętych jest ochroną całkowitą, a 15 ochroną częściową. Rośliny niższe, tj. glony, grzyby, mszaki i porosty rozpoznano jedynie częściowo. Znamienneą cechą flory Gostynińsko – Włocławskiego Parku Krajobrazowego jest udział reliktów glacialnych i elementów o charakterze podgórskim i górskim.

Zróżnicowanie biotopów o różnej trofii ma wpływ na różnorodność świata kręgowców. W stosunku do potencjalnej liczby gatunków niżej Polska liczba stwierdzonych na terenie GWPK kręgowców stanowi od 70 do 100% ogółu. Najliczniejszą grupę stanowią ptaki. Ogólnie stwierdzono występo-

wanie około 180 gatunków ptaków, w tym około 130 osiąga tutaj sukces rozrodczy. Do najcenniejszych osobliwości ornitologicznych należy zaliczyć: bociana czarnego, kulika wielkiego, żurawia, bataliona, sieweczkę obrożną, wąsatkę, wodniczkę, bąka, rycyka, biegusy i orła bielika.

Na terenie Parku stwierdzono występowanie 47 gatunków ssaków. Na szczególną uwagę zasługuje rząd owadożernych reprezentowanych m.in. przez jeża wschodniego, ryjówkę aksamitną i malutką oraz rzęsorka rzeczka i rząd nietoperzy w liczbie 11 gatunków. Świat fauny uzupełnia bóbr europejski introdukowany w 1981 roku, sokół wędrowny reintrodukowany w 1991 roku, daniel oraz reintrodukowany w 1991 roku oraz ryś, który przywędrował z Puszczy Kampinoskiej.

O tym, że teren Gostynińsko – Włocławskiego Parku Krajobrazowego posiada liczne i unikalne osobliwości przyrodnicze oraz elementy o wybitnych walorach krajobrazowych świadczy utworzenie 14 rezerwatów. Wszystkie te obiekty mają statut rezerwatów częściowych. Dominują rezerwaty typu leśnego. Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego są to: Olszyny Rakutowskie – największy na Kujawach kompleks lasów liściastych typu olsów i łęgów jesionowo – olszowych, Wójtowski Grąd, Jazy – powołany w celu ochrony stanowisk łęgowych czapli siwej, obecnie ochroną objęto starodrzew sosnowy, rezerwat geomorfologiczny Gościąż.

Liczne i intensywne badania udokumentowały, że jezioro Gościąż jest ewenementem na skalę krajową i światową. Jezioro to zostało wpisane na listę przyrodniczych fenomenów w skali światowej dzięki odłożonym na jego dnie osadom, które tworzy gytia węglanowo – siarczkowa. Osady te utrwalone w formie lamin odkładały się w ciągu 12000 lat w rocznych i wiekowych rytmach akumulacyjnych. Jest to jak dotychczas jedyny stwierdzony w Europie przypadek mikrowarstwowania w ciągu całej historii zbiornika. Tak zachowany, nieprzerwany zapis historii polodowcowej jest wyjątkiem. Osady te stanowią swoisty kalendarz zawierający informację o zmianach klimatycznych, hydrograficznych, glebowych, roślinnych, a także antropogenicznych.

Jedynym rezerwatem faunistycznym jest Jezioro Rakutowskie (woj. kujawsko – pomorskie) będące największym na Po-

jezierzu Gostynińskim ekosystemem wodnym o cechach naturalnych. Rezerwat z przyległymi łąkami to obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 pn. Błota Rakutowskie – PLB 040001. Rezerwat Jezioro Rakutowskie to także część Niecki Kłócińskiej, który został zarejestrowany jako Błota Rakutowskie (E IBAE 028) przez International Council for Bired Preservation i International Waterfowl and Wetlands Research Bureau jako „Ostoja ptaków w europie” oraz jako „Ostoja ptaków w Polsce” przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Nie są to jedyne cenne przyrodniczo tereny w tej części Parku. Rezerwaty przyrody w mazowieckiej części GWPK są typowymi rezerwatami leśno – krajobrazowymi, a są to: Dąbrowa Łącka, Korzeń, Łąck, Jastrząbek, Kresy, Komory, Lucień, Lubaty i Drzesno. Na terenie Parku znajduje się również 120 pomników przyrody oraz 5 Obszarów Natura 2000. Poza wymienionymi wyżej Błotami Rakutowskimi PLB 04000 są to: Błota Kłócińskie PLH 04003, Żwirownia Skoki PLB 040005, Uroczyska Łąckie PLH 140021, Dolina Skrwy Lewej PLH 140051.

Obszar GWPK to także bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne. Park obejmuje swym zasięgiem tereny należące do dwóch grup etnograficznych. Północna część to Kujawy, południowa zaś należy do Mazowsza Polnego. Najtrwalszymi elementami dawnej kultury są: budownictwo, elementy tzw. małej architektury oraz lokalnie zachowany, niezmieniony układ ruralistyczny. W zagubionych osadach śródleśnych wciąż można natknąć się na drewniane chaty kryte strzechą, jakby żywcem przeniesione ze skansenu, a na skrzyżowaniach leśnych dróg dominują kapliczki i krzyże przydrożne, których zadaniem jest odpędzać czyhające w leśnych gęstwinach „złe moce”.

Wybitne walory przyrodnicze i kulturowe Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego powodują, że jest to obszar szczególnie atrakcyjny dla działań edukacyjnych krajoznawczych i rekreacyjnych. Jego położenie na „kresach” województwa kujawsko-pomorskiego powoduje jednak, iż dla większości mieszkańców naszego regionu pozostaje on wciąż tajemniczy i egzotyczny. Paradoksalnie, więcej wiedzą o nim mieszkańcy Łodzi, Warszawy i Płocka niż Bydgoszczy czy Torunia. Pora to zmienić.

Para bielików zajmująca rewir lęgowy przebywa w nim przez cały rok. W sezonie lęgowym broni najbliższego otoczenia gniazda, lecz w łowiskach toleruje obecność innych osobników.

fot Marcin Nawrocki

Dudek należy do gatunków nielicznych, lokalnie średnio licznych. Występuje w całej niżowej części Polski. Kluczowym elementem obecności dudka w rewirze są piaszczyste mury porośnięte skąpą roślinnością, na których zdobywa pożywienie.
fot. Marcin Nawrocki

Błotniak stawowy najczęściej gniazduje w rozległych trzcinowiskach, rzadziej innych szuwarach, porastających brzegi jezior, stawów, starorzeczy oraz bagien i torfowisk. Poluje zarówno na mokradłach jak i na polach oraz łąkach sąsiadujących z terenami łęgowymi. W ostatnim czasie obserwuje się liczniejsze zasiedlanie krajobrazu rolniczego.
fot. Marcin Nawrocki

Czapla biała zasiedla płytkie i rozległe zbiorniki retencyjne lub stawy rybne. Stanowiska znajdują się w trudno dostępnych zarostach wierzbowych, a niekiedy w trzcinowiskach.
fot. Marcin Nawrocki

Ponad 60% powierzchni GWPK zajmują lasy, wśród których dominują bory sosnowe i bory mieszane. Szacuje się, że w granicach Parku występuje około 800 gatunków roślin naczyniowych, spośród których około 180 to gatunki rzadkie w skali regionu, a około 50 objętych jest ochroną prawną.

fot. Leszek Urbankiewicz

*Pomnik przyrody ponad 250 – letni dąb szypułkowy położony na terenie osady Krzywy Las.
fot. Leszek Urbankiewicz*

*Przedwiośnie w okolicach
Brwilna. Za przedwiośnie
przyjmuje się okres roku
na styku zimy i wiosny,
w którym średnie tempera-
tury powietrza wahają się
pomiędzy 0 a 5 °C.
fot. Piotr Twardowski*

*Wschód słońca nad Błotami Rakutowskimi
położonymi w obrębie Kotliny Płockiej,
stanowiącej południowo-wschodnią część
Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej i istotny
element korytarza ekologicznego jakim jest
dolina Wisły.
fot. Piotr Twardowski*

*Niezapominajka zasiedlają
bardzo różne siedliska: miejsca
suche i piaszczyste wydmy,
trawiaste murawy, zarośla
i lasy, miejsca wilgotne oraz
płytke wody.*

fot. Piotr Twardowski

*Na terenie Parku znajduje się
ponad 40 jezior, wśród których
unikatowe w skali światowej
jest jezioro Gościąg, z charak-
terystycznym uwarstwieniem
osadów dennych (13 tysięcy par
lamin osadów, rejestrujących
13 tysięcy lat historii zbiornika).*
fot. Piotr Twardowski

Ciąg jezior rynnowych, charakterystyczny element krajobrazu polodowcowego. Jest to rodzaj jeziora polodowcowego, wypełniającego obniżenie rynny polodowcowej, zazwyczaj jest długie, wąskie, kręte, głębokie o stromych brzegach.

fot. Piotr Twardowski

*Fragment rezerwatu Dąbrowa Łącka, rezerwat krajobrazowo – leśny. Utworzono w celu ochrony różnorodnych zbiorowisk leśnych, bagiennych, pastwiskowych, łąkowych oraz Jeziora Łąckiego Małego. W drzewostanie dominuje sosna, dąb szypułkowy, olsza, brzoza omszona.
fot. Piotr Twardowski*

*Orlik krzykliwy najchętniej
poluje w mozaikowo ukształ-
towanym krajobrazie rolniczym
lub na rozległych obszarach łąk.
np. w dolinach rzecznych.
fot. Marcin Nawrocki*

*Jezioro Rakutowskie jest płyt-
kim eutroficznym jeziorem
wraz z przyległymi łąkami oraz
dwoma kompleksami leśnymi
z dominującymi zbiorowiskami
łęgu jesionowo – olszowego oraz
olsu. Jezioro jest ważnym miej-
scem przystankowym podczas
migracji ptaków wodno-
-błotnych.
fot. Piotr Twardowski*

Generalnie gęgawy rozpoczynają koczowiska i odloty na zimowiska w okresie od września do listopada z wyraźnym nasileniem pod koniec października i na początku listopada.
fot. Marcin Nawrocki

Biotop występowania rycyka to otwarte siedliska, trawiaste mokradła, torfowiska, wilgotne łąki. Pożywienie wyciąga długim dziobem z mokrego podłoża, sondując nim dno. Do jego diety zaliczane są bezkręgowce, z przewagą dżdżownic, owady, mięczaki i pajęczaki. Pożywienie stanowi także pokarm roślinny w postaci nasion.
fot. Marcin Nawrocki

Czajka upodobała sobie tereny podmokłe. Pojawia się w dolinach rzek, na łąkach, torfowiskach, na polach uprawnych i ugorach. Ptak ten żywi się owadami, ślimakami, czasami dżdżownicami. W jadtospisie tego ptaka można odnaleźć też niewielkie ilości roślin.
fot. Michał Fabiszewski

*Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Błota Kłócińskie obejmuje tzw. Nieckę Kłócińską i jest ograniczony od północy przez pola wydmore a od południa przez wysoczyznę morenową.
fot. Leszek Urbankiewicz*

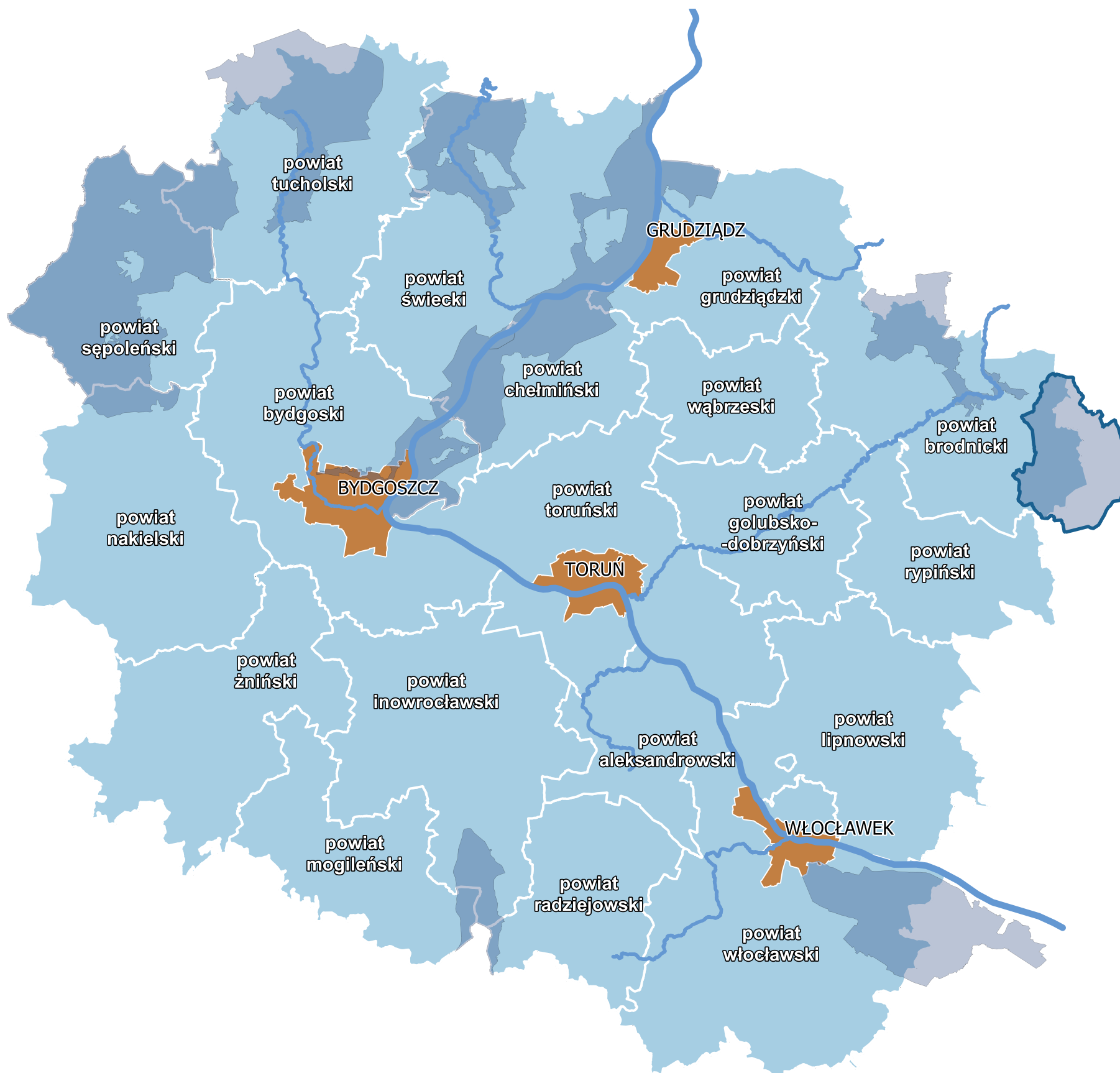

*Skraj boru sosnowego
w zimowej scenerii w rejonie
wsi Krzewent.
fot. Piotr Twardowski*

*Poranny wylot żurawi
z terenu obszaru specjalnej
ochrony ptaków w ramach
programu Natura 2000
Błota Rakutowskie.
fot. Piotr Twardowski*

GÓRZNIENSKO – LIDZBARSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Utworzony został w 1990 roku w celu ochrony niepowtarzalnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Obszar Parku rozciąga się na terenie trzech województw: kujawsko-pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego. Jego powierzchnia całkowita wynosi 27 764,3 ha. Od 1993 roku cały obszar Parku znajduje się w granicach „Zielonych Płuc Polski” – najczystszej i najbogatszej przyrodniczo części kraju. GLPK to przede wszystkim duże, zwarte kompleksy leśne, które w wielu fragmentach posiadają charakter „puszczański”. Duży udział w kształtowaniu środowiska przyrodniczego Parku, a szczególnie krajobrazu miało ostatnie zlodowacenie Polski. Działalność lodowca przyczyniła się do wykształcenia na tym terenie unikalnego krajobrazu młodogłacjalnego, ze wszystkimi klasycznymi formami geomorfologicznymi. Obszar Parku odznacza się znacznymi deniwelacjami. Różnica wysokości między najniższym (dno doliny Brynicy w Bartnicznie – ok. 80 m n.p.m.) a najwyższym punktem w terenie („Sarnia Góra” – 189,8 m n.p.m.) wynosi prawie 110 m. W północnej części Parku i okolicach Górzna deniwelacje sięgają 30 – 40 m, a krajobraz przypomina tereny podgórskie. Szczególnie atrakcyjnie prezentuje się dolina rzeki Brynicy. Walory krajobrazowe GLPK podnoszą malownicze jeziora, których na terenie Parku znajduje się 29.

Zasadnicza część obszaru GLPK (ok. 90%) położona jest w dorzeczu Drwęcy, a dokładniej w zlewni jej lewobrzeżnego dopływu – Brynicy, która jest główną rzeką GLPK i stanowi oś hydrograficzną tego terenu. Granice Parku obejmują jej 18 km odcinek. Rzeką wypływa z niewielkiego mokradła nad jez. Bryńsk Szlachecki, a następnie uchodzi do Drwęcy w osadzie leśnej Długi Most. W okolicach kolonii Buczkowo wcina się w otaczający teren, żłobiąc głęboki i stromy jar, którego zbocza sięgają 40 – 50 m wysokości. Na tym odcinku Brynica posiada charakter zbliżony do potoku górskiego. Ten niezwykle malowniczy i wartościowy przyrodniczo fragment został objęty ochroną rezerwatową, w postaci dwóch rezerwatów: „Jar Brynicy” i „Jar Brynicy II”.

Szczególnym walorem GLPK są lasy, które pokrywają ok. 70% jego powierzchni. Wśród nich, pomiędzy przewa-

żającymi liczebnie borami, znajdują się fragmenty rzadkich w tej części niżu grądów zboczowych na ścianach jarów oraz zboczach nisz źródliskowych, jak i grądów niskich z czosnkiem niedźwiedzim czy ciepłolubnych z udziałem rzadkich gatunków roślin światłolubnych. Zwarte kompleksy leśne poprzecinane niewielkimi enklawami łąk, pól oraz jeziorami i dolinami rzecznyymi stanowią siedlisko dla wielu rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów.

Flora Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego cechuje się dużym bogactwem, różnorodnością i naturalnością. Stwierdzono ponad 900 gatunków roślin naczyniowych. Wiele z nich to rośliny chronione, rzadkie i zagrożone w skali Polski, jak np.: sasanka otwarta, leniec bezpodkwiatkowy, lipiennik Loesela, starodub łąkowy. Na uwagę zasługuje występowanie gatunków górskich. Do najbardziej interesujących należy czosnek niedźwiedzi, masowo rosnący w runie grądów niskich i łęgów w okolicy Górzna. Do tej grupy należy również arnika górską, spotykana na skrajach świetlistych dąbrów i borów mieszanych.

Różnorodność siedlisk występujących na terenie Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego ma swoje odbicie w różnorodności świata zwierząt. Fauna kręgowców Parku szacowana jest na ponad 250 gatunków. Obok pospolicie występujących dzików, zajęcy, saren i jeleni coraz częściej zobaczyć można np. łosie. W lasach żyje również niewielka populacja wilków. Zaobserwowano także rysia. Ponadto stwierdzono występowanie 10 gatunków nietoperzy, co stanowi 90% chiropterofauny tej części Nizy Polski. Szczególnie bogaty jest świat ptaków. Gniazduje tu bocian czarny, bielik, orlik krzykliwy, kania czarna, zimorodek a w bystrzach Brynicy pluszcz. Od wczesnej wiosny rozchodzi się „klangor” licznych żurawi, które stały się symbolem GLPK.

O wysokiej randze przyrodniczej Parku świadczy utworzenie w jego granicach 7 rezerwatów przyrody:

1. Czarny Bryńsk – rezerwat florystyczny, utworzony w 1963 roku dla ochrony rzadkiej w tej części Polski rośliny szuwarowej – kłoci wiechowatej oraz roślin torfowiskowych, w tym rosiczki okrągłolistnej. Rezerwat obejmu-

je śródleśne eutroficzne jezioro Czarny Bryńsk, na którym występują skupienia grzybieni białych.

2. Szumny Zdrój im. Kazimierza Sulisławskiego – rezerwat leśny, utworzony w 1958 roku. Celem ochrony jest zachowanie zbiorowisk leśnych o charakterze naturalnym z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin. Charakterystyczne jest masowe występowanie gatunku górskiego – czosnku niedźwiedziego. Największą osobliwością geomorfologiczną jest potężna i stroma nisza źródłiskowa.

3. Mszar Płociczno – rezerwat torfowiskowy, utworzony w 1997 roku. Obejmuje największy w regionie kompleks torfowiska z zanikającym jeziorem eutroficznym. Kompleks otoczony jest lasami, wśród których dominują bory sosnowe. Występują tu liczne rzadkie i chronione gatunki roślin tj.: fiołek torfowy, bagno zwyczajne, rosiczka okrągłolistna oraz 5 gatunków widłaków. Rezerwat znajduje się w granicach obszaru Natura 2000 „Mszar Płociczno”.

4. Jar Brynicy – rezerwat geomorfologiczno – leśny, utworzony 1955 roku. Przedmiotem ochrony w rezerwacie jest malowniczy fragment doliny rzeki Brynicy. Rzeka płynie w krętym jarze, którego strome zbocza wznoszą się na 40 – 50 m. Zbocza jaru porasta las o cechach zespołu naturalnego z klonowo – lipowym grądem zboczowym i borem mieszanym. Wiek drzewostanów wynosi około 140 – 160 lat. Rezerwat jest miejscem lęgowym m.in. zimorodka i pluszcza.

5. Jar Brynicy II – rezerwat leśny, utworzony w 2001 roku. Sąsiaduje z położonym po drugiej stronie rzeki Brynicy rezerwatem „Jar Brynicy”. Celem ochrony jest zachowanie naturalnego lasu grądowego i interesującego geomorfologicznie fragmentu doliny Brynicy. Rzeka na tym odcinku jest kręta i charakteryzuje się dużym spadkiem. Lasy rezerwatu reprezentują najrzadszy typ grądu – zboczowy grąd grabowo-dębowo-sosnowy z ginącym w Polsce dzwonkiem szerokolistnym. Drzewa osiągają wiek ponad 200 lat.

6. Ostrowy nad Brynicą – rezerwat leśny, utworzony w 1962 roku dla ochrony lasu sosnowo – lipowego z udziałem chronionych roślin światłolubnych. Położony jest na tzw.

„wyspie mineralnej” wśród kompleksu torfowisk niskich nad rzeką Brynicą. W górnym piętrze drzewostanu dominują 150 – letnie sosny, w niższym zaś – lipa drobnolistna.

7. Klonowo – rezerwat leśny, utworzony w 1958 roku. Ochronie podlega fragment boru mieszanego i grądu subkontynentalnego, porastający teren o urozmaiconej rzeźbie. Wiek drzewostanów szacuje się na ok. 190 lat. W rezerwacie rosną liczne gatunki chronione takie jak wawrzynek wilczełyko czy lilia złotogłów.

Spośród innych form ochrony funkcjonujących na terenie Parku należy wspomnieć o licznych pomnikach przyrody i użytkach ekologicznych. Użytki ekologiczne to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. W Parku reprezentują je przede wszystkim śródleśne bagna i mokradła, znajdujące się w obniżeniach terenowych oraz stanowiące obrzeża cieków i jezior. Za pomniki przyrody uznano 36 obiektów, wśród których największy udział mają okazałe wiekowe drzewa, ich skupienia i aleje a także elementy przyrody nieożywionej np. głazy narzutowe. Najciekawszym i najcenniejszym pomnikiem jest ponad 550 – letni „Dąb Rzeczypospolitej” o wysokości ok. 35 m i obwodzie w pierśnicy ok. 641 cm, który rośnie na terenie rezerwatu „Jar Brynicy II”. Bogactwo przyrodnicze GLPK uzupełniają walory kulturowe, a wśród nich zabytki budownictwa wiejskiego, zabytki techniki budownictwa wodnego i grodziska. Niektóre obiekty wpisane zostały do rejestru zabytków.

GLPK przyciąga turystów swoimi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi, a także dobrze rozwiniętą bazą noclegową, infrastrukturą turystyczną oraz edukacyjną. Przez teren Parku przebiega ponad 250 km szlaków rowerowych i pieszych, w tym 4 trasy do uprawiania nordic walking’u, trasa typu „single track” oraz 6 przyrodniczych ścieżek edukacyjnych. Od 2015 roku w osadzie leśnej Ruda funkcjonuje nowoczesny Ośrodek edukacji ekologicznej Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego.

Borsuk, mimo swej różnorodnej diety, uchodzi za istnego czyściocha. Jego nora to szereg korytarzy poprzepłatanych ze sobą, tworzących istny labirynt. W kontekście utrzymywania czystości – oddzielne „pomieszczenia” są przeznaczone do codziennego funkcjonowania, oddzielne do wypróżniania, a jeszcze inne dla noworodków i młodych.

fot. Bartosz Rakoczy

Dzięcioł duży zasiedla wszelkie typy lasów, chętniej liściaste i mieszane, pojawia się także w parkach, zadrzewieniach śródpolnych oraz w miastach. Latem pożywienie dzięcioła dużego jest głównie pochodzenia zwierzęcego, zimą – roślinnego.

fot. Piotr Szumigaj

Jenot, jako gatunek wszystkożerny, może konkurować z rodzimymi gatunkami drapieżników średniej wielkości, szczególnie z lisem i borsukiem. W niektórych rejonach może obniżać dostępność padliny, która na przełomie zimy i wiosny stanowi ważne źródło pokarmu innych drapieżników.

fot. Bartosz Rakoczy

*Jezioro Księża to malowniczy polodowcowy akwen położony na terenie gminy Świdzieb-
nia. Od ponad 10 lat zbiornik
ten ulega sukcesywnej degradacji.
Jezioro stopniowo zarasta,
wypłyca i zamula się. Obecnie
jego średnia głębokość wynosi
około 1 metra.*

fot. Archiwum GLPK

*Zwarte kompleksy leśne po-
przecinane niewielkimi enkla-
wami łąk, pól oraz jeziorami
i dolinami rzecznyymi stanowią
siedlisko dla wielu rzadkich
i chronionych gatunków roślin,
zwierząt i grzybów.
fot. Archiwum GLPK*

*Jezioro Młyńskie z jeziorem Górzno łączy rzeczka Górzanka, nazywana również Kaliczką, która dawniej na tym odcinku napędzała młyn wodny. Różnica poziomu wód pomiędzy oboma jeziorami wynosi 5 metrów. Otoczenie jeziora to przede wszystkim lasy, pagórki i pola.
fot. Janusz Kępa*

Łoś jest zwierzęciem typowo leśnym. Zamieszkuje najczęściej rozległe, podmokłe lub wilgotne lasy, bory bagienne, olsy, brzeziny, zarośla wierzbowe; często trzyma się bagien, szczególnie jeśli wśród nich są wyższe miejsca porośnięte lasem.
fot. Bartosz Rakoczy

Szczególnym walorem GLPK są lasy, które pokrywają ok. 70% jego powierzchni. Wśród nich, pomiędzy przeważającymi borami, znajdują się fragmenty rzadkich w tej części niżu grądów zboczowych rosnących na ścianach jarów.

fot. Archiwum GLPK

Paź królowej w odróżnieniu od innych motyli rodzin, podczas zlizywania nektaru z kwiatów zawisa w powietrzu jak koliber, poruszając bez przerwy skrzydłami. Sądzi się, że zwiększa tym samym stateczność. Jest duży i ciężki, a unosząc się nad kwiatem nie obciąża delikatnych kielichów swoim ciężarem.

fot. Archiwum GWPK

Dziki są ważnym elementem ekosystemu leśnego, buchtując glebę powodują, że jest ona lepiej napowietrzona. Dzięki temu rośliny lepiej się rozwijają.
Fot. Bartosz Rakoczy

*Czarny Bryńsk – rezerwat
florystyczny, utworzony
dla ochrony rzadkiej kłoci
wiechowatej oraz roślin
torfowiskowych.
fot. Daniel Pach*

*Polodowcowy krajobraz wsi Fiałki.
fot. Archiwum GLPK*

Biotopem lisa są lasy, pola i łąki. Ulubionym jego siedliskiem są małe lasy śródpolne. W dużych kompleksach trzyma się raczej na obrzeżach lub w enklawach śródleśnych. Lis jest zwierzęciem wszystkożernym z przewagą pokarmu mięsnego. Rodzaj pokarmu jest dostosowany do dynamiki populacji ofiar i waha się w zależności od biotopu i typu krajobrazu.

fot. Bartosz Rakoczy

Puszczyk jest gatunkiem typowo nocnym. W dzień można zauważyć ptaka siedzącego w otworze dziupli, jednak ze względu na upierzenie doskonale zlewa się z korą drzewa. Ptak ten jest mało płochliwy. W chwili zagrożenia przelatuje na niewielkie odległości. Jest mocno związany ze swoim terytorium, w którym przebywa przez cały rok.

fot. Bartosz Rakoczy

Rezerwat Mszar Płociczno obejmuje największy w regionie kompleks torfowiska przejściowego z zanikającym jeziorem eutroficznym. Kompleks otoczony jest lasami, wśród których dominują bory sosnowe. W wilgotnych miejscach występują różne postacie łęgu jesionowo-olszowego.
fot. Daniel Pach

*Jar Brynicy to geomorfologiczno-leśny rezerwat przyrody pow. 29,47 ha, utworzony w 1995 r. Przedmiotem ochrony jest malowniczy fragment doliny rzeki płynącej krętym jarem, którego strome zbocza wznoszą się na 40 – 50 m.
fot. Daniel Pach*

*Fragment rezerwatu przyrody Jar Brynicy. Zbocza jaru porasta las o cechach zespołu naturalnego z grądem subkontynentalnym, klonowo-lipowym grądem zboczowym i borem mieszanym.
fot. Janusz Kępa*

*Żuraw związany jest z szerokim spektrum siedlisk wodnych i podmokłych o ograniczonej możliwości penetracji przez drapieżniki.
fot. Marek Głowacki*

Zając szarak występuje praktycznie wszędzie, choć w bardzo zróżnicowanym zagęszczeniu.

Odpowiadają mu najbardziej tereny polne, zamieszkuje również lasy, bagna, torfowiska, obszary rekultywowane, a nawet tereny miejskie.

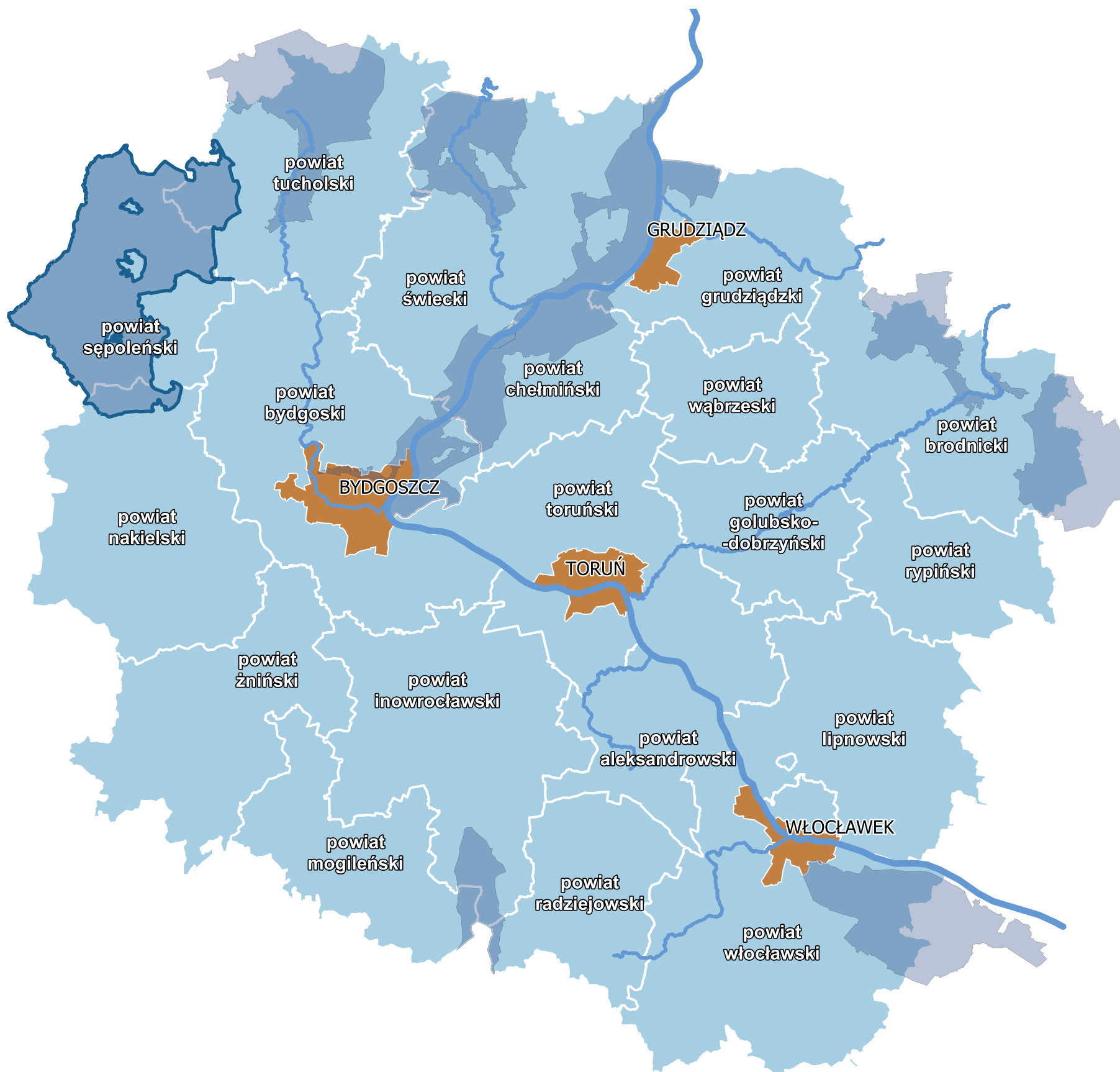
fot. Bartosz Rakoczy

Sarna jest gatunkiem zdolnym do zasiedlania różnych środowisk. Występuje zarówno w wielkich, zwartych kompleksach leśnych, jak i na zupełnie bezleśnych terenach. Odpowiada jej zarówno las liściasty jak i iglasty.

fot. Bartosz Rakoczy

KRAJEŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Utworzony 17 sierpnia 1998 r. z inicjatywy lokalnej społeczności jest największym parkiem krajobrazowym województwa kujawsko-pomorskiego i jednym z największych w Polsce. Obszar Parku zajmuje 74 985,60 ha w granicach trzech powiatów: sępoleńskiego, tucholskiego oraz nakielskiego i obejmuje swym zasięgiem gminy: Sępólno Krajeńskie, Więcbork, Kamień Krajeński, Mroczka, Kęsowo oraz część gminy Sośno. Swoją nazwę Krajeński Park Krajobrazowy zaczerpnął od nazwy regionu Krajna, gdyż jest on położony w centrum Pojezierza Krajeńskiego, stanowiąc najbardziej wysuniętą na zachód część województwa kujawsko-pomorskiego. Krajna oznacza położenie tego obszaru, na skraju Pomorza i Wielkopolski, które po zaborze pruskim wróciły w granice Państwa polskiego. Lokalizacja taka sprawia, że kumulują się tutaj różne elementy i uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe podkreślając niezwykłość Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, dlatego też głównym celem i zadaniem Parku jest zachowanie unikalnego środowiska przyrodniczego swoistych cech krajobrazu oraz wartości kulturowych i historycznych cechujących region Krajny dla przyszłych pokoleń. Ze względu na sposób użytkowania powierzchni, charakter Parku można określić jako rolniczy. Nie bez znaczenia odgrywa tutaj rolę niskie uprzemysłowienie, które sprawiło, że obszar ten wyróżnia się spośród innych krajobrazów wybitnym i nietuzinkowym pięknem zachowując naturalność przyrody stanowiącą najmniej zniekształcony fragment Pojezierza Krajeńskiego.

Dla zachowania najcenniejszych walorów przyrodniczo-krajobrazowych na terenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego utworzono wiele innych form ochrony przyrody. Najbardziej wyjątkowe przyrodniczo obszary Parku niezmiennie przez rozwijającą się cywilizację, objęto szczególną ochroną tworząc rezerваты przyrody. Na terenie KPK znajduje się 5 rezerwatów przyrody. Cztery spośród pięciu rezerwatów są rezerwatami typowo leśnymi, natomiast kolejny jest rezerwatem wodno – faunistycznym:

1. Rezerwat Lutowo – jest najstarszym rezerwatem w Krajeńskim Parku Krajobrazowym, powstał w 1963 r. w celu

zachowania boru bagienneego. Drzewostan boru bagienneego tworzy przede wszystkim sosna pospolita z domieszką brzozy omszonej i brodawkowatej. Typ lasu ukształtowały bagienne gleby i wysoki poziom wody gruntowej. Szczególną uwagę warto zwrócić na liczną obecność w runie gatunku relikтового czyli pochodzącego z poprzednich epok – bażyny czarnej. Ponadto można tu spotkać wiele gatunków roślin chronionych rzadkich i cennych takich jak: wełnianka pochwowata, rosiczka okrągłolistna, narecznica grzebieniasta, fiołek torfowy, turzycza bagiennea, bobrek trójlistkowy, widłak jałowcowaty, żurawina błotna, trzcinnik piaszkowy, borówka bagiennea.

2. Rezerwat Gaj Krajeński – utworzony w 1965 r., chroniony jest tu fragment drzewostanu dębowo – bukowego ze specyficznym runem. Warto podkreślić, że sędziwy drzewostan rezerwatu liczący ponad 200 lat odznacza się zdrowym wyglądem i dobrze oczyszczoną strzałą. W rezerwacie tym często można także spotkać gwiazdnicę wielkokwiatową fiołka leśnego i zawilca gajowego. Szczególną uwagę warto zwrócić na rośliny chronione, rzadkie i cenne, takie jak: lilia złotogłów, wawrzynek wilczełyko, kokoryczka okółkowa, kostrzewa leśna, zachyłka trójkątna.

3. Rezerwat Buczyna – powstał w czasie działalności Krajeńskiego Parku Krajobrazowego w 2000 r. Celem jego utworzenia jest zachowanie i zabezpieczenie powierzchni leśnej z dorodnym drzewostanem bukowym. Ponad 100-letnie buki charakteryzują się bardzo wysoką jakością, dlatego też przy zgodzie Regionalnego Konserwatora Przyrody jest pozyskiwany z nich materiał nasienny do nowych zalesień, po to aby służyły przyszłym pokoleniom. Stwierdzono tutaj występowanie aż 115 gatunków roślin naczyniowych często rzadkich jak np. zachyłka trójkątna czy bniec czerwony. Drzewostan bukowy zachował się w naturalnym stanie i bardzo dobrze wykształconej strukturze.

4. Rezerwat Dęby Krajeńskie – jest to rezerwat utworzony również w 2000 r. Znajduje się on w pobliżu granic 3 województw: kujawsko-pomorskiego, pomorskiego i wielko-

polskiego. Celem ochrony jest tutaj las grądowy z drzewostanem dębowo-bukowym. W rezerwacie tym rosną okazałe dęby i buki oznaczone jako pomniki przyrody. Na szczególną uwagę zasługują licznie występujące rośliny chronione, takie jak: lilia złotogłów oraz kokoryczka okółkowa.

5. Rezerwat Jezioro Wieleckie – jest to najmłodszy rezerwat w Krajeńskim Parku Krajobrazowym, położony jest na obszarze wsi Wiele w powiecie nakielskim i obejmuje zbiornik wodny o średniej głębokości 0,5 m wraz z terenami przyległymi. Jest to rezerwat faunistyczny, celem jego ochrony jest zabezpieczenie i zachowanie miejsc lęgowych, żeru, odpoczynku i występowania licznych gatunków ptaków w tym unikatowych w skali kraju i Europy. Spośród najbardziej znanych gatunków ptaków należy wymienić takie jak: żuraw, gęś zbożowa, gęś białoczelna, łabędź krzykliwy, bocian czarny, perkoz, perkozek, kormoran, czapla biała, czapla siwa. Ponadto dzięki bardzo dużej liczebności ptactwa nie tylko wodnego rezerwat Jezioro Wieleckie jest miejscem doskonałym do warunków żerowania dla wielu gatunków ptaków drapieżnych, jak np. kania ruda, kania czarna, jastrząb, myszołów czy występujący coraz liczniej bielik. Jest to obszar mało zmieniony przez człowieka. Z uwagi na to, że teren jest trudno dostępny ze względu na otaczające szuwały, a także szeroki pas trzcin i trzęsawiska wokół jeziora, akwen ten jest bardzo rzadko odwiedzany przez miejscową ludność i wędkarzy.

Obok rezerwatów przyrody Krajeńskiego Parku Krajobrazowego swoją atrakcyjnością i wyjątkowością imponuje utworzony w 1997 r. Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy „Torfowisko Messy” o niespotykanej powierzchni ponad 600 ha. Jest to fragment cennego torfowiska oraz unikalnego boru bagiennego. Przez północno-zachodnią część Parku biegnie obszar Natura 2000 „Dolina Łobżonki”, który zajmuje na obszarze KPK 3 147,51 ha (PLH300040). Jest to obszar mający znaczenie dla Wspólnoty z wieloma gatunkami fauny i flory jak np. rzadki kumak nizinny.

Przemierzając Krajeński Park Krajobrazowy nie sposób nie zauważyć zadrzewień i oczek śródpolnych pełniących

funkcje tzw. oaz przyrodniczych. Są one otoczone z reguły przez pas szuwarów, łąk i zarośli. Podwyższają one walory krajobrazowe będące jednocześnie łącznikami ekologicznymi ułatwiającymi rozprzestrzenianie się roślin i wędrowniki zwierząt.

Wyjątkowe zasoby przyrody i bogate walory krajobrazowe jak i położenie z dala od wielkich aglomeracji miejskich oraz czyste powietrze i nieskażone środowisko sprzyjają rozwojowi turystyki. Można tu uprawiać wiele form aktywnego wypoczynku począwszy od wypraw pieszych, poprzez rowerowe, aż po turystykę kajakową i rekreację konną. W związku z wyraźnym wzrostem zainteresowania turystyką aktywną stworzono szlaki dla bardziej i mniej wytrawnych amatorów pieszych wędrówek prowadzące do najciekawszych miejsc przyrodniczych i historycznych.

Występujące na terenie KPK ciekły wodne jak Sępółka, Kamionka, Łobżonka, Orla mogą stanowić atrakcyjne trasy dla turystyki kajakowej. Ciekawą atrakcją dla turystów mogą być wieże widokowe np. wieża w Sępólnie pozwalająca na oglądanie uroków panoramy urozmaiconego i niejednolitego krajobrazu, a wieża widokowa przy rezerwacie Jezioro Wieleckie do podglądania ptactwa wodnego.

Ukształtowanie terenu Krajeńskiego Parku Krajobrazowego jest związane ze zlodowaceniem bałtyckim. Pozostałością po zlodowaceniu są bogate zasoby form morfologicznych m.in. takich jak: ozy, kemy, drumliny oraz moreny czołowe i denne. Według licznych źródeł ozy czyli pagórki o wysokości kilkunastu metrów i kilkudziesięciu kilometrów stanowią na terenie Parku, jak i Pojezierza Krajeńskiego jedno z największych skupisk tych form po okresie ostatniego zlodowacenia. Okazałe ozy tworzące często grupy są jednocześnie doskonałymi punktami widokowymi, z których można podziwiać piękno panoramy parkowego krajobrazu. Pośród licznych i zróżnicowanych form geologicznych, w Parku znajduje się najwyższe wzniesienie tzw. Czarna Góra w Górach Obkaskich licząca 189 m n.p.m. stanowiąca jednocześnie najwyższy punkt województwa kujawsko – pomorskiego.

Swoją nazwę Krajeński Park Krajobrazowy zaczerpnął od nazwy regionu Krajna, co oznacza położenie tego obszaru, na skraju Pomorza i Wielkopolski. Lokalizacja taka sprawia, że kumulują się tutaj różne elementy i uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe.
fot. Grzegorz Tomasik

Ze względu na sposób użytkowania powierzchni, charakter Parku można określić jako rolniczy. Grunty uprawiane rolniczo poprzezplatane pagórkami, zadrzewieniami i oczkami śródpolnymi stanowią 66% obszaru Krajeńskiego Parku Krajobrazowego.

fot. Grzegorz Tomasik

*Krajewski krajobraz
znacznie różni się od in-
nych regionów wojewódz-
twa kujawsko-pomorskie-
go. Tworzy go malowniczy
krajobraz falistych pól.
fot. Grzegorz Tomasik*

*Drzewostan lasów Krajewskiego Parku
Krajobrazowego jest bardzo zróżnicowany.
Na obszarach Parku przeważają lasy liściaste
i mieszane z przewagą buka, dębu i grabu,
z domieszką brzozy i drzew iglastych.
fot. Łukasz Gwiżdżiel*

*Nowe pokolenie lasu na tle starych sędziwych
dębów w okolicy Lutówka.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Rzeźba terenu
w Krajewskim Parku
Krajobrazowym jest
polodowcowa. Świadczą
o tym licznie zachowane
formy polodowcowe jak
ozy, kemy, drumliny oraz
moreny czołowe i denne.
fot. Grzegorz Tomasik*

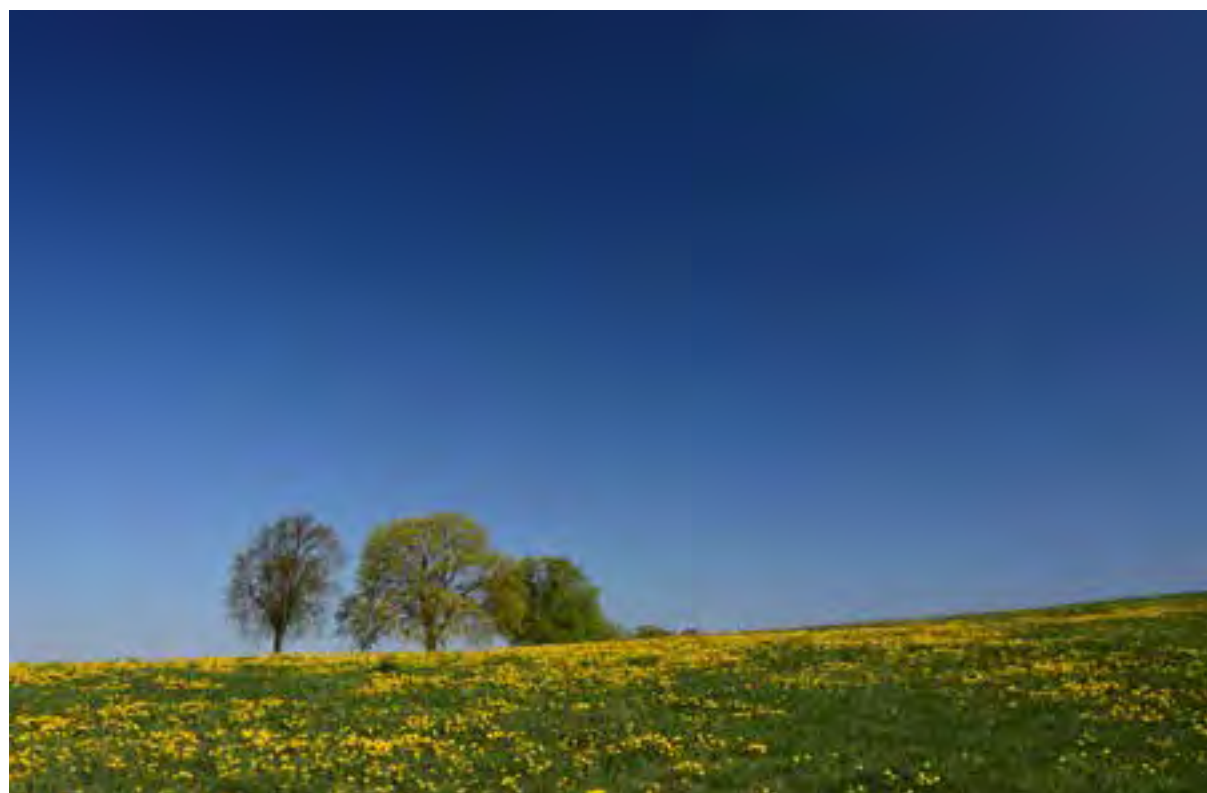
Sieć rzeczna na terenie Krasnojeńskiego Parku Krajobrazowego jest bardzo bogata, aż dwanaście rzek bierze swój początek ze źródeł z krystalicznie czystą wodą. Są one łącznikami jezior położonych w rynnach, rzadko tworząc odcinki własnych dolin.

fot. Łukasz Gwiżdziel

*Zimowy element krajobrazu na terenie Krasnojeńskiego Parku Krajobrazowego
fot. Grzegorz Tomasik*

W granicach parku krajobrazowego znajdują się zarówno tereny przekształcone przez człowieka, jak i obszary o cennym i mało zmienionym krajobrazie oraz o dużej wartości przyrodniczej i kulturowej.
fot. Grzegorz Tomasik

W północno-zachodniej części występują też czyste buczyny i dąbrowy podlegające ochronie. Lasy są bogate w runo i podszycie, gdzie jest wiele roślin chronionych.
fot. Łukasz Gwiżdżiel

*Podstawę pokarmu lisa stanowią gryzonie wyrządzające poważne szkody w gospodarce rolnej i leśnej. Sprzyja on przeto utrzymaniu równowagi biologicznej w ekosystemach.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Daniel zasiedla różne typy siedliskowe lasów. Najczęściej są to bory mieszane z panującą sosną zwyczajną oraz pewnym udziałem dębu, brzozy, świerka i buka poprzedzielane enklawami polnymi, mające ponadto znaczny procent tåk.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Przylot pierwszych żurawi na łęgowiska następuje na początku lutego. Po 2 – 3 tygodniach ptaki zaczynają gniazdować. Żuraw odbywa jeden lęg w sezonie.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Dudek jest dziuplakiem wtórnym, gniazdującym w różnego rodzaju ukryciach, dziuplach, budkach łęgowych, stosach gałęzi, norach w pionowych skarpach, opuszczonych budynkach, pryzmach kamieni.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Rzeka Łobżonka z lotu ptaka na granicy województwa kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego w okolicach Czyżkowa.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Śródleśne jezioro
w okolicach Adamowa.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Małe śródleśne jezioro
w okolicach Jazdrowa.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Lasy liściaste z dominującym bukiem i dębem w okolicach Lutówka.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

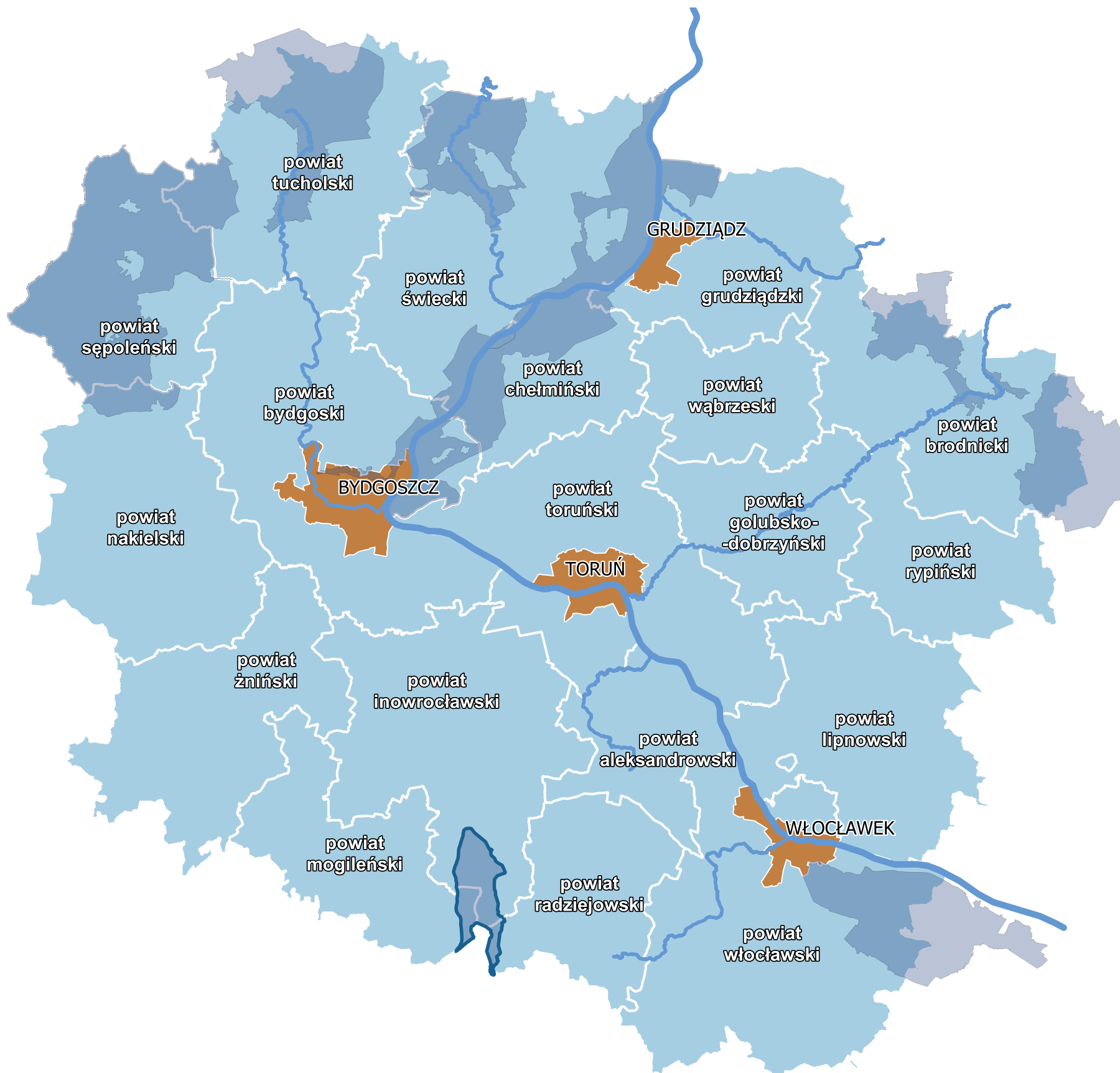

*Bocian biały buduje gniazda
niemal wyłącznie w obrębie
osiedli ludzkich, na obiektach
górujących nad najbliższą okolicą,
budynkach, drzewach, kominach
i słupach elektrycznych.
fot. Grzegorz Tomasik*

*Jenot zajmuje najchętniej tereny
lasów liściastych położone
w pobliżu zbiorników lub cie-
ków wodnych. Spotkać
go też można w lasach mieszanych
i przybrzeżnych zaroślach.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

NADGOPLAŃSKI PARK TYSIĄCLECIA

Z inicjatywy Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Bydgoszczy, Rozporządzeniem Wojewody Bydgoskiego z dnia 10 grudnia 1992 roku Nr 252/92 powołano park krajobrazowy o nazwie Nadgoplański Park Tysiąclecia. W 2009 roku na terenie województwa Wielkopolskiego utworzono Park Krajobrazowy o takiej samej nazwie, wchodzący w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego. Jego powierzchnia wynosi 3074,59 ha. Obecnie powierzchnia Parku po stronie województwa kujawsko – pomorskiego wynosi 9982,71 ha. Znacząca część obszaru Parku jest włączona w europejską sieć ochrony przyrody Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Nadgoplańska (dyrektywa ptasia), oraz specjalny obszar ochrony siedlisk – Jezioro Gopło (dyrektywa siedliskowa). Motywem przyświecającym utworzeniu Parku jest zachowanie, w celach naukowych i dydaktycznych, licznych miejsc lęgowych ptactwa wodnego, błotnego i lądowego oraz ochrona ptaków przelotnych, a także zabezpieczenie wartości historycznych jeziora Gopło i jego najbliższych okolic związanych z początkami państwa polskiego.

Sercem Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia jest Jezioro Gopło nad którym leży Kruszwica, uważana za kolebkę Państwa Polskiego. To największy zbiornik wodny województwa kujawsko – pomorskiego, będący dziewiątym co do wielkości jeziorem w Polsce i drugim co do wielkości jeziorem rynnowym w naszym kraju o powierzchni 2154,5 ha. Średnia głębokość wód jeziora wynosi 3,6 m, zaś w najgłębszym miejscu w pobliżu miejscowości Przewóz głębokość dochodzi do 16,6 m. Długość linii brzegowej wynosi około 91 km, ulegając okresowym zmianom w zależności od wahań poziomu lustra wody. Gopło jest jeziorem rynnowym – przepływowym. Położone jest w zlewni rzeki Noteci, w dorzeczu Odry. Główną oś stanowi Noteć, przepływająca przez Gopło. W tej części Gopła znajdują się dwie największe wyspy, tj. Potrzymionek i Sucha Góra w Zatoce Suchej. Gopło zwane dawniej ze względu na swoją wielkość Mare Polonorum (morze Polaków) i tereny do niego

przyległe są sercem „Czarnych Kujaw”. Tutaj koncentrowało się życie społeczeństw pradziejowych i średniowiecznych.

Niewątpliwie najcenniejszym skarbem tego terenu jest przyroda. Nadgoplański Park Tysiąclecia to obszar trzcin, oczeretów, bagien, nieużytków, łąk i pól uprawnych. Duża powierzchnia wody, liczne płycizny, zatoki i torfianki, to doskonałe warunki siedliskowe dla gatunków ptaków wodno – błotnych, szuwarowych i torfowiskowych, objętych ochroną nie tylko w Polsce, ale i w Europie. Flora Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia liczy 865 gatunków roślin naczyniowych, co stanowi około 50% całej flory naczyniowej Polski. Aż 158 gatunków roślin należy do grupy roślinności o najwyższych walorach florystycznych. Do najlepiej zachowanych zbiorowisk roślinnych regionu Nadgoplańskiego, które miejscami zachowały naturalny charakter, należą zbiorowiska roślin wodnych, szuwarowych i bagiennych. Duża powierzchnia wody, urozmaicona linia brzegowa z licznymi zatokami, wyspami i płyciznami stworzyła dogodne siedlisko dla awifauny lęgowej, przelotnej i zimującej. Zderzenie środowiska wodnego, dużych obszarów nieużytków i trzcinowisk z gruntami użytkowanymi rolniczo, to także dobre siedlisko dla wielu gatunków zwierząt. Z uwagi na położenie Gopło stanowi korytarz ekologiczny dla ptaków w czasie ich wiosennych i jesiennych wędrówek.

Współczesny świat zwierzęcy Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia w podstawowej swojej części składa się głównie z gatunków dobrze rozpoznanych, występujących na całym niżu europejskim. Fauna Nadgopla reprezentowana jest przez ok. 30 gatunków ssaków. Wśród tych bardziej okazałych wyróżnić można jelenie, łosie, sarny, dziki, kuny, zające, bobry, lisy, borsuki, jeże, tchórze i gronostaje. Płazy reprezentowane są przez 11 gatunków, do których należą między innymi traszka zwyczajna, ropucha szara i zielona, rzekotka drzewna i żaba trawna. Z gadów żyje tu jedynie zaskroniec. Jezioro Gopło należy do jezior sandaczowo – leszczowych. Występuje w nim 25 gatunków ryb. Są to m.

in. sandacz, sum, leszcz, węgorz, szczupak, karp, karaś, jazgarz, wzdręga, różanka, ciernik, płoć, amur biały, tołpyga, lin, miętus. Najgłośniejszą, pięknie ubarwioną i jednocześnie najliczniejszą grupą zwierząt są ptaki. Są one reprezentowane są przez około 200 gatunków, z czego lęgowych jest około 150. Do najbardziej charakterystycznych ptaków Nadgopla należą: gęś gęgawa, żuraw, kormoran i orzeł bielik. Do 1995 roku stwierdzono występowanie ogółem 194 gatunków ptaków. O wartości Nadgopla dla ptaków, szczególnie lęgowych decydują skład gatunkowy oraz zasoby populacji. Obecne tu gatunki stanowią 45% ptaków występujących w Polsce, z czego 149 gatunków lęgowych stanowi 62,3% wszystkich gatunków gnieźdzących się w kraju. Z kategorii zagrożonych wyginięciem wymienić należy przede wszystkim perkoza rdzawoszyjnego, bączka, krakwę, płaskonosą, jastrzębia, błotniaka stawowego, wodnika, sieweczkę rzeczną, rybitwę czarną, strumieniówkę i dziwonię. Z listy gatunków globalnie zagrożonych, w Nadgoplu odnotowano dwa gatunki wymienione w światowej Czerwonej Księdze: bocian czarny i bielik oraz 21 gatunków zagrożonych w skali europejskiej. 160 gatunków występujących w omawianym rejonie objętych jest w Polsce ochroną ścisłą. Gopło ze względu na położenie w głębi kraju jest ważnym korytarzem ekologicznym łączącym równoleżnikowo położone doliny Noteci. Można tu spotkać bąki, które wiosną zaznaczając swoją obecność wydają buczące dźwięki. Stałymi mieszkańcami są kaczki krzyżówki, łabędzie, czaple, perkozy, łyski, mewy i rybitwy. Pośród trzcin uwijają się trzcinniaki, trzcinniczki, rokitniczki, potrzosy. Wcześniej wspomniana gęś gęgawa jest herbowym ptakiem występującym w logo NPT. Szacuje się, że corocznie do lęgów przystępuje około 150 par, co przy średnim lęgu siedmiu piskląt daje pokaźne stadko. Nadgopie to tereny rolnicze, stąd też obecność licznie występujących skowronków, bażantów, a rzadziej kuropatw. Spośród owadów najbardziej rzucające się w oczy to motyle. Na łąkach, w okresie kwitnienia traw i ziół spotkać można pawiki, rusałki, pazia królowej, sześcioplamka, szczepotka ruczajka i wiele

innych, słabiej rozpoznanych w tym terenie. Wśród wierzb spotkać można zieloną, barwną wonnicę piżmówkę, płwaką żółto brzuszka, czy kałużnice. Urokowi terenu, szczególnie w mgliste letnie poranki dodają pająki, których nad Gopłem jest cała krajowa reprezentacja.

Flora Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia liczy 865 gatunków roślin naczyniowych, które stanowią około 50% całej flory naczyniowej Polski. Roślinność wodna reprezentowana jest przede wszystkim przez wywłócznika, grążela białego oraz grzybienia białego. Roślinność nadbrzeżna jest na terenie parku bardzo pospolita, reprezentowana przez pas trzcin i oczeretów, w których dominuje trzcina pospolita i pałka wąskolistna. Obok tych dominujących roślin występuje skrzyp bagienny i jeżogłówka gałęzista. Roślinność łąk i pastwisk to przede wszystkim zespoły traw i turzyc. Zbiorowiska leśne ograniczone są do nielicznych płatów. Największy kompleks leśny występuje w okolicach Lubstówka. Nad brzegami jezior obserwujemy łągi jesionowo – olszowe, wierzbowo – topolowe, jesionowo – wiązowe. Teren Nadgopla jest dość ubogi w drzewostany. Intensywne osadnictwo w czasach zamierzchłych i średniowieczu aż do początków XX wieku spowodowało, że trudno jest dziś nad Gopłem znaleźć stare okazy drzew. Większość obecnie spotykanych drzew nie ma 100 lat. Do najlepiej zachowanych zbiorowisk roślinnych regionu nadgoplańskiego, które miejscami zachowały naturalny charakter, należą zbiorowiska roślin wodnych, szuwarowych i bagiennych. Opisane wyżej okazy flory i fauny można zobaczyć prowadząc obserwacje przyrodnicze w miejscach ciekawych przyrodniczo, o szczególnym znaczeniu. Takim obszarem są Trzciny Giżewskie, Zatoka Sucha, Kąty Kickowskie, Bąbule, Koń, Zatoka Biała Osoba, Bachorze, Potrzymionek Wszystkie wymienione miejsca stanowią doskonałe siedliska dla wielu cennych gatunków zwierząt. Ich atrakcyjność wynika nie tylko z faktu istnienia określonych ekosystemów, ale także z faktu że obszary te są słabo zaludnione, wręcz niedostępne dla człowieka. Są one doskonałym miejscem do prowadzenia obserwacji ornitologicznych i przyrodniczych.

*Nadgoplański Park Tysiąclecia to obszar trzcin, oczeretów, bagien, nieużytków, ale również łąk i pól uprawnych.
fot. Dorota Sajbor*

*Śpiew trzciniaka jest bardzo charakterystyczny, złożony z powtarzanych kilkakrotnie, zgrzytliwych i piskliwych tonów tworzących długą piosenkę. Śpiewa bardzo donośnie niemal przez całą dobę. Od bardzo podobnego trzcinniczka różni się większymi rozmiarami i głośniejszym śpiewem.
fot. Dorota Sajbor*

*Teren Nadgopla jest dość
ubogi w drzewostany.
Intensywne osadnictwo
w czasach zamierzchłych
i średniowieczu aż do po-
czątków XX wieku spowo-
dowało, że trudno jest dziś
nad Gopłem znaleźć stare
okazy drzew.
fot. Dorota Sajbor*

*Gęsi gęgawy późnym latem i jesienią całymi
rodzinami spotykają się na sejmikach. Tutaj
nowe pokolenia poznają rodzeństwo z po-
przednich lat, a także dalszych krewnych
i sąsiadów. To ważne, bo wszystkich czeka da-
leka i niebezpieczna droga – łatwo się zgubić.
Wówczas młode ptaki mogą liczyć na wsparcie
i opiekę nie tylko rodziców. Młodzież musi się
wszystkiego nauczyć – od zwykłego latania,
po skomplikowane techniki nawigacji i szcze-
gółową mapę terenu na trasie wielkiej wę-
drówki. W przyszłości swoją wiedzę przełożą
kolejnym pokoleniom. Na zimowisku młode
ptaki spotkają swoje pierwsze miłości.
fot. Michał Fabiszewski*

Siedliskiem kokoszki są obrzeża różnego typu zbiorników wodnych, mokradła, starorzecza oraz zabagnione doliny rzeczne. Choć kokoszka nie jest ptakiem rzadkim to rzadko ją widzimy, gdyż większość czasu spędza w gęszczu roślinności wodnej. Czasem wypływa na skraj szuwarów charakterystycznie podrygując zadartym ogonem. Pływa jednak słabo, bo jej nogi nie mają płetw lecz długie palce przystosowane do chodzenia po roślinności wodnej.

fot. Michał Fabiszewski

Kormorany żywią się głównie rybami. Mogą żerować samotnie lub w gromadach, w miejscach gdzie występują ławice ryb. Zazwyczaj ich pokarmem są najliczniejsze gatunki ryb.

fot. Michał Fabiszewski

*Biotopem gęsi gęgawy są jeziora z trzcinami w strefie brzegowej, rozlewiska, podmokłe łąki, zarośnięte ujścia, rozwidlenia i porośnięte doliny rzek, stawy hodowlane i tereny bagienne.
fot. Michał Fabiszewski*

*Czapla siwa zamieszkuje różnego rodzaju zbiorniki wodne, doliny rzeczne, bagna. Kolonie są często lokalizowana na wyspach lub w starych drzewostanach w pobliżu wód. Żywi się rybami, płazami, małymi ssakami oraz wodnymi bezkręgowcami, na które cierpliwie czatuje.
fot. Michał Fabiszewski*

Roślinność łąk i pastwisk to przede wszystkim zespoły traw i turzyc. Dominującym typem łąk są łąki wilgotne i świeże. Zbiorowiska leśne ograniczone są do nielicznych płatów. Nad brzegami jezior obserwujemy łągi jesionowo – olszowe, wierzbowo – topolowe oraz jesionowo – wiązowe.
fot. Marek Głowacki

*Wyspa Sucha Góra jedna z jedenastu wysp położonych na terenie jeziora Gopło.
fot. Daniel Pach*

*Wyspa Kormoranów jest wyspą naturalnie piaszczystą, a zarastająca jej powierzchnię roślinność w wyniku sukcesji powoduje degradację siedliska lęgowego rybitw.
fot. Daniel Pach*

*Widok na wyspę Górka Popowska, jedną z jedenastu wysp położonych na terenie jeziora Gopło.
fot. Daniel Pach*

Perkoz dwuczuby zasiedla zasobne w ryby zbiorniki wodne: naturalne jeziora, stawy hodowlane, zbiorniki zaporowe, glinianki oraz starorzecza.
fot. Piotr Szumigaj

Biotopem łabędzia krzykliwego są bagniste brzegi płytkich jezior i stawów hodowlanych z bujnymi szuwarami, zarastające starorzecza, bagna i mokradła.
fot. Michał Fabiszewski

Wąsatka zajmuje rozległe trzcinowiska na obrzeżach jezior i stawów hodowlanych, a także w dolinach rzecznych ze starorzeczami porośniętymi łanami szuwarów. Ptak ten jest wielkości bogatki, z długim ogonem i charakterystycznymi, czarnymi wąsami — u samczyków..

fot. Daniel Pach

*Kaczka krzyżówka jest
wszystkożerna, jednak z regu-
ły decyduje się na pokarmy po-
chodzenia roślinnego. Bardzo
dobrze radzi sobie w wodzie,
nie nurkuje, ale zanurza
przednią część ciała, zdoby-
wając w ten sposób pokarm
znajdujący się w wodzie.
fot. Michał Fabiszewski*

*Gniazdo remiza jest uwite
z puchu i włókien roślin-
nych w kształcie worka
z otworem w krótkim ręką-
wie, zawieszone na końcu
cienkiej gałązki zwykle
nad wodą.
fot. Michał Fabiszewski*

Widok z wieży widokowej przy Rysiówce
fot. Daniel Pach

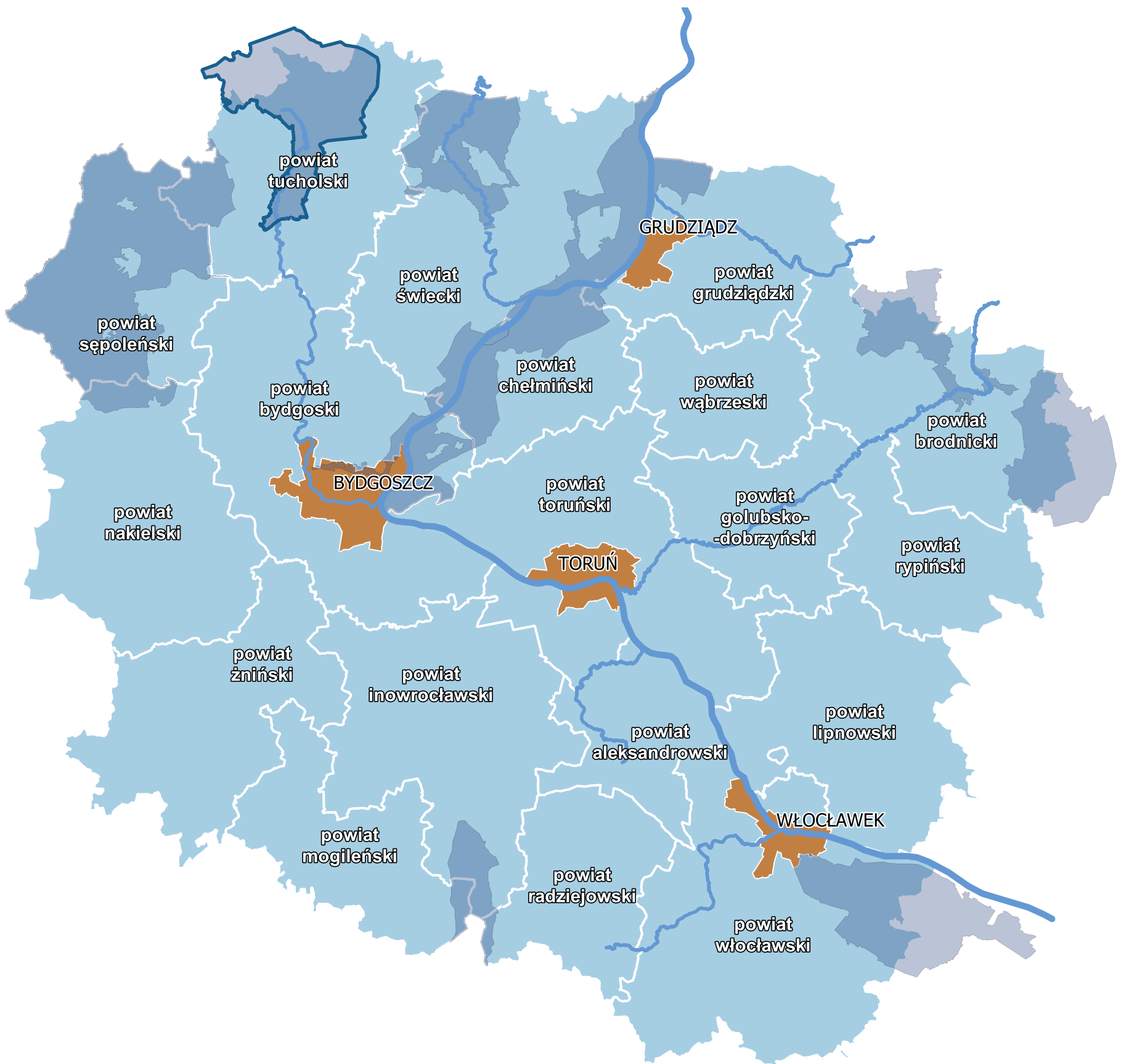

Szpaki żerują stadnie przede wszystkim na otwartych przestrzeniach łąk i innych miejsc porośniętych trawą. Przez większą część roku zjadają różnego rodzaju owady, niszcząc stonkę i inne niepotrzebne szkodniki.
fot. Marek Głowacki

Obserwacja zbiorowisk żurawie w jednym miejscu jest zwiastunem nadchodzącej zimy i przygotowaniem ptaków do jesiennej wędrówki. To charakterystyczne zachowanie obserwujemy zwykle dopiero w październiku, kiedy to żurawie zbierają się na tzw. złotowiskach. Złotowiska liczą czasami po kilka tysięcy ptaków. Na tych zebraniach żurawie z różnych rodzin tańczą, nawołują się i łączą w pary na długie lata.
fot. Marek Głowacki

TUCHOLSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Został powołany na podstawie uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy w 1985 roku. Obejmuje swymi granicami południowo-wschodnią część największego w Polsce zwartego leśnego kompleksu Borów Tucholskich. Zajmuje obszar 36.983 ha, wokół którego rozpościera się otulina o powierzchni 15.946 ha. Wchodzi w skład rezerwatu biosfery „Bory Tucholskie”, który powołała 2 czerwca 2010 roku obradująca w Paryżu Międzynarodowa Rada Koordynacyjna programu Człowiek i Biosfera (MAB) w celu promowania i ukazywania zrównoważonych zależności pomiędzy ludźmi a biosferą. Rezerwaty biosfery mają za zadanie ochronę różnorodności biologicznej i obserwowanie zmian ekologicznych w obszarze całej planety. Powierzchnie Parku w 86% porastają lasy, w których króluje sosna, pozostałe tereny użytkowane są przez rolników lub zajęte przez rzeki i jeziora.

Rzeźba terenu ukształtowana została ponad 20 tys. lat temu przez lodowiec skandynawski. Dominującą formą na obszarze Parku jest piaszczysta równina sandrowa, przedłużeniem, której w południowej części jest dolina Brdy. Urozmaiceniem płaskiej powierzchni równiny sandrowej są wyspy i półwyspy morenowe. Stanowią one resztki dawnej zwartej wysoczyzny morenowej usuniętej erozyjnie przez wody roztopowe. Przykładem wyspy morenowej jest – wyspa cekcyńska. W krajobrazie obserwujemy także usypane przez wiatr wydmy, które m.in. spotkać można w okolicy Wielkiego Gacna i w Woziwodzie. Główną osią hydrograficzną Parku jest rzeka Brda. Na odcinku 29 km od Woziwody do Piły – Młyn przepływa przez teren objęty rezerwatem przyrody „Dolina Rzeki Brdy”. W związku ze znacznym nachyleniem sandru, Brda charakteryzuje się dużym spadkiem i miejscami przypomina rzekę górską. Na szczególną uwagę zasługuje jej odcinek w miejscowości Świt, nazwany Uroczyskiem „Piekło”. Na dnie i brzegu rzeki występuje szczególne nagromadzenie pomnikowych głązów narzutowych, którym flisacy nadali różne imiona, np. Owczarz, Wartoka, Tłusty, Chudy. Osobliwe walory rzeki jeszcze bardziej potęgują okalające ściany wąwozu doliny Brdy, piękne starodrzewia lasów lipowo-grabowo-dębowych z licznymi pomnikami przyrody. Ze względu

na swe niepowtarzalne walory w opinii znawców turystyki wodnej, Brda uchodzi za najpiękniejszy szlak kajakowy w Polsce i Europie. Płynąc kajakiem lub przechadzając się wzdłuż brzegów Brdy spotkać można jednego z najbarwniejszych ptaków Europy, goszczącego w logo Parku: zimorodka. Malowniczym elementem krajobrazu są liczne jeziora rynnowe, wytopiskowe oraz niewielkie jeziora śródleśne, tzw. „oczka” i „kociołki”, naturalnie zarastające roślinnością torfowiskową. Niepowtarzalną atrakcją związaną z wodami tego terenu jest system nawadniający Wielkiego Kanału Brdy z zachowanymi budowlami melioracyjnymi. Najciekawszą i unikatową konstrukcją hydrotechniczną jest wybudowany w 1848 r. akwedukt w Fojutowie. Umożliwia skrzyżowanie dwóch dróg wodnych – Czerskiej Strugi i Wielkiego Kanału Brdy. Dziś liczący ponad 170 lat system nawodnień ukształtowany w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka stanowi na terenie Tucholskiego Parku Krajobrazowego wyjątkowy krajobraz kulturowy, w którym nadal czytelne są historyczna kompozycja oraz walory przyrodnicze. Stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń. Jest wartością przekazaną przez naszych przodków, która określa kulturę materialną tego wyjątkowego regionu i w znacznym stopniu przyczynia się do budowy poczucia tożsamości.

Najcenniejsze pod względem przyrodniczym tereny wyłączono z działalności gospodarczej i objęto rezerwatową ochroną przyrody. Na terenie TPK znajduje się 8 rezerwatów przyrody, w których można podziwiać unikatową roślinność torfowiskową, reliktowe i chronione gatunki roślin czy też podziwiać krajobrazy wyrzeźbione przez lodowiec. Są to:

1. Ustronie – rezerwat leśny, ustanowiony dla zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu mieszanego o charakterze naturalnym z okazami brekinii. Starodrzew bukowo-dębowo-sosnowy. Największą powierzchnię zajmuje zespół kwaśnej buczyny niżowej – jest to wysokopienny las bukowy z domieszką dębu bezszypułkowego.
2. Bagno Grzybna – rezerwat torfowiskowy, ustanowiony dla ochrony ze względów naukowych i dydaktycznych

śródleśnego torfowiska. Na obszarze rezerwatu wykształciły się zespoły roślinne torfowisk wysokich i przejściowych: mszar kępowo-dolinkowaty, pło mszarne z turzycą bagienną oraz pło mszarne z turzycą obłą.

3. Jezioro Zdręczno – rezerwat wodny, ustanowiony dla ochrony ze względów naukowych i dydaktycznych jeziora eutroficznego z wodnymi i szuwarowymi zbiornikami roślinnymi oraz torfowiska z rzadkimi i reliktowymi roślinami. W toni wodnej północnej części jeziora w postaci dużej łąki podwodnej występuje rzadki w Polsce zespół ramienic. Taflę wodną zwartymi płatami pokrywa zespół linii wodnych.

4. Cisy Nad Czerską Strugą – rezerwat leśny, ustanowiony dla zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych stanowisk cisa (ok. 3200 szt. z samosiewu i ok. 100 z nasadzeń).

5. Jeziorka Kozie – rezerwat torfowiskowy, ustanowiony dla ochrony ze względów naukowych i dydaktycznych czterech zarastających jezior z roślinnością torfowisk wysokich. Jeziorka Kozie stanowią charakterystyczny przykład zarastania jezior dystroficznych tzw. sucharów przez nasuwające się na taflę wody pło, utworzone z torfowców. Licznie występują tu chronione rosiczki.

6. Źródła Rzeki Stążki – rezerwat krajobrazowy, ustanowiony dla ochrony ze względów naukowych i dydaktycznych źródlistego odcinka doliny rzeki Stążki wraz z otaczającymi ją lasami. Występujące tu zbiorowiska roślinne są dobrze zachowane, z wyjątkiem łąk, na których widoczny jest proces synantropizacji.

7. Dolina Rzeki Brdy – rezerwat krajobrazowy, celem utworzenia rezerwatu jest zabezpieczenie ze względów naukowych, dydaktycznych, krajobrazowych i turystycznych odcinka doliny rzeki Brdy. Rezerwat przedstawia wyjątkowe wartości geomorfologiczne, geologiczne, geobotaniczne, krajobrazowe oraz faunistyczne. Rzeką Brda jest jedną z najpiękniejszych rzek Pomorza Zachodniego. Należy do najatrakcyjniejszych pod względem krajobrazowym rzek w Polsce. Walory krajobrazowe (przypominające warunki górskie) potęgują lasy lipowo-dębowo-grabowe z licznymi dorzeciami pomnikowymi.

8. Bagna Nad Stążką – rezerwat florystyczny, celem ochrony jest trwałe zabezpieczenie i zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych torfowisk

wraz z lasami położonymi w rozlewiskach rzeki Stążki z typowo wykształconymi zespołami roślinnymi torfowisk niskich, przejściowych i wysokich oraz z unikalną florą gatunków reliktowych, chronionych, rzadkich i bardzo rzadkich w skali regionu kraju.

Na obszarze Parku zewidencjonowanych jest 121 pomników przyrody, wśród których są m.in. przydrożne aleje drzew, sędziwe drzewa, źródła rzeki, głązy narzutowe, stanowiska chamedafne północnej i porostu – chrobotka alpejskiego. Zasoby grzybowe TPK przyciągają od lat amatorów nawet z odległych zakątków kraju. Lista grzybów nie kończy się tylko na borowikach i podgrzybkach, a znawcy grzybów znajdują tu prawie 100 gatunków grzybów jadalnych. Przemierzając leśne knieje nie trudno spotkać mieszkańców lasu takich jak: lisy, sarny, jelenie, dziki, bobry czy też wydry, a nad naszymi głowami mogą szybować bieliki. W ostatnich latach Bory Tucholskie ponownie zasiedliły wilki a częstym gościem bywa łoś.

Charakter leśno – rolno – wodny Parku przejawia się także w kulturze tego regionu. Dawniej teren ten zamieszkiwała ludność pod względem gwarowym zwana Borowiakami. Żyli oni z lasu (zbieractwo runa leśnego, pszczelarstwo, łowiectwo, przetwórstwo drewna), trudnili się rybołówstwem oraz uprawą lnu i hodowlą owiec. Świadectwem tożsamości tego regionu są pozostałości w krajobrazie Parku dawnej kultury materialnej. Tu i ówdzie spotyka się drewniane chaty i stodoły kryte strzechą, przydrożne kapliczki i krzyże. Najpopularniejszym sposobem zwiedzania Parku jest turystyka piesza, która ostatnio przerodziła się w wędrowanie z kijami – nordic walking. Nie brakuje też tras dla rowerzystów oraz amatorów kajakarstwa. Na terenie Parku znajdują się wypożyczalnie rowerów i kajaków. Dokładne informacje można uzyskać w punkcie Informacji Turystycznej. Od 2015 roku w miejscowości Piła koło Gostycyna nad Jeziorem Szpitalnym Tucholski Park Krajobrazowy posiada terenowy ośrodek edukacji przyrodniczej i promocji Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie, w którym odbywają się zajęcia edukacyjne. Ponadto przy siedzibie Parku w Tucholi od 2013 roku funkcjonuje edukacyjny ogród przyjazny naturze, w którym występuje ponad 60 gatunków roślin rodzimych i tradycyjnych.

*Wrzosowisko w okolicach
Bagna Grzybna. Wrzosowisko
to przede wszystkim wrzosa
i wrzośce – bliscy kuzyni o nieco
innych wymaganiach i okresie
kwitnienia.
fot. Marcin Woźniak*

*Rezerwat przyrody „Dolina Rzeki Brdy”
w okolicy punktu widokowego „Binduga”.
Celem utworzenia rezerwatu jest zabezpie-
czenie ze względów naukowych, dydaktycz-
nych, krajobrazowych i turystycznych odcinka
doliny rzeki Brdy. Rezerwat przedstawia
wyjątkowe wartości geomorfologiczne,
geologiczne, geobotaniczne, krajobrazowe
oraz faunistyczne.
fot. Marcin Woźniak*

*Bielik jest największym
współcześnie gniazdu-
jącym gatunkiem ptaka
drapieżnego w Polsce.
Samice osiągają masę ciała
5 kg, niekiedy ponad 6 kg.
Rozpiętość ich skrzydeł
dochodzi do 250 cm. Samce
są wyraźnie mniejsze
(odpowiednio ok. 4 kg
i 220 cm).*

fot. Marcin Woźniak

*Krętogłów w sytuacji zagrożenia, w celu
przegonienia drapieżnika, syczy oraz kręci
szyją, upodabniając się swoim zachowaniem
do węża. Stąd też jego polska nazwa.*

fot. Marcin Woźniak

Żuraw związany jest z szerokim spektrum siedlisk wodnych i podmokłych. Kluczowym miejscem jego gniazdowania są śródlęgowe mokradła oraz zabagnione doliny rzeczne i brzegi zbiorników wodnych, w tym jezior i stawów rybnych.
fot. Marcin Woźniak

*Bór sosnowy nad Rudą.
Widny, wysokopienny las
z dominacją sosen, zwykle
z domieszką brzoź. War-
stwa krzewów jest luźna
i złożona z podrostów
brzoź i jałowca. Runo
jest ubogie i w zależności
od warunków siedliskowych
tworzą je głównie borówki
i wrzos. W miejscach suchych
warstwę tę tworzą mchy
i porosty, niekiedy dość obficie
występują trawy i orlica
pospolita.
fot. Marcin Woźniak*

*Jesienny bór sosnowy na terenie Tucholskiego
Parku Krajobrazowego w okolicach rzeki
Brdy.
fot. Marcin Woźniak*

*Malownicze zimowe zakole rzeki Rudej.
fot. Marcin Woźniak*

*Liczebność krajowej populacji
lęgowej zimorodka szacuje się
na 2500–6000 par z trędem
lekko spadkowym. Najwięk-
sze lokalne zagęszczenie par
lęgowych stwierdzono na rze-
kach północnej Polski: Brdy,
Wdy – Zalewu Gródeckiego,
Drawy oraz Bugu.
fot. Marcin Woźniak*

*Jesienny bór nad Brdą
na terenie Tucholskiego
Parku Krajobrazowego.
fot. Marcin Woźniak*

*Jesień w Rezerwacie
przyrody Źródła Rzeki
Stążki. Celem ochrony jest
trwałe zabezpieczenie
i zachowanie ze względów
naukowych, dydaktycznych
i krajobrazowych torfowisk
wraz z lasami położony-
mi w rozlewiskach rzeki
Stążki.
fot. Marcin Woźniak*

*W dolnym odcinku rzeka Stążka przepływa
przez tereny leśne, gdzie w wyniku prze-
wrócenia się drzew powstaje wiele zatorów.
Obszar ten charakteryzuje się występowaniem
namulisk i podmytych skarp.
fot. Marcin Woźniak*

Łabędź niemy to piękny ptak będący symbolem wierności w bardzo dosłownym znaczeniu. Para łabędzi niemych przebywa ze sobą do końca swoich dni. Ptaki razem zakładają gniazdo, razem wędrują, razem przebywają na zimowisku i ogólnie wszystko robią razem.
fot. Marcin Woźniak

Dudek jest gatunkiem związanym przede wszystkim z urozmaiconym krajobrazem rolniczym. W Polsce optymalne siedliska, w których osiągną największe zagęszczenie, to mozaika pól, łąk, pastwisk, zadrzewień i rozproszonej zabudowy wiejskiej.
fot. Marcin Woźniak

Królową kujawsko – pomorskich rzek, słynącą z urody i temperamentu jest Brda. Zgodnie dzielona jest między województwo pomorskie (128 km), gdzie ma swe źródło i kujawsko – pomorskie (111 km), gdzie minąwszy Bydgoszcz trafia w objęcia Wisły.

fot. Marcin Woźniak

Charakterystyczną cechą żaby moczarowej jest zmiana szaty godowej. Godujący samiec ma grzbiet i boki ciała ubarwione na kolor jaskrawo niebieski. U samic szata godowa nie występuje.

fot. Marcin Woźniak

Brda wpływa w granice Tucholskiego Parku Krajobrazowego w miejscowości Rytel, kierując się na południe. Po przekroczeniu 49 kilometra opuszcza obszar chroniony w Pile-Młyn i zmierza do Zalewu Koronowskiego.

fot. Marcin Woźniak

Starodrzew w rezerwacie Bagna nad Stążką. Celem ochrony jest trwałe zabezpieczenie torfowisk wraz z lasami położonymi w rozlewiskach rzeki Stążki z typowo wykształconymi zespołami roślinnymi torfowisk niskich, przejściowych i wysokich.
fot. Marcin Woźniak

Na terenie Parku dominują bory sosnowe, nie ma w nich monotonii, wiele jest wśród nich peretek, które zasłużyły na specjalną ochronę w celu zachowania wartości krajobrazowych w rozlewiskach rzeki

Stążki.

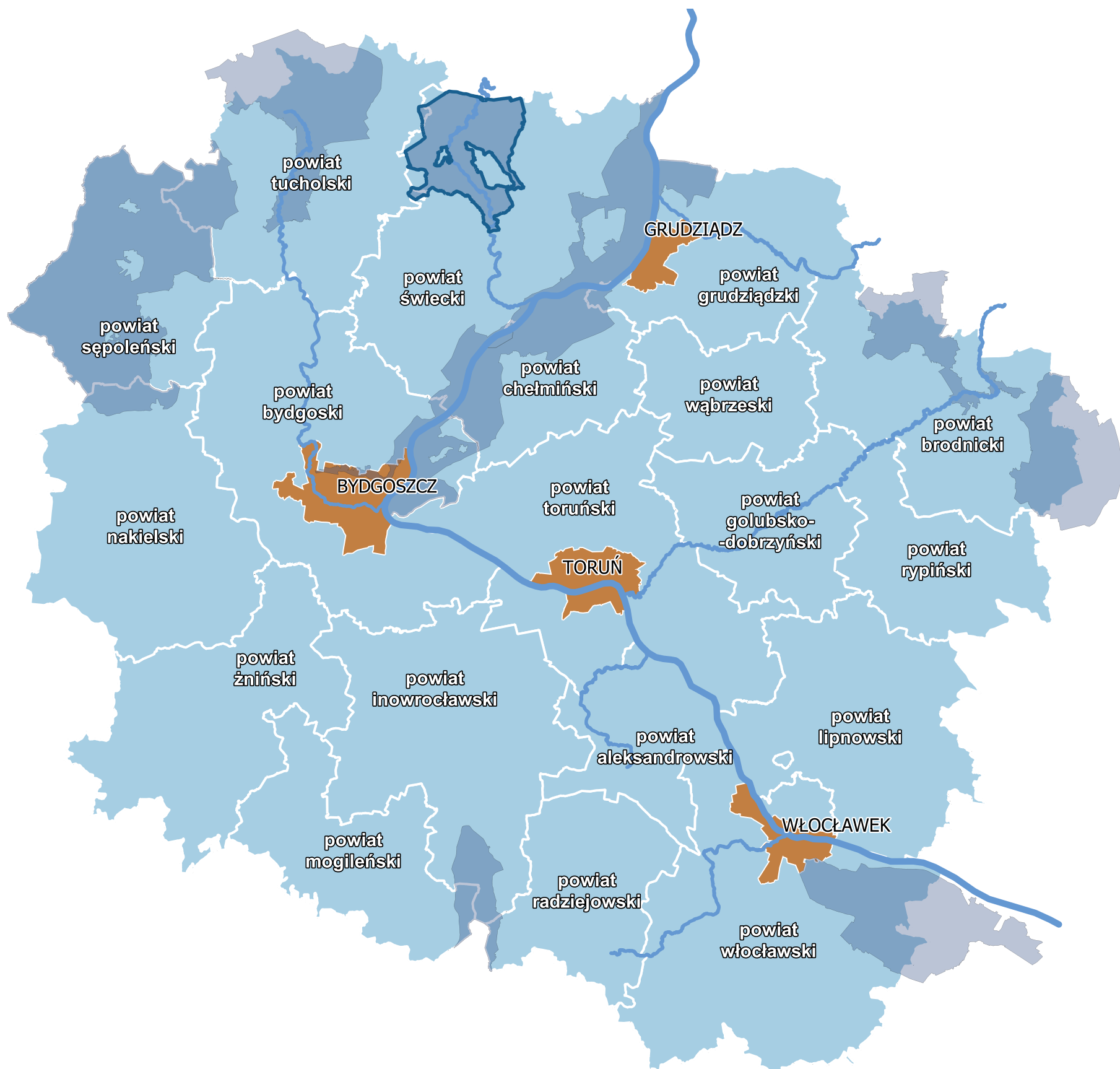
fot. Marcin Woźniak

Występujące w Polsce rosiczki kwitną w okresie letnim, mając w pełni rozwinięte liście. Ich kwiaty wyniesione są na stosunkowo długich łodygach pozbawionych liści. Taki sposób ulokowania sprawia, że owady je zapylające nie zostają złapane w pułapki.

fot. Marcin Woźniak

WDECKI PARK KRAJOBRAZOWY

Wschodnia część Borów Tucholskich, a zwłaszcza tereny w środkowym biegu rzeki Wdy, od dawna urzekały pięknem lasów, czystymi wodami oraz dużą różnorodnością świata roślinnego i zwierzęcego. Monotonne z pozoru bory sosnowe, kryją wiele zaskakujących niespodzianek ze świata przyrody. Zachowane dobra regionalnej kultury oraz niepowtarzalny klimat i urok tutejszych krajobrazów legł u podstaw utworzenia 16 lutego 1993 roku Wdeckiego Parku Krajobrazowego. Park ten, jako jeden z nielicznych powstał z inicjatywy mieszkańców i turystów. Obszar parku zajmuje 23 789 ha z czego 4 609 ha to otuliny. Park leży na terenie siedmiu gmin – Osie, Lniano, Śliwice, Drzycim, Warlubie, Jezewo i Cekcyn. Obecna rzeźba terenu, na którą składają się równiny sandrowe, płaskie i faliste, wyższyny morenowe, dna dolin rzecznych i obniżenia rynien glacialnych, zostały ukształtowane podczas zlodowacenia bałtyckiego. Najwyższe wzniesienia na garbach morenowych sięgają do 110 m n.p.m. Klimat Parku ma charakter umiarkowany ze stosunkowo małymi amplitudami temperatur. Spowodowane jest to, położeniem wewnątrz dużego kompleksu leśnego, który łagodzi zjawiska meteorologiczne. Płynąca z północy na południe rzeka Wda (zwana także Czarną Wodą) w swym środkowym biegu silnie meandrując wcina się głęboko w powierzchnię sandru. Bystry nurt i często kamieniste podłoże nadają Wdzie charakter rzeki górskiej. Wybudowane w okresie międzywojennym dwie hydroelektrownie, spiętrzając Czarną Wodę utworzyły malownicze zbiorniki zaporowe: Zalew Żurski i Zalew Gródecki, podnosząc tym samym walory turystyczne – krajobrazowe terenu Ziemi Świeckiej. Wda w swym środkowym biegu przyjmuje trzy dopływy: Sobińską Strugę, Ryszkę i Prusinę. Ich wysokie i urwiste brzegi porastają bogate w gatunki lasy liściaste i mieszane. Atrakcyjność Parku podnoszą liczne jeziora objęte często ochroną rezerwatową. Oprócz wymienionych rzek, w dolinie Wdy występują również starorzecza, odcięte od macierzystego koryta zaporami hydroelektrowni. Prawie 70% powierzch-

ni Wdeckiego Parku Krajobrazowego zajmują lasy rosnące na ubogich piaskach sandrowych w większości jest to bór świeży. Dominującymi gatunkami w drzewostanie jest sosna pospolita i brzoza brodawkowata. Obecnie istniejący skład gatunkowy lasów, jest wynikiem działalności człowieka, co jest dowodem silnej presji na ten obszar. Zachowało się na tym terenie szereg miejsc, gdzie występują relikty polodowcowe, rzadkie, objęte ochroną całkowitą lub częściową gatunki roślin. Z pewnością jest to wynikiem dobrze rozwiniętej sieci rzek, będących dogodnymi szlakami wędrówek roślin, istnienia licznych obszarów bagiennych i torfowisk. Z chronionych gatunków spotkamy cisę rosnącą pojedynczo na terenie całego parku, jarząbę brekinie, zwane brzękami, których liście i owoce widnieją w logo Wdeckiego Parku Krajobrazowego, wszystkie gatunki rosiczek, liczne storczyki, widłaka goździstego oraz widłaka spłaszczonego. Ze zbiorowisk roślinnych najlepszy stan naturalności zachowały zbiorowiska roślinności wodnej, torfowisk niskich, przejściowych i wysokich, następnie grądy, w skład których wchodzi drzewa liściaste, dąbrowy świetliste i kwaśne, łęgi jesionowo-olsowe oraz bory bagienne.

Zmiany następowały powoli, ale systematycznie. Nadmierna eksploatacja drewna i uzupełnianie wyrębów łatwą w nasadzeniu sosną doprowadziły do zmiany charakteru z puszczańskiego na bory. Rzadko występujący podszyt tworzy jałowiec pospolity, a w wilgotniejszych miejscach kruszyna pospolita i jarzębina. Na niezwykle bogato runo leśne składają się borówka czarna i brusznica, mchy, wrzosy, konwalia majowa, zawilce i inne. Kryje ono również wiele ciekawych, reliktowych gatunków roślin, gdzie indziej już dawno wymarłych, a tu znajdujących doskonałe warunki do życia. Rzadkie, ginące porosty, takie jak brodaczka zwyczajna, granicznik płucnik, będące wskaźnikiem czystości powietrza, świadczą o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego.

Rzeźba terenu, specyficzny klimat, stosunki wodne i różnorodność świata roślinnego, stanowią schronienie, miejsce

odpoczynku i lęgów dla dużej ilości gatunków ptaków ssaków i innych zwierząt. Dotychczasowe badania niektórych grup bezkręgowców, wykazały znaczne bogactwo gatunkowe, szczególnie w siedliskach o charakterze naturalnym. Bagna, jeziora i rzeki zaskakują obfitością ichtiofauny. Miłośnicy wędkowania oprócz pospolitych gatunków znajdują tu: pstrągi potokowe, lipienie, sumy, szczupaki i okazałe trocie jeziorowe, z płazów – rzekotki drzewne, traszki zwyczajne i grzebieniaste, ropuchy, grzebiuszka ziemna, żaby zielone i brunatne, stosunkowo częstym gościem jest kumak nizinny. Gady reprezentowane są przez padalca zwyczajnego, jaszczurkę zwinkę i żyworodną, zaskrońca, żmiję zygzakowatą. Bory sosnowe zasiedlane są stosunkowo niewielką ilością zwierząt, natomiast lasy liściaste i mieszane są schronieniem dla dzików, saren, jeleni, danieli, a na terenach podmokłych spotkać można łosia.

Najliczniejszą grupę stanowią ptaki, ok. 170 gatunków, a wśród nich wiele rzadkich, gniazdujących tu lub zalatujących podczas wiosennych i jesiennych przelotów. Są to: bielik, rybołów, kszczyk, kropiatka, bocian czarny, żuraw, czapla biała i siwa, błotniak stawowy, łąkowy i zbożowy. W wysokich klifach nad rzeką Wdą gniazduje zimorodek – niewątpliwa osobliwość awifauny. Bogaty świat nietoperzy reprezentowany jest przez 11 gatunków tych latających ssaków, wśród nich takie rzadkie gatunki jak: karlik malutki i mroczek późny

Unikalny krajobraz Parku stanowi nieznacznie pofałdowany obszar równin sandrowych, porośnięty niezwykle pod względem zdrowotnym borowymi lasami. Szczególnie cenne obszary objęto ochroną rezerwatową:

1. Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego w Szczerkowie (102 ha, gm. Osie) – utworzony został w celu ochrony największego w Europie Środkowej skupiska jarzębu brekinii zwanego też brzękiem. Gatunek ten, niegdyś pospolity w europejskich lasach dziś jest już rzadko spotykany. Rezerwat stanowi swoistą enklawę lasu liściastego wśród borów sosnowych.

2. Dury – ścisły rezerwat wodno-torfowiskowy. Tworzą go cztery jeziora dystroficzne wraz z otaczającymi je torfowiskami. Występujące tu zbiorowiska torfowiskowe ze stanowiskami rosiczek stanowią unikatowe w skali kraju zbiorowisko roślinności terenów podmokłych.

3. Jezioro Miedzno – rezerwat ornitologiczny, został utworzony w celu ochrony bogatych stanowisk populacji ptactwa wodnego i błotnego, stwarzają dogodne warunki lęgowe wielu rzadkich i chronionych gatunków ptaków, takich jak: żuraw, łabędź niemy i krzykliwy, bocian czarny, kropiatka, bielik, bąk, rybołów wiele innych. Jest to jedyny tego typu w powiecie świeckim rezerwat ornitologiczny.

4. Jezioro Ciche – rezerwat przyrody, którego głównym celem ochrony jest roślinność wodna, bagienna oraz fragmenty grądu subkontynentalnego, gdzie niezwykle cennymi elementami są rzadkie i chronione rośliny, wśród nich bagnica torfowa, turzyca bagienna oraz storczyki. Na szczególną uwagę zasługuje zespół lilii wodnych pokrywające niemal całą powierzchnię wody.

5. Jezioro Martwe – zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych roślinności charakterystycznej dla jezior dystroficznych, torfowisk przejściowych i wysokich oraz brzozy bagiennej.

6. Jezioro Piaseczno – najmłodszy rezerwat przyrody, utworzony został w 2001 r. Piaseczno jest jeziorem polodowcowym typu rynnowego, bezodpływowego, zasilanym przez wody podziemne i opady atmosferyczne. Zlewnia bezpośrednia jeziora porośnięta jest zwartym kompleksem leśnym dochodzącym do linii brzegowej. Woda jeziora zaliczana jest do I klasy czystości.

7. Jezioro Łyse – celem ochrony w rezerwacie jest zabezpieczenie i zachowanie cennych ekosystemów wodno – błotnych i boru bagiennego z charakterystycznymi, rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin np. torfowce, rosiczka pośrednia, widłaczek torfowy.

Oprócz istniejących rezerwatów dyrekcja Parku chce utworzyć również nowe. Na szczególną uwagę zasługują tereny nad brzegami rzeki Wdy pomiędzy miejscowością Leosia i Bedlenki, gdzie rzeka zachowała jeszcze swój pierwotny, dziki charakter przypominający górską rzekę płynącą w ostro wciętej dolinie. W ramach programu NATURA 2000 wyznaczone zostały tzw. obszary specjalnej ochrony ptaków. Wdecki Park Krajobrazowy całym swym obszarem leży na terenie ostoi „Bory Tucholskie” (PLB220009) oraz specjalne obszary ochrony siedlisk – na terenie Parku obszar o nazwie „Sandr Wdy” (PLH040017).

Lasy zajmują około 60% powierzchni Wdeckiego Parku Krajobrazowego. Są to w zdecydowanej większości zbiorowiska boru świeżego, z przewagą drzewostanu w postaci sosny zwyczajnej. Obecnie istniejący skład gatunkowy lasów jest wynikiem działalności człowieka, który doprowadził do zmiany charakteru lasów z puszczańskich na bory.

fot. Piotr Szumigaj

Dno lasów bukowych jest bardzo zacienione, w związku z czym drzewostany te cechują się słabo rozwiniętą warstwą krzewów, którą tworzą głównie młode buki, oraz ubogą warstwą zielną.

fot. Piotr Szumigaj

W związku z dużymi zdolnościami przystosowawczymi daniel żyje w różnych środowiskach. Najczęściej wybiera stare lasy mieszane z dużą ilością otwartych przestrzeni. Zimą tworzy stada złożone z osobników obojga płci.
fot. Piotr Szumigaj

Od pierwszych dni września na terenie wdeckich lasów możemy usłyszeć dostojne ryczenie jelenia, które świadczy o rozpoczynającym się rykowisku, czyli okresie godowym jeleni.
fot. Piotr Szumigaj

*Bielik jest gatunkiem ściśle
związanym ze środowi-
skiem wodnym. Preferuje
okolice jezior i stawów
rybnych oraz doliny rzecz-
ne. Zimą skupia się nad
rzekami i zalewami.
fot. Piotr Szumigaj*

*Bocian czarny gniazduje w pierwotnych
lasach liściastych (także w koronach dębów),
w pobliżu podmokłych terenów – lubi okolice
z bagnami, bajorami i starorzeczami.
fot. Piotr Szumigaj*

Włochatka preferuje gęste lasy iglaste (świerkowo-sosnowe), zwykle do polowania potrzebuje niewielkich, otwartych terenów (np. polany, torfowiska). W przypadku braku dostępności borów, niechętnie wybiera lasy liściaste.

fot. Piotr Szumigaj

Tereny zasiedlane przez lelki to najczęściej skraje borów mieszanych suchych, rozległe zręby, większe śródleśne polany jak również wrzosowiska i wydmy porośnięte młodnikami sosnowymi oraz poligony wojskowe.

fot. Piotr Szumigaj

*Największy obszar
obejmują zespoły borów
zróżnicowanych pod
względem siedliska i składu
gatunkowego. Najliczniej
reprezentowany jest bór
świeży, następnie bór chro-
botkowy oraz bór bagienny.
fot. Piotr Szumigaj*

*Przylaszczka pospolita najchętniej rośnie
w buczynach i grądach, na glebach żyznych,
próchnicznych, najbujniej na glebach z dużą
zawartością wapnia o odczynie zasadowym
lub obojętnym.
fot. Piotr Szumigaj*

Ścisły rezerwat wodno-torfowiskowy Dury tworzą cztery jeziora dystroficzne wraz z otaczającymi je torfowiskami. Celem ochrony jest zachowanie rzadkich zespołów roślinności wodnej i torfowisko – bagiennej.

fot. Piotr Szumigaj

*W dolinie o wysokich i stromych brzegach, płynie wykorzystywana turystycznie rzeka Wda. Wypływa ona z jeziora Krężno k. Bytowa na wysokości 160 m n.p.m.
fot. Piotr Szumigaj*

*Rezerwat leśny Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego w Szczerkowie utworzony został w celu ochrony największego w Europie Środkowej skupiska jarzębu brekinii zwanego też brzękiem.
fot. Piotr Szumigaj*

Słonka zamieszkuje wilgotne lasy mieszane, zakłada gniazdo bezpośrednio na ziemi w postaci płytkiego dołka pod krzakiem lub osłoną roślinności, który wyścielony jest trawami i liśćmi. Ciekawostką jest fakt, że samica potrafi przenosić pisklęta, biegając po ziemi lub w locie – przyciskając je dziobem do piersi.

fot. Piotr Szumigaj

Łabędź krzykliwy choć odzywa się tylko nieznacznie częściej niż łabędź niemy, to jego polska nazwa pochodzi od charakterystycznego krzyku: godowego, podczas zrywania się do lotu, ostrzegawczego jak i przywołującego.

fot. Piotr Szumigaj

Wilki osiedlają się w środowisku leśnym bez względu na typ siedliska, nawet na terenach bagiennych. Zasiedlają tereny mało po-fragmentowane o wysokim stopniu lesistości i niskim poziomie urbanizacji.
fot. Piotr Szumigaj

Zawilec zakwita masowo w bogatych podszytach lasów liściastych. Najlepiej rośnie na glebie próchniczej, na stanowiskach półcienistych i cienistych. Lubi gleby lekko kwaśne. Z racji tego, że zakwita podczas przedwiośnia jest mrozoodporny.
fot. Piotr Szumigaj

Zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Dolina rzeki Sobińska Struga”. Jest jedną z najpiękniejszych dolin rzecznych w tej części Borów Tucholskich. Dolinę otaczają liczne łąki oraz murawy o charakterze kserotermicznym i acidofilnym.
fot. Piotr Szumigaj

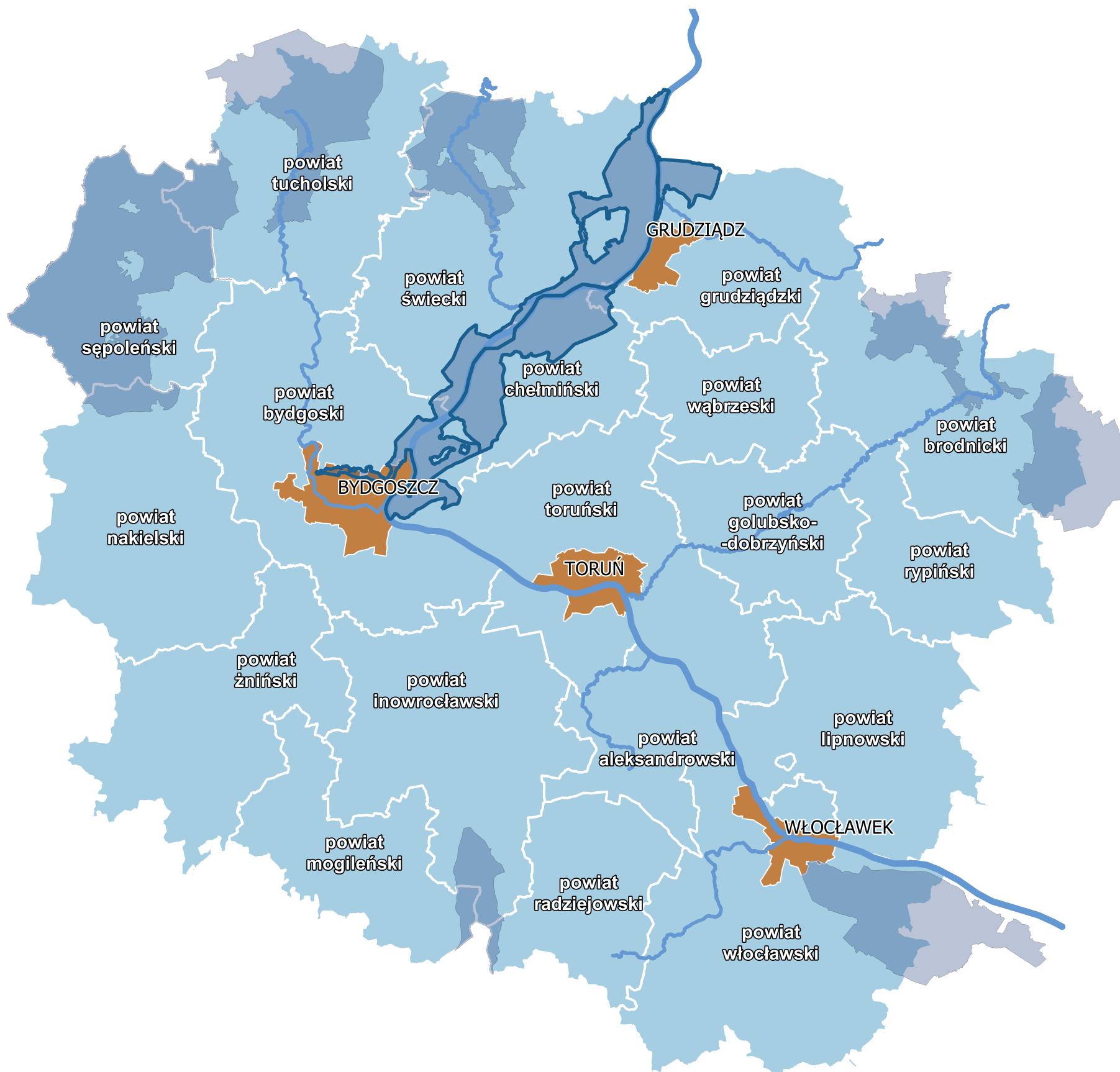

*Żuraw gniazdo buduje na ziemi,
w bardzo wilgotnym terenie,
ale w miejscu lekko wzniesio-
nym nad poziom bagna. Jest ono
zawsząd otoczone wodą.
fot. Piotr Szumigaj*

*Zimorodek to nieliczny, a tylko
lokalnie średnio liczny, gatunek
lęgowy w Polsce. Mapa obsza-
rów lęgowych dosyć dokładnie
pokrywa się z siecią wodną
na terenie kraju.
fot. Piotr Szumigaj*

ZESPÓŁ PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH NAD DOLNĄ WISŁĄ

Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą (ZPKnDW) został powołany Uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 30 lipca 2018 r. w związku z utworzeniem w obszarze dolnej Wisły nowego Parku Krajobrazowego o nazwie Góry Łosiowe i włączeniem go do istniejącego już Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego. Aktualnie po dokonanej zmianie, w skład Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą wchodzi: Nadwiślański Park Krajobrazowy (utworzony w 1993 r.), Chełmiński Park Krajobrazowy (utworzony w 1998 r.), Park Krajobrazowy Góry Łosiowe (utworzony w 2018 r.). Wszystkie Parki graniczą ze sobą i obejmują ochroną obszar dolnej Wisły. Największym z Zespołu Parków jest Nadwiślański Park Krajobrazowy, położony w lewobrzeżnej części Wisły na terenie Ziemi Świeckiej oraz na niewielkim prawobrzeżnym obszarze gminy Dąbrowa Chełmińska. Chełmiński Park Krajobrazowy swym zasięgiem obejmuje prawobrzeżną część doliny Wisły tj. obszar Ziemi Chełmińskiej od Unisławia przez Chełmno do wsi Szynych, Gogolin i Trzebiełuch. Park Krajobrazowy Góry Łosiowe (najmniejszy z parków) położony jest za Grudziądem w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego; teren parku jest urozmaicony krajobrazowo i obejmuje wysoczyznę morenową pokrytą dobrze zachowanym polem wydmy. Park Krajobrazowy Góry Łosiowe stanowi rozległy kompleks lasów z licznymi wzniesieniami, z których najwyższe liczy 88 m n.p.m.

Parki zostały ustanowione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe obszaru Doliny Dolnej Wisły w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Parki swym zasięgiem obejmują część doliny Wisły wraz z rzeką i przyległymi fragmentami wysoczyzn. Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą, rozciąga się na odcinku o długości ok. 100 km od Bydgoszczy do granicy województwa kujawsko-pomorskiego z województwem pomorskiego. Swym zasięgiem obejmuje między innymi miej-

scowość Ostromecko, Unisław, Świecie, Chełmno i Nowe. Łącznie wszystkie parki zajmują powierzchnię osiagającą prawie 64 tys. ha. Pod względem administracyjnym, wszystkie parki będące z ZPKnDW położone są na terenie 4 powiatów i 18 gmin.

Będąc w Zespole Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą, Nadwiślański, Chełmiński i Park Krajobrazowy Góry Łosiowe, obejmują swym zasięgiem krainę geograficzną oraz makroregion fizycznogeograficzny – Dolinę Dolnej Wisły, która na wielu odcinkach zachowała swój naturalny charakter. Cechą charakterystyczną są widoczne w krajobrazie strefy, w tym: dno doliny rzeki, strefa zboczowa doliny oraz wysoczyzna morenowa. Najważniejszą częścią (osią hydrologiczną) jest rzeka Wisła. Jej charakterystycznym elementem są piaszczyste wyspy, które pojawiają się podczas niskich stanów wód, a znikają w czasie wezbrań. Wzdłuż rzeki, na terenach zalewowych, rosną miejscami lasy łęgowe, będące europejskim odpowiednikiem tropikalnych lasów deszczowych. Niewielkie ocalałe ich fragmenty chronione są jako rezerваты przyrody, np. Ostrów Panieński i Wielka Kępa.

Na dnie doliny Wisły wyraźnie zaznacza się system obwałowań przeciwpowodziowych, ciągnących się wzdłuż jej brzegów. Wały przeciwpowodziowe obok ostróg, zapór i tam, stanowią element regulacji rzeki. Wybudowane zostały w celu zwężenia obszarów zalewanych wodami Wisły i pozyskania występujących tam urodzajnych gleb pod uprawę roli. Tereny niegdyś zalewowe, dzisiaj stanowią żyzne łąki i pastwiska z niezliczonym ciągiem jezior i starorzeczy, czyli odciętych od rzeki fragmentów jej dawnego koryta. Starorzecza oferują dogodne warunki dla rozwoju wielu gatunków zwierząt i roślin, np. salwinii pływającej, rzadkiej paproci wodnej objętej ochroną ścisłą. Obok wałów przeciwpowodziowych, jezior, starorzeczy i kanałów melioracyjnych, których zadaniem jest odprowadzanie nadmiaru wody z terenów zalewowych, w dnie doliny wyróżniają się piaszczyste wydmy ciągnące się w postaci podłużnych wałów na rozległych powierzchniach. Osiągają wysokości względne mak-

symalnie do 15 m, porośnięte są zwykle przez lasy sosnowe oraz roślinność trawiastą.

Ciekawym elementem nadwiślańskiego krajobrazu są zbocza doliny, których nachylenie może dochodzić do 50 stopni, wysokości względne zaś przekraczają czasami 60 m. Najbardziej strome fragmenty, z uwagi na częste obrywy i osuwiska, pozbawione są okrywy roślinnej, natomiast wzdłuż nieużytkowanych grzbietów i krawędzi rozwijają się zarośla krzewów. W miejscach wypływu wód, źródeł i wysięków pojawia się zbiorowisko szuwaru trzcinowego, warte odnotowania są również stanowiska objętego ochroną gatunkową skrzypu olbrzymiego, którego wysokość może dochodzić nawet do 2 metrów. Na zboczach o wystawie południowej lub zachodniej występują skrawki nietypowej dla naszego kraju roślinności, pochodzącej z dalekich stepów Ukrainy. Są to zbiorowiska ciepłolubnych traw i roślin zielnych, tzw. murawy kserotermiczne. Gatunkami charakterystycznymi dla muraw, występującymi nad dolną Wisłą są m. in.: miłek wiosenny, czy rzadka w Polsce ostnica Jana. Strefa zboczowa, wznosząc się, przechodzi w wysoczyznę morenową, mającą charakter płaskiej i falistej równiny, którą urozmaicają pojedyncze zagłębienia, oczka wodne, często funkcjonujące jako użytki ekologiczne. Wysoczyznę morenową rozcinają liczne doliny i parowy, które osiągają kilka kilometrów długości i kilkadziesiąt metrów głębokości. Z obszarami wysoczyzn wiążą się typowe, zróżnicowane siedliska lasów mieszanych i borów.

Dolina Dolnej Wisły posiada dużą wartość przyrodniczą i stanowi ważną ostoję ptasią. Można tu spotkać dość licznie występujące zimorodki, derkacze a nawet bociany czarne. Dolina Dolnej Wisły jest miejscem gniazdowania wielu gatunków ptaków zagrożonych wyginięciem, m. in. sieweczki obrożnej, rybitwy białoczelnej i rzecznej dlatego została ujęta w europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000. Połączenie obszarów w jedną spójną funkcjonalnie, kompletną sieć umożliwia migrację organizmów, a tym samym wymianę genetyczną, niezbędną do skutecznej ochrony różnorodności biologicznej. Obszary sieci Natura 2000 w dużej mierze pokrywają się z ZPKnDW, stanowiąc jego integralną część.

Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą jest odwiecznym obszarem migracji ptaków, ssaków, zwierząt bezkręgowych, a także roślin. Rzeka była niegdyś ważnym

szlakiem komunikacyjnym oraz źródłem pożywienia dla ludzi, którzy pojawili się nad dolną Wisłą już w okresie schyłkowego paleolitu.

Przyrodnicze walory parków wzbogacają ślady obecności dawnych mieszkańców tych ziem. Najstarsze to górujące nad terenem grodziska – pozostałości osad kultury łużyckiej bądź wczesnośredniowiecznych grodów obronnych. Niebagatelną rolę w kształtowaniu dzisiejszego krajobrazu kulturowego Doliny Dolnej Wisły spełnili sprowadzeni do Polski w XIII w. Krzyżacy, którzy pozostawili po sobie wiele śladów w postaci monumentalnych kościołów i klasztorów, potężnych warownych zamków, a także licznie zakładanych miast i wsi, istniejących do dnia dzisiejszego. Cennymi zabytkami krzyżackimi na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą są m. in. zamek w Świeciu i Nowem oraz średniowieczna zabudowa Chełmna z murami obronnymi. Ciekawym elementem, wzbogacającym krajobraz doliny Wisły są także założenia dworsko- i pałacowo-parkowe, powstające na tych terenach od końca XVIII wieku oraz zagrody olęderskie z okazałą chatą w Chrystkowie, która pełni funkcje dydaktyczno-muzealne. Do ciekawych zabytków zalicza się dawny dom Rydygiera w Dusocinie – przyszłe muzeum poświęcone wybitnemu chirurgowi oraz planowana siedziba Parku Krajobrazowego Gór Łosiowych.

Dolina Dolnej Wisły oraz obszary trzech parków krajobrazowych i ich najbliższe okolice doskonale nadają się na aktywny wypoczynek. Znakowane szlaki turystyczne inspirują turystów do odbywania pieszych i rowerowych wycieczek, a sieć mało uczęszczanych lokalnych dróg zachęca do wypraw samochodem. Rzeka Wisła i jej dopływy doskonale nadają się do uprawiania turystyki kajakowej. Spływ Wisłą z Torunia do Tczewa, może okazać się wielką przygodą. Alternatywnym sposobem wypoczyniania i podróżowania po Dolinie Dolnej Wisły jest latanie na lotniach i paralotniach. Jest to jeden z atrakcyjniejszych sposobów podziwiania krajobrazu. W rejonie Doliny Dolnej Wisły można latać również balonem oraz małym samolotem. Lotnisko znajduje się w Watorowie koło Kijewa Królewskiego.

*Podcieniowa chata w Chrystkowie Dom i budynki inwentarskie usytuowane są na naturalnych i sztucznie usypanych wzniesieniach. To jeden z ostatnich i najcenniejszy dość dobrze zachowany obiekt w Dolinie Dolnej Wisły, pozostałość po holenderskich osadnikach mennonitach sprowadzonych do Polski w dobie reformacji.
fot. Krzysztof Bieńkowski*

Gniazdo bociana białego osiąga duże rozmiary i zwykle jest dobrze widoczne. Zasadniczy materiał gniazdowy stanowią gałęzie i patyki. Wnętrze czary gniazdowej wyłożone jest sianem oraz innym materiałem roślinnym, jak również papierem, workami plastikowymi, sznurkami i szmatami. Gniazdo może być użytkowane corocznie lub z przerwami, od kilku sezonów do nawet kilkudziesięciu lat. Najczęściej gniazda zlokalizowane są we wsiach, na otwartym terenie.

fot. Piotr Szumigaj

*Na obszarze Doliny Dolnej Wisły występuje duże zróżnicowanie środowisk, kształtowanych aktywnością zarówno samej rzeki, jak i działalnością ludzką dawnych osadników, mennonitów. Dzięki pracom melioracyjnym, przekształcili oni obszar dolinny w system pól uprawnych i pastwisk.
fot. Wiesław Stępień*

Derkacz jest gatunkiem zagrożonym wymarciem. Przyczyną jest intensywne rolnictwo, nadmierne nawożenie oraz stosowanie kosiarek mechanicznych pod którymi często ginie. Negatywne skutki można ograniczyć dzięki zmianie nawyków rolników: m.in. zamianie techniki koszenia ze spiralnej na pasową oraz pozostawienie fragmentów łąk niekoszonych.

fot. Marcin Woźniak

Wiśliska są to swoiste jeziora, położone w obrębie rzecznej doliny. Powstają one jedynie na meandrujących rzekach, stąd w dolinie Wisły jest ich dość dużo. Te zbiorniki wodne są przeważnie niewielkie i płytkie, dlatego stopniowo ulegają zanikowi.
fot. Piotr Szumigaj

Salwinia pływająca to paproć wodna, jedyny przedstawiciel tego rodzaju i rodziny salwiniowatych rosnący w stanie dzikim w Polsce, gdzie występuje niezbyt często w zbiornikach wodnych na niżu.
fot. Piotr Szumigaj

*Zakotwiczona barka górnopokładowa „Rybitwa II” w ramach projektu czynnej ochrony wysp rozrodczych dla rybitw rzecznych w okolicach Chetmna.
fot. Maciej Mruklik*

*Rybitwa rzeczna to najliczniejsza krajowa
rybitwa, łatwo rozpoznawalna po popielatym
grzbiecie i wąskich, ostro zakończonych
skrzydłach, czarnej czapce na głowie
i czerwonym dziobie.
fot. Piotr Szumigaj*

*Pisklęta rybitwy rzecznej
są zagniazdownikami
niewłaściwymi. Bezpośrednio
po wykluciu widzą i mogą
samodzielnie się poruszać,
ale przez dłuższy czas muszą
być pod opieką rodziców
fot. Piotr Szumigaj*

Ze względu na szczególne usytuowanie wzdłuż szlaku wędrówkowego jakim jest korytarz Wisły, a także mnogość niezwykle dogodnych siedlisk jakie oferuje rozległa sieć kanałów i starorzeczy, obszar Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą jest szczególnie ważny dla ptaków wędrownych, dla których wiosenne wylewy rzeki tworzą wyjątkowo korzystne warunki żerowiskowe. W okresie tym obserwowane są duże koncentracje ptaków.

fot. Piotr Szumigaj

Pomimo przekształceń Dolina Dolnej Wisły na wielu odcinkach zachowała swój naturalny charakter. Obszar ten jest ważnym korytarzem ekologicznym o znaczeniu europejskim, łączącym Morze Bałtyckie z Karpatami. Jest to odwieczna trasa migracji ptaków, ssaków, zwierząt bezkręgowych, a także roślin, które rozprzestrzeniają się wzdłuż doliny zasiedlając nowe tereny.
fot. Wiesław Stępień

W wyniku rozpadania się pokrywy lodowej powstaje kry. Ma ona postać nieregularnych, wolno płynących płyt lodowych. W czasie roztopów dochodzi do powstawania spiętrzeń lodu na brzegach, łachach i płyciznach. Przy wyższych stanach wody takie spiętrzone zwałowiska lodu mogą mieć wysokość nawet kilku metrów.
fot. Piotr Szumigaj

Tam, gdzie prędkość przepływu jest najmniejsza lub woda jest stojąca – spotkamy lód brzegowy. Często w lód ten wtopione są zamrożnięte krążki śryżu. Gdy okres mroźny trwa długo, lód może pokryć duże fragmenty Wisły lub i całą rzekę. Mówimy wówczas o pokrywie lodowej.
fot. Wiesław Stępień

Wypełnienie rzeki lodem do dna powoduje ograniczone możliwości przepływu, co może stanowić początek tworzenia się zatoru lodowego. Woda w takiej sytuacji „szukając” miejsca do płynięcia, często zmienia kierunek nurtu rzeki, w wyniku czego wzmacnia się erozyjna działalność rzeki.
fot. Piotr Szumigaj

Podczas mroźnych dni i nocy szybko płynąca woda wychładza się i powstaje charakterystyczna gąbczasta forma lodu prądowego – tzw. śryż. Tworzy się on dzięki obecności zawiesiny w wodzie, która staje się wtedy jądrami kondensacji. Masa śryżu, spływając z prądem tworzy charakterystyczne „talerze lodowe”.

fot. Piotr Szumigaj

Obecność ostróg na rzece Wiśle ma na celu zapobieganie powstawaniu powodzi zatorowych o zasięgu regionalnym poprzez zapewnienie swobodnego odpływu wód, spływu lodu oraz zapewnienie odpowiednich głębokości dla pracy lodołamaczy.
fot. Piotr Szumigaj

Ostrogi, zwane potocznie główkami, to budowle hydrotechniczne, które spotkamy na Wiśle. Z reguły są to całe ciągi tych budowli. Sama ostroga jest to prostopadły do nurtu „półwysep” z ułożonej ziemi i kamieni, przykryty faszynowym materacem i przysypany kamieniami.
fot. Piotr Szumigaj

Na terenie ostoi Dolina Dolnej Wisły stwierdzono 47 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 29 lęgowych. Obszar ten jest jedną spośród 10 najważniejszych ostoi lęgowych w Polsce bielika, rybitwy białoczelnej, rybitwy rzecznej oraz jarzębatki. Ponadto w Dolinie Dolnej Wisły gnieździ się powyżej 1% krajowej populacji rybitwy czarnej, zimorodka i nurogęsi.
fot. Piotr Szumigaj

Łachy na Wiśle powstają z materiału naniesionego przez rzekę, głównie piasku, nieutrwalonego i niezagęszczonego, który wciąż się przemieszcza. Ich powstawaniu sprzyja utrzymujący się przez dłuższy czas w rzece niski stan wody. To ma wpływ na zmniejszenie prędkości rzecznych prądów. W takich warunkach najcięższy materiał osadza się, odsłaniając przywleczone rumowisko. Zjawisku sprzyja brak opadów atmosferycznych, a pogłębiają upały. Wielkie piaszczyste łachy są miejscem gniazdowania wielu gatunków ptaków wodno-błotnych. To także najważniejsze lęgowiska mewy oraz rybitw.

fot. Piotr Szumigaj

Mimo niekwestionowanego wzrostu liczebności bielika, gatunek ten wciąż narażony jest na wiele zagrożeń, z których najważniejsze to niszczenie potencjalnych biotopów lęgowych poprzez wycinanie nadbrzeżnych dojrzałych lasów.

fot. Piotr Szumigaj

*Wzdłuż rzeki, na terenach zalewowych, rosną miejscami lasy łęgowe będące europejskim odpowiednikiem tropikalnych lasów deszczowych.
fot. Piotr Szumigaj*

*Wierzby głowiaste to charakterystyczne elementy polskiego krajobrazu. Najwięcej ich można spotkać na terenach zalewowych, również w Dolinie Dolnej Wisły. Szpalery wierzb rosnących na terenach podmokłych działają tam jak specyficzne pompy, skutecznie osuszające teren wokół.
fot. Piotr Szumigaj*

*Wśród siedlisk na obszarze doliny, największy udział posiadają tereny rolnicze (37%), następnie wody śródlądowe (stojące i płynące – 35%), łąki i zarośla (19%), lasy liściaste (5%), lasy iglaste (2%) oraz sady (2%).
fot. Wiesław Stępień*

W granicach ostoi Dolina Dolnej Wisły stwierdzono występowanie 9 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym szczególnie dużą powierzchnię zajmują łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i wiązowo – jesionow.

fot. Piotr Szumigaj

Działania pośrednio wpływające na szybką degradację śródpolnych oczek wodnych to m.in. prace melioracyjne na terenach przyległych powodujące ich wysychanie i stopniowy zanik. Niekorzystne dla śródpolnych oczek wodnych jest też intensywne nawożenie pól uprawnych, co skutkuje tzw. przeżyźnieniem wody i w efekcie ich zarastaniem oraz zanikiem.

fot. Piotr Szumigaj

Milek wiosenny występuje na murawach kserotermicznych, wrzosowiskach, w borach sosnowych. Rośnie wyłącznie na podłożu wapiennym lub gipsowym. Kwitnie od kwietnia do maja.
fot. Piotr Szumigaj

Rezerwat „Zbocza Płutowskie” jest jednym z większych rezerwatów stepowych w Dolinie Dolnej Wisły. Celem ochrony w rezerwacie „Zbocza Płutowskie” jest zachowanie zespołów roślinności stepowej z udziałem miłka wiosennego.

fot. Piotr Szumigaj

Projekt ochrony tradycyjnych sadów przydomowych rozpoczęto w 1995 r. od inwentaryzacji istniejących jeszcze starych sadów i stworzenia bazy danych. W 1998 r. na terenie zagrody olęderskiej w Chrystkowie przystąpiono do zakładania kolekcji starych odmian drzew owocowych.
fot. Archiwum ZPKnDW

Łącznie znajduje się w niej około 80 tradycyjnych odmian jabłoni oraz 30 odmian grusz. Integralną częścią projektu są tematyczne wydawnictwa, wygłaszane referaty i wykłady, szkolenia, porady oraz liczne konsultacje.
fot. Archiwum ZPKnDW

*W celu ratowania rzadkich gatunków stepowych roślin przywrócono ekstensywny wypas w rezerwach przyrody z roślinnością kserotermiczną (rez. „Zbocza Płutowskie” oraz „Ostnicowe parowy Gruczna”). W sezonie wiosenno letnim wypasane są owce rodzimych ras: wrzosówka, świniarka oraz merynos w starym typie. Dodatkowo na obszarach rezerwatów prowadzone jest wykaszanie siewek drzew oraz usuwanie krzewów.
fot. Piotr Szumigaj*

Fort II Dorposz to fragment Twierdzy Chełmno wzniesionej w latach 1901 – 1909 jako obrona jedynej pomiędzy Fordonem a Grudziądzem przeprawy promowej przez Wisłę, była wzmocnieniem Twierdz w Grudziądzu i Toruniu.

fot. Wiesław Stępień

*Adaptacja schronu UR1 w Watorowie w ramach czynnej ochrony nietoperzy mająca na celu zwiększenie liczby letnich kryjówek i drobnych zimowisk oraz wzbogacenie lokalnej populacji nietoperzy. Zimowiska w obiektach Twierdzy Chełmno objęte są stałym monitoringiem przyrodniczym.
fot. Piotr Szumigaj*

*Czarcie Góry to pasmo wzgórz wysoczyzny morenowej, w miejscu gdzie Wysoczyzna Świecka opada stromo ku lewemu brzegowi Wisły w rejonie wsi Wiąg i Sartowice.
fot. Piotr Szumigaj*

*Punkt widokowy “Diabelce” zlokalizowany na obrzeżach Świecia. Roztacza się z niego bardzo efektowny widok na ujście Wdy do Wisły oraz Czarcie Góry.
fot. Piotr Szumigaj*

Jezioro Głęboćek w kompleksie leśnym nowo utworzonego Parku Krajobrazowego Góry Łosiove wchodzącego w skład Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą.

fot. Wiesław Stępień

*Park Krajobrazowy Góry Łosiove stanowi urozmaicony krajobrazowo teren polodowcowy – pokrytą najlepiej zachowanym w kraju polem wydmo-
wym wysoczyznę morenową, rozległy kompleks leśny i położone w bezpośrednim sąsiedztwie Wisły międzywale, terasę zalewową rzeki i dno doliny
Wisły i Osy.*

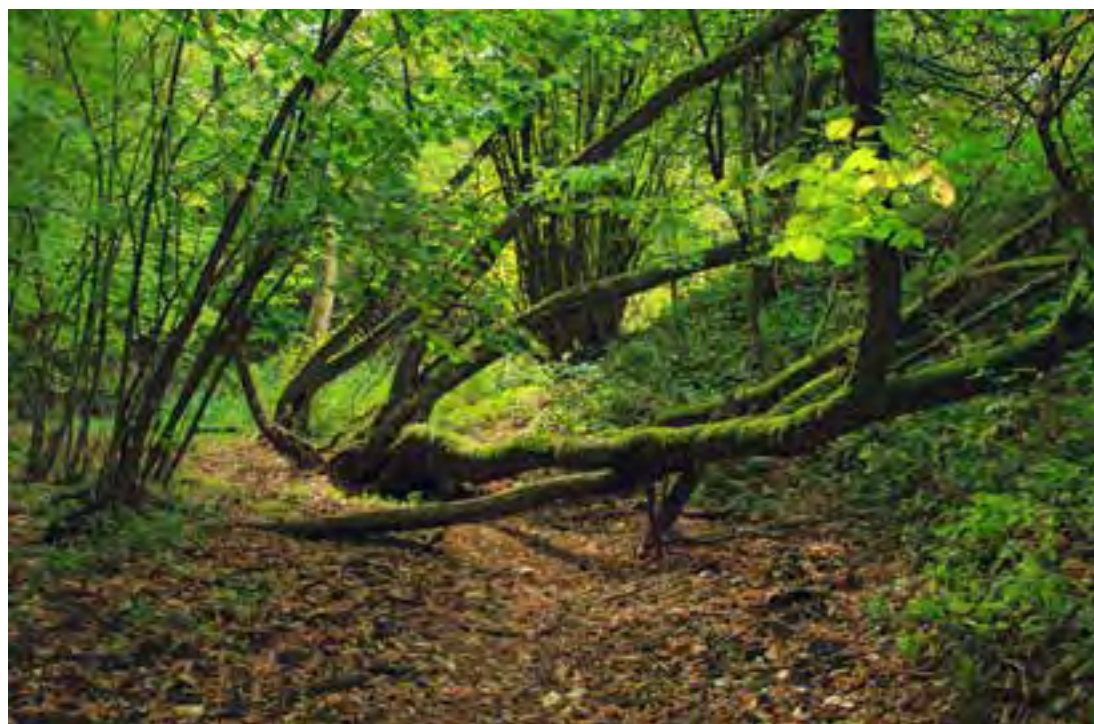
fot. Wiesław Stępień

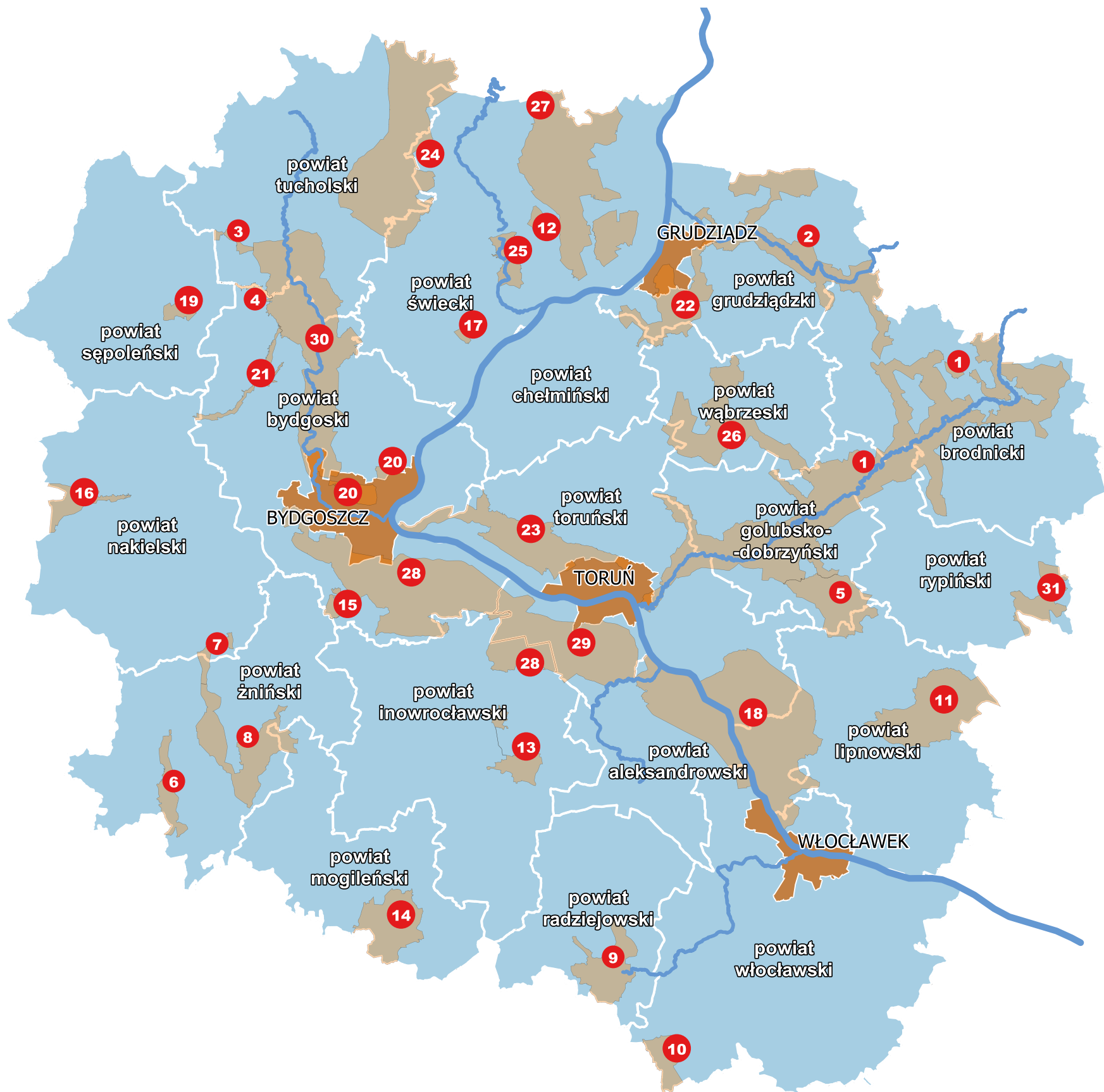
*Celem ochrony rezerwatu Grabowiec jest zachowanie grądu zboczowego z chronionymi i rzadkimi gatunkami roślin zielnych.
fot. Piotr Szumigaj*

Rezerwat Płutowo swym zasięgiem obejmuje głęboko wcięty parów znajdujący się na zboczu doliny Wisły. Dnem parowu płynie struga a leśny krajobraz rezerwatu urozmaicają liczne powalone i połamane konary.
fot. Piotr Szumigaj

Rezerwat Śnieżynka obejmuje malowniczo usytuowany wśródleśny jar, którego dnem płynie okresowo wysychający strumień z licznymi zakolami o nazwie Czerwona Woda.
fot. Piotr Szumigaj

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO – POMORSKIM

Obszary chronionego krajobrazu (ochk) stanowią jedną z dziesięciu form ochrony przyrody ujętych w ustawie o ochronie przyrody. Obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełniących funkcję korytarzy ekologicznych.

Na chwilę obecną wg Centralnego Rejestru Form Ochrony przyrody (www.crfop.gdos.gov.pl) w Polsce mamy 408 obszarów chronionego krajobrazu, z czego 31 w województwie kujawsko – pomorskim. Pod względem przyrodniczym są one zróżnicowane i w pewnym stopniu odzwierciedlają różnorodność krajobrazów naszego kraju. Większość z nich pełni funkcję otuliny parków narodowych, parków krajobrazowych czy rezerwatów przyrody. Dodatkowo pełnią funkcję korytarza ekologicznego lub łącznika przeważnie dla migrujących zwierząt.

Wyznaczanie obszarów chronionego krajobrazu następuje w drodze uchwały sejmiku województwa, która określa jego nazwę, położenie, obszar, sprawującego

nadzór, ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów oraz zakazy właściwe dla danego obszaru chronionego krajobrazu lub jego części wybrane spośród zakazów wymienionych w art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, wynikające z potrzeb jego ochrony. Projekt takiej uchwały wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Likwidacja lub zmiana granic również następuje w drodze uchwały sejmiku województwa, po zaopiniowaniu przez właściwe miejscowo rady gmin, z powodu bezpowrotnej utraty wyróżniającego się krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach i możliwości zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem.

W obszarach chronionego krajobrazu nie ma zakazów obowiązujących z mocy samego prawa. Zakazy mogą obowiązywać na całym obszarze lub na jego częściach oraz są zróżnicowane w zależności od tego, o jakie części obszaru chodzi. Reżim prawny obszaru chronionego krajobrazu jest zbliżony, lecz w istocie łagodniejszy w porównaniu z reżimem prawnym parku krajobrazowego.

1. Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy

Data wyznaczenia: 01.01.1992 r.

Powierzchnia: 55 052,63 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 21/1992 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu w województwie toruńskim oraz reorganizacji zarządzenia parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Tor. z 1992 r. Nr 27, poz. 178).

Trzonem obszaru jest dolina środkowej i dolnej Drwęcy rozciągająca się na przestrzeni około 85 km, między granicą z województwem warmińsko – mazurskim na północ od Brodnicy, aż po ujście Drwęcy do Wisły w rejonie wsi Złotoria. Obszar charakteryzuje się dużą rozciągłością nie tylko ze względu na samą dolinę Drwęcy, ale na liczne jej odgałęzienia i doliny: Strugi Rychnowskiej, Rużca i Rypienicy oraz rynny Jezior Wądryńskich, Niskiego i Wysokiego Brodna. Dolina Drwęcy, mająca charakter pradoliny, oddziela Pojezierze Brodnickie od Garbu Lubawskiego, a następnie Pojezierze Chełmińskie od Dobrzyńskiego. Należy zwrócić uwagę na liczne połączenia granic OChK Doliny Drwęcy z obszarami parków krajobrazowych: Brodnickiego i Górznieńsko – Lidzbarskiego. Obszar charakteryzuje się znacznym pokryciem lasami – około 36,7%.

Przez obszar przebiegają liczne drogi o znaczeniu krajowym i wojewódzkim, a także linie kolejowe jednotorowe. Rejony miast są ważnymi korytarzami infrastruktury technicznej przecinającymi obszar chronionego krajobrazu. Poza doliną Drwęcy obszar obejmuje tereny odgałęziające się od niej i bezpośrednio z doliną związane: rynnę jezior Wysokie i Niskie Brodno, ryn-

nę Jezior Wądryńskich, dolinę Strugi Rychnowskiej, dolinę rzeki Ruziec z rynnami jezior: Nowogrodzkie i Słupno oraz dolinę Rypienicy. Jest to największy obszar chronionego krajobrazu w województwie kujawsko-pomorskim.

2. Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi

Data wyznaczenia: 01.01.1992 r.

Powierzchnia: 15 962,56 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 21/1992 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu w województwie toruńskim oraz reorganizacji zarządzenia parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Tor. z 1992 r. Nr 27, poz. 178).

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi rozciąga się z zachodu na wschód na długości około 30 km.

Poza strefą krawędziową dolin: Osy i Gardęgi obszar obejmuje dodatkowo kompleks leśny wokół nadleśnictwa Jamy oraz teren wokół jeziora Płowęż, gdzie łączy się z obszarem Brodnickiego Parku Krajobrazowego.

Przez obszar przebiega droga krajowa Grudziądz – Łasin – Ostróda oraz drogi wojewódzkie i powiatowe: Łasin – Gruta – Radzyń Chełmiński, Jabłonowo – Świecie nad Osą i Biskupiec – Radzyń Chełmiński.

Powierzchnia obszaru charakteryzuje się dużą rozciągłością ze względu na strefę krawędziową doliny Osy i Gardęgi. Jedynie na północnym – zachodzie znacznie się rozszerza ze względu na włączenie w jego zasięg kompleksu leśnego wokół nadleśnictwa Jamy. Obszar charakteryzuje się stosunkowo małym pokryciem lasami – około 19,5%.

3. Obszar Chronionego Krajobrazu **Doliny rzeki Kamionki**

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 637,09 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 Obszarów Krajobrazu Chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar leży pomiędzy Krajeńskim Parkiem Krajobrazowym a Obszarem Chronionego Krajobrazu Zalewu Koronowskiego i obejmuje dolinę Kamionki wraz z otaczającymi ją łąkami, szuwarami, a w części zachodniej także lasami. Obszar jest wcięty w dość bogato urzeźbioną Wysoczyznę Krajeńską, charakteryzującą się krajobrazem młodogłacjalnym.

4. Obszar Chronionego Krajobrazu **Doliny rzeki Sępolenki**

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 299,73ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 Obszarów Krajobrazu Chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar leży pomiędzy Krajeńskim Parkiem Krajobrazowym a Obszarem Chronionego Krajobrazu Zalewu Koronowskiego i obejmuje morfologiczną dolinę rzeki Sępolna (Sępolenka) – wciętej w Pojezierze Krajeńskie oraz kompleksy leśne przylegające do rzek.

5. Obszar Chronionego Krajobrazu **Drumliny Zbójeńskie**

Data wyznaczenia: 01.01.1983 r.

Powierzchnia: 7 178,82 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr XX/92/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 15 czerwca 1983 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 3, poz. 22).

Pod względem fizyczno – geograficznym położony jest w obrębie Wysoczyzny Dobrzyńskiej. Rzeźba powierzchni terenu charakteryzuje się wyjątkowo dużym urozmaicheniem. Wiąże się ona z występowaniem unikalnych form polodowcowych jakimi są drumliny. Są to zespoły wzgórz (ciągów bochenkowatych pagórków) o różnym kierunku przebiegu, zgodnym z kierunkiem ruchu lodowca. Sieć hydrograficzną tworzą przede wszystkim trzy jeziora: Wojnowskie, Sitno i Zbójeńskie. Uzupełnienie stanowi cały system drobnych rowów, cieków i drobnych oczek wodnych. Szata roślinna jest bardzo uboga. Dotyczy to zwłaszcza lasów, które zajmują łączną powierzchnię około 117 ha, co stanowi zaledwie 1,6% ogólnej powierzchni. Ubóstwo lasów jest wynikiem intensywnych wyrębów i uzyskiwania w ten sposób terenów dla rolnictwa, o glebach charakteryzujących się wysokimi klasami bonitacyjnymi. Zróżnicowanie mikroklimatyczne obszaru wiąże się głównie z bardzo urozmaiconą rzeźbą terenu.

6. Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Rogowskich

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 2 843,78 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 czerwca 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar obejmuje ciąg jezior rynnowych z największymi: Rogowskim, Zioło i Wolskim. O jego ustanowieniu zdecydowały względy ochronne: niezbędne przeciwdziałanie dalszej degradacji jeziora Zioło oraz pozostałych akwenów narażonych na eutrofizację wód, spowodowaną wpływem związków mineralnych i organicznych z obszarów rolnych. Obszar posiada fragmenty przydatne dla rekreacji. Na terenie jednostki znajduje się rezerwat przyrody „Mieciężyn”.

7. Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Żnińskich

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 9 727,02 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 czerwca 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar obejmuje dwa systemy jezior usytuowanych w granicach Pojezierza Gnieźnieńskiego – różniących

się zasadniczą fizjonomią. Rynnę zachodnią – z jeziorami Dużym i Małym Żnińskim, Weneckim, Biskupińskim, Gąsawskim i innymi charakteryzują płaskie brzegi i niski stopień lesistości. Natomiast rynna wschodnia charakteryzuje się wyższym stopniem lesistości brzegów, głębszym wcięciem rynny i wyższymi walorami krajobrazowymi oraz przydatnością dla wypoczynku. Zachodnia rynna spełnia natomiast rolę obszaru wskazanego do ochrony również ze względów kulturowo-historycznych (Biskupin, Gąsawa, Żnin, Wenecja). W obręb jednostki wchodzi także fragment miejscowości Żnin, stanowiący integralną część rynny jeziornej.

8. Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Żędowskich

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 1 209,54 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 czerwca 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Jednostka obejmuje ciąg jezior z największymi: Sobiejuskim, Żędowskim, Wąsoskim, Gąbińskim, Dobrylewskim – położonych w części w dolinie rzeki Gąsawki. Wymienione jeziora leżą w rynnie polodowcowej wciętej w Pojezierze Gnieźnieńskie stanowiącej typowy krajobraz pojezierza. Strefy brzegowe jezior są pozbawione na ogół szaty leśnej, co obniża walory estetyczne – krajobrazowe i funkcjonalne rynny pojezierza.

9. Obszar Chronionego Krajobrazu **Jezioro Głuszyńskie**

Data wyznaczenia: 01.01.1983 r.

Powierzchnia: 5 935,56 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr XX/92/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 15 czerwca 1983 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 3, poz. 22).

OChK Jezioro Głuszyńskie pod względem fizyczno-geograficznym położony jest na obszarze Pojezierza Wielkopolsko – Kujawskiego, a pod względem geomorfologicznym leży w obrębie Wysoczyzny Kujawskiej. Rzeźba powierzchni terenu charakteryzuje się dużym urozmaicheniem, co wynika z rzeźbotwórczej działalności lądolodu, wód lodowcowych oraz postglacjalnych procesów erozyjnych. Głównym elementem hydrograficznym jest Jezioro Głuszyńskie zajmujące powierzchnię 608 ha. Jest to klasyczne jezioro rynnowe charakteryzujące się wydłużonym kształtem, dużymi i zróżnicowanymi głębokościami oraz bardzo urozmaiconą linią brzegową i stromymi brzegami. Uzupełnienie sieci wodnej stanowią jeziora: Czarny Bród i Chalno, rzeka Zgłowiączka (fragment górnego odcinka) oraz system stawów, drobnych oczek wodnych i cieków. Zasadniczym składnikiem szaty roślinnej są lasy zajmujące powierzchnię 576 ha, co stanowi zaledwie 9,6% ogólnej powierzchni oraz ważne z ekologicznego punktu widzenia, kompleksy łąkowo-bagienne. Podstawą utworzenia obszaru chronionego krajobrazu jest ochrona krajobrazu i naturalnych warunków środowiska przyrodniczego, w tym: Jezioro Głuszyńskie, które wraz z przyległym kompleksem bagien stanowi obszar źródłowy rzeki Zgłowiączki, miejsca ostojowe i lęgowe dla łąkowej, wodnej, trzcinowej awifauny, wyjątkowe walory krajobrazowe jeziora i te-

renów do niego przyległych, m.in. kompleks leśny Lasu Orle mający duże znaczenie ekologiczne dla prawie bezleśnych Kujaw.

10. Obszar Chronionego Krajobrazu **Jezioro Modzerowskie**

Data wyznaczenia: 01.01.1983 r.

Powierzchnia: 3 123,30 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr XX/92/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 15 czerwca 1983 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 3, poz. 22).

Obszar ten położony jest pod względem fizyczno-geograficznym w obrębie Wysoczyzny Kujawskiej. Rzeźba powierzchni terenu charakteryzuje się dużym urozmaicheniem, tak w obrębie samego obszaru, jak również w terenach okolicznych. Wiąże się to głównie z występowaniem młodoglacjalnych form takich jak pagórki morenowe i rynny. Dominantą przestrzenną terenu jest rynna Jeziora Modzerowskiego i Jeziora Długiego wcinająca się w otaczający teren na głębokość ponad 20 m. Głównym elementem hydrograficznym jest Jezioro Modzerowskie wraz z Jeziorem Długim. Stanowią one klasyczny przykład jezior rynnowych i tworzą wraz z położonym w sąsiedztwie Jeziorem Brdowskim (położonym na terenie województwa wielkopolskiego) obszar źródłowy rzeki Noteć. Uzupełnienie sieci wodnej stanowi bogaty system drobnych cieków oraz oczek wodnych. Lasy położone na terenie Obszaru zajmują stosunkowo niewielką powierzchnię – około 242 ha, co stanowi zaledwie 8% całkowitej jego powierzchni. Podstawą utworzenia OChK Jezioro Modzerowskie jest ochrona krajobrazu i naturalnych warunków środowiska przyrodniczego, w tym:

- cały rejon stanowi obszar źródłkowy rzeki Noteć,
- Jezioro Modzerowskie wraz z Jeziorem Długim stanowi bardzo interesujący element morfologiczny i krajobrazowy w tej części województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- kompleksy leśne wymagające ścisłej ochrony jako jedne z nielicznie występujących lasów w południowej części województwa Kujawsko-Pomorskiego.

11. Obszar Chronionego Krajobrazu **Jezioro Skępskie**

Data wyznaczenia: 01.01.1983r.

Powierzchnia: 12 698,73 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr XX/92/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 15 czerwca 1983 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 3, poz. 22).

Obszar ten położony jest w obrębie Wysoczyzny Dobrzyńskiej, we wschodniej części Sandru Skrwy. Rzeźba powierzchni terenu charakteryzuje się stosunkowo małymi spadkami. Pewne ożywienie do orografii wprowadzają zagłębienia rynnowe wypełnione na ogół wodami jezior oraz dolina rzeki Mień. W kompleksie leśnym na południu występują również formy eoliczne wykształcone w postaci niedużych wydmy. Oś hydrograficzną omawianego terenu stanowi rzeka Mień, która przepływa przez kompleks stawów i zespół jezior skępskich. W zespole jezior największym jest Jezioro Skępskie Wielkie zajmujące powierzchnię 120 ha. Uzupełnienie sieci wodnej stanowią jeziora: Skępskie Małe, Święte, Mielno, rzeka Mień, kompleks stawów, jezioro Łąkie oraz system cieków i drobnych oczek wodnych. Głównym składnikiem szaty roślinnej są lasy zajmujące powierzchnię około 4000 ha; są to w przeważającej czę-

ści bory sosnowe, głównie suche. Istotnym elementem użytkowania terenu są łąki.

12. Obszar Chronionego Krajobrazu **Jezioro Stelchno**

Data wyznaczenia: 07.03.1994 r.

Powierzchnia: 628,77 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr 170/XXVII/94 Rady Gminy w Jeżewie z dnia 21 lutego 1994 roku w sprawie wyznaczenia obszaru chronionego krajobrazu wokół jeziora Stelchno (Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 12 poz. 120).

Jezioro Stelchno pod względem fizyczno-geograficznym jest położone w makroregionie Pojezierza południowo – pomorskiego i mezoregionie Wysoczyzny Świeckiej. Jezioro Stelchno ma powierzchnię 154,5 ha, maksymalną głębokość 10,3 metra i średnią głębokość 5,1 metra. Na jeziorze znajdują się dwie wyspy. Jezioro posiada I klasę czystości wód i bardzo dużą ich przejrzystość. W jeziorze Stelchno występuje dużo gatunków ryb. Ponadto można tu natrafić na okazy żółwia błotnego, różnorodne gatunki jaszczurek i innych gadów, poza tym ptaków, płazów, raków, mięczaków, owadów i motyli.

13. Obszar Chronionego Krajobrazu **Lasów Balczewskich**

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 2 775,91 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar nie jest jednolity geograficznie i przyrodniczo. Obejmuje kompleks leśny – borów świeżych i suchych porastających wydmy i pola wydymowe okolic Rejny, Niemojewa i Radojewic. Jest to jedyny kompleks leśny wśród żyznych czarnych ziem kujawskich. Stanowi on przedmiot penetracji świątecznej mieszkańców Inowrocławia. Obszar ten integralnie łączy się wąskim korytarzem wzdłuż Kanału Parchańskiego z systemem rozległych mokradeł i bagien tzw. „Gąskich” i „Ostrowskich” – spełniających ważną rolę w retencji wodnej tego fragmentu Kujaw. Pokryte są one siedliskami wilgotnymi i bagiennymi. Na terenie jednostki znajdują się 2 rezerваты przyrody: Balczewo i Rejna.

14. Obszar Chronionego Krajobrazu Lasów Miradzkich

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.
Powierzchnia: 7 266,95 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar leży na terenie Pojezierza Gnieźnieńskiego. Relatywnie wysoki stopień lesistości tego fragmentu Pojezierza tłumaczyć należy obecnością pól sandrowych – zbudowanych z utworów sypkich, a w konsekwencji słabych gleb. W obrębie obszaru znajduje się rozległe Jezioro Ostrowskie. Obecność tych dwóch elementów sprawia, iż omawiany obszar stanowi centrum rekreacji. Powierzchnia ogólna wynosi około 73 km². Na terenie jednostki znajduje się rezerwat przyrody „Czapliniec Ostrowo”.

15. Obszar Chronionego Krajobrazu Łąki Nadnoteckie

Data wyznaczenia: 17.06.2000 r.
Powierzchnia: 1 167,92 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała nr XVI/141/2000 Rady Gminy Nowa Wieś Wielka z dnia 29 marca 2000 r. w sprawie utworzenia na terenie Gminy Nowa Wieś Wielka Obszaru Chronionego Krajobrazu pod nazwą „Łąki Nadnoteckie” (Dz. Urz. z dnia 2 czerwca 2000r. Nr 26, poz. 241).

Obszar Chronionego Krajobrazu Łąki Nadnoteckie znajduje się w środkowo-zachodniej części gminy Nowa Wieś Wielka, w leśnictwie Smolno. Obszar znajduje się w zakolu rzeki Noteć, na zachód od Jeziora Jezuickiego i na południe od wsi Brzoza. Na północnym wschodzie łączy się z Obszarem Chronionego Krajobrazu Wydm Kotliny Toruńsko – Bydgoskiej. Ochroną krajobrazową otoczono dolinę rzeki Noteci, niegdyś zabagnioną, z dużym udziałem roślinności hydrogenicznej – torfowiskami i bagnami. Wskutek przeprowadzonej w II połowie XIX w. melioracji, istniejące siedliska zostały przekształcone. Obecnie panującymi zbiorowiskami roślinnymi są łąki z cennymi gatunkami roślin.

16. Nadnotecki Obszar Chronionego Krajobrazu

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.
Powierzchnia: 2 853,60 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar położony jest na granicy Pojezierza Krajeńskiego i Doliny Środkowej Noteci. W strefie kontaktu tych jednostek fizyczno – geograficznych wykształciły się wysokie walory krajobrazowe, potęgowane znacznymi deniwelacjami do 140 m n.p.m. Powierzchnia ogólna wynosi około 25 km. Na terenie jednostki znajduje się rezerwat przyrody Borek. Ma na celu ochronę roślin metodami biologicznymi. W przypadku stwierdzonego obniżenia poziomu wód gruntowych niekorzystnego dla racjonalnej gospodarki rolnej zaleca się melioracje nawadniające, prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej, m.in. poprzez dostosowanie liczebności populacji zwierząt łownych związanych z ekosystemami otwartymi do warunków środowiskowych, prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej, polegającej na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk występujących na pograniczu Pojezierza Krajeńskiego i Doliny Środkowej Noteci.

17. Nadwiślański Obszar Chronionego Krajobrazu

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 350,28 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar obejmuje niewielki fragment Wysoczyzny Świeckiej. Rozcinają go liczne wąwozy o zboczach porośniętych lasami grądowymi. Dna wąwozów zajmują lasy z olchą czarną o charakterze łęgowym. Skłony krańdowi są przeważnie odlesione i pokryte ziołoroślami oraz łąkami nawiązującymi do muraw kserotermicz-

nych. Opisywany teren znajduje się w sąsiedztwie Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego i stanowi kontynuację walorów przyrodniczych tego parku.

18. Obszar Chronionego Krajobrazu

Niziny Ciechocińskiej

Data wyznaczenia: 01.01.1983 r.

Powierzchnia: 38 236,34 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr XX/92/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 15 czerwca 1983 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 3, poz. 22).

Obszar ten położony jest pod względem fizyczno – geograficznym w obrębie Kotliny Toruńskiej, stanowiącej fragment Pradoliny Wisły. Rzeźba powierzchni charakteryzuje się na ogół niewielkimi spadkami i w przeważającej większości jest płaska. Jedynie rejon przykrawędziowe Wysoczyzny Kujawskiej oraz fragmenty wydymowe w północno – zachodniej części Obszaru charakteryzują się dużą malowniczością, wynikającą z dużych deniwelacji terenowych. Osią hydrologiczną opisywanego terenu jest rzeka Wisła. Uzupełnienie sieci hydrograficznej stanowi rzeka Tążyna stanowiąca lewobrzeżny dopływ Wisły oraz system drobnych cieków i rowów. Trwałym i bardzo ważnym składnikiem szaty roślinnej są lasy. Zajmują one łączną powierzchnię około 1150 ha, co stanowi 3% ogólnej powierzchni. Są to przede wszystkim bory sosnowe mające ogromne znaczenie dla mikroklimatu Ciechocinka. Charakterystycznym elementem klimatycznym opisywanego terenu jest stosunkowo duży udział ciszy wynoszący dla Ciechocinka 20%. Bardzo interesującym i decydującym o funkcji terenu jest mikroklimat ciecho-

ciński. Jest to zjawisko powstałe między innymi w wyniku połączenia naturalnych predyspozycji z działalnością człowieka – budowa i eksploatacja tężni solankowych.

19. Obszar Chronionego Krajobrazu Ozów Wielowickich

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 1 120,54 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar obejmuje fragment Pojezierza Krajeńskiego, charakteryzuje się występowaniem młodego krajobrazu polodowcowego, a szczególnie unikatowymi formami rzeźby terenu tzw. ozami.

20. Obszar Chronionego Krajobrazu Północnego Pasa Rekreacyjnego Miasta Bydgoszczy

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 2 132,38 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar w większości obejmuje lasy i składa się z dwóch części. Część południowa leży na terenie Pradoliny Toruńsko – Eberswaldzkiej, a część północna na obszarze Wysoczyzny Świeckiej. Obszar charakteryzuje wielorakość form morfologicznych obejmujących tereny źródłiskowe, m.in. Strugi Myśliczyńskiej, Zacisze, Strugi

Rynkowskiej. Obszar ten podlega silnej antropopresji ze względu na pełnienie ważnej funkcji rekreacyjnej dla mieszkańców miasta Bydgoszczy (Leśny Park Kultury i Wypoczynku w Myśliczku oraz duża koncentracja ogródków działkowych).

21. Obszar Chronionego Krajobrazu Rynny Jezior Byszewskich

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 1 763,87 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar leży na terenie Pojezierza Krajeńskiego i stanowi klasyczny przykład znakomicie wykształconej i zachowanej formy polodowcowej na Niżu Polskim, z licznymi jeziorami o dość dobrej jakości wód. Zarówno forma polodowcowa jak i jej funkcja turystyczna zasługują w pełni na ochronę, a szczególnie zasoby wodne zgromadzone w jej największych zagłębieniach. Szerokość obszaru odpowiada granicom morfologicznym rynny.

22. Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Wisły

Data wyznaczenia: 01.01.1992 r.

Powierzchnia: 9 069,95 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 21/1992 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu w województwie toruńskim oraz reorganizacji zarządzenia

parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Tor. Nr 27, poz. 178).

Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Wisły ma wydłużony kształt, rozciąga się z północy na południe na długości około 30 km. Poza strefą krawędziową basenów – rozszerzeń doliny Wisły: Grudziądzkiego i fragmentu Chełmińskiego, obszar obejmuje dodatkowo kompleks leśny otaczający Jezioro Rudnickie oraz znaczny kompleks leśny na północ od Dusocina (przy granicy z województwem pomorskim). Obszar występuje na terenie 7 jednostek administracyjnych: 6 gmin i 1 miasta Grudziądz. Przez obszar przebiega kilka dróg krajowych i wojewódzkich, a także dwie linie kolejowe jednotorowe niezelektryfikowane: Toruń – Grudziądz – Kwidzyn i Jabłonowo – Grudziądz – Laskowice. Powierzchnia obszaru charakteryzuje się dużą rozciągłością ze względu na strefę krawędziową doliny Wisły, jedynie w rejonie Grudziądza obszar znacznie rozszerza się, ponieważ włączono w jego zasięg kompleks lasu komunalnego Grudziądza wraz z Jeziolem Rudnickim.

23. Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Kotliny Toruńskiej

Data wyznaczenia: 01.01.1992 r.

Powierzchnia: 11 951,40 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 21/1992 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu w województwie toruńskim oraz reorganizacji zarządzenia parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Tor. Nr 27, poz. 178).

Ponad 61% powierzchni obszaru występuje na terenie gminy Zławieś Wielka, a pozostała jego część położona jest na terenach gmin: Łubianka i Łysomice oraz

miasta Torunia. Obszar ten rozciąga się między linią kolejową Toruń – Olsztyn na wschodzie, aż po zachodni skraj powiatu toruńskiego bezpośrednio sąsiadujący z terenami gminy Dąbrowa Chełmińska (powiat bydgoski). Od południa ogranicza obszar droga krajowa Toruń – Bydgoszcz, natomiast północną granicę stanowi strefa krawędziowa Kotliny Toruńskiej. Charakteryzuje się ona głębokimi i długimi rozcięciami, tzw. dolinami bocznymi. Powierzchnia obszaru charakteryzuje się dużą rozciągłością ze względu na strefę krawędziową Kotliny Toruńskiej, jedynie w centralnej części obszar znacznie się rozszerza ze względu na włączenie w jego zasięg terenów leśnych i trwałych użytków zielonych między Toruniem a Zławią Wielką. Obszar charakteryzuje się dużym pokryciem lasami – około 56%.

24. Śliwicki Obszar Chronionego Krajobrazu

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 27 433,80 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie Nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Jest to jeden z większych obszarów chronionych położonych na terenie Borów Tucholskich. Dominuje krajobraz równiny sandrowej z pagórkami morenowymi i nielicznymi wydmami. Występują bardzo dobre warunki dla zbierania runa leśnego. Walory rekreacyjne obniża jednak niewielki udział wód powierzchniowych. Na terenie Śliwickiego OChK znajdują się 3 rezerваты przyrody: „Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego” w Wierzchlesie, Rezerwat cisów Jelenia Góra im. Kazimierza Szlachetki i rezerwat przyrody „Jezioro Martwe”.

25. Świecki Obszar Chronionego Krajobrazu

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 2 552,29 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie Nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar ten położony jest na terenie Równiny Świeckiej – rozciętej doliną rzeki Wdy – o dużych walorach krajobrazowo – estetycznych. Na terenie obszaru znajduje się zbiornik wodny w Gródku. Rzeka Wda posiada zlewnię chronioną. W rejonie Jeziora Deczno występują walory sprzyjające możliwości zaspokajania potrzeb związanych z wypoczynkiem.

26. Obszar Chronionego Krajobrazu Torfowiskowo-Jeziorno-Leśny Zgniłka-Wieczno-Wronie

Data wyznaczenia: 01.01.1992 r.

Powierzchnia: 12 360,04 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 21/1992 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu w województwie toruńskim oraz reorganizacji zarządzenia parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Tor. Nr 27, poz. 178).

Obszar obejmuje zespół jezior na zachodzie (Wieczno i Płużnickie), obszar leśny między Wroniem i Nielubem oraz Bagno Zgniłka tworzące kompleks w kształcie litery „U”. Cały ten kompleks poprzez dolinę Strugi Wąbrzeskiej łączy się z doliną Drwęcy. Obszar charakteryzuje się średnim pokryciem lasami – około 23,3%.

27. Wschodni Obszar Chronionego Krajobrazu Borów Tucholskich

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 25 586,62 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar położony jest na terenie Borów Tucholskich na obszarze sandru i składa się z dwóch części – obszaru zasadniczego oraz niewielkiego obszaru na zachód od wsi Dragacz. Charakteryzuje się znacznym udziałem wód powierzchniowych o dużych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i rekreacyjnych.

28. Obszar Chronionego Krajobrazu Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej część wschodnia i zachodnia

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 29 259,83 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

OChK Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej jest położony w większości w granicach najwyższej (72-75 m n.p.m) terasy Pradoliny Wisły, pokrytej jednym z największych w Polsce pól wydmy. Wysokość względna wydm wynosi średnio 10-25 m i dochodzi do 30-45 m. Powierzchnię obszaru pokrywają zwarte kompleksy borów świeżych i częściowo suchych z sosną

zwyczajną jako gatunkiem panującym. Omawiany obszar stanowi strefę masowego wypoczynku mieszkańców aglomeracji bydgosko-toruńskiej i pełni ważną rolę w turystyce i rekreacji. W skład tej jednostki wchodzi dwa podobszary obejmujące część wschodnią i zachodnią. Na terenie jednostki znajduje się rezerwat przyrody Łążyn. Przez obszar przebiegają liczne drogi o znaczeniu krajowym i wojewódzkim, a także linie kolejowe. Rejony miast są ważnymi korytarzami infrastruktury technicznej przecinającymi obszar chronionego krajobrazu.

29. Obszar Chronionego Krajobrazu Wydmowy na południe od Torunia

Data wyznaczenia: 01.01.1992 r.

Powierzchnia: 15 483,57 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 21/1992 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu w województwie toruńskim oraz reorganizacji zarządzenia parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Tor. Nr 27, poz. 178).

OChK Wydmowy na południe od Torunia jest położony na południowo-zachodnim krańcu powiatu toruńskiego. Ponad 99,8% powierzchni obszaru występuje na terenie gminy Wielka Nieszawka, a jedynie niewielki, północny jego skrawek wkracza na teren miasta Torunia (21,6 ha). Obszar ten położony jest między znaczącymi ciągami komunikacyjnymi (drogowo-kolejowymi), które ograniczają jego zasięg: Toruń – Włocławek od wschodu oraz Toruń – Bydgoszcz od północy. Jedynie ciąg komunikacyjny Toruń – Inowrocław przecina omawiany obszar w jego części centralnej. Pod względem geograficznym cały obszar położony jest

w południowej części szerokiego rozszerzenia pradoliny Wisły zwanego Kotliną Toruńsko-Bydgoską. Charakteryzuje się ona występowaniem potężnego kompleksu wydm śródlądowych, na terasach pradoliny Wisły. Powierzchnia obszaru charakteryzuje się dużą zwartością, czytelnością w przebiegu granic. Prawie w całości pokryta jest lasami, bądź wrzosowiskami (99,4%) i prawie w całości leży w obrębie jednej jednostki administracyjnej – w gminie Wielka Nieszawka (99,8%).

30. Obszar Chronionego Krajobrazu Zalewu Koronowskiego

Data wyznaczenia: 25.09.1991 r.

Powierzchnia: 27 742,38 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie nr 9/1991 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia 22 obszarów krajobrazu chronionego w województwie bydgoskim (Dz. Urz. Woj. Bydg. z dnia 10 września 1991 r. Nr 17, poz. 127).

Obszar ten położony jest na obszarze Doliny Brdy, do której od wschodu przylega Równina Świecka, od zachodu natomiast Pojezierze Krajeńskie. Charakteryzuje się wybitnymi walorami przyrodniczymi i turystycznymi. Malowniczość przyrodniczo-krajobrazowa tego obszaru wynika z występowania na jego powierzchni doliny rzeki Brdy, Zbiornika Koronowskiego, znacznej ilości jezior, lasów oraz urozmaiconego ukształtowania hipsometrycznego powierzchni. Powierzchnia ogólna wynosi około 277 km². Na terenie jednostki znajduje się rezerwat przyrody Różanna – Dęby.

31. Obszar Chronionego Krajobrazu

Źródła Skrwy

Data wyznaczenia: 01.01.1983 r.

Powierzchnia: 3 951,52 ha

Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr XX/92/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej we Włocławku z dnia 15 czerwca 1983 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. WRN Nr 3, poz. 22).

Pod względem fizyczno-geograficznym cały obszar leży w obrębie Sandru Skrwy. Orograficznie teren jest dosyć jednorodny jedynie tylko zachodnia część obszaru wykazuje większe zróżnicowanie. Dominantą przestrzenną obszaru jest rynna Jeziora Urszulewskiego. Głównym elementem hydrograficznym jest Jezioro Urszulewskie o powierzchni 239,1 ha. Uzupełnienie sieci wodnej stanowią jezioro Skrwilno, rzeka Skrwa oraz bogaty system drobnych cieków oraz oczek wodnych. Szatę roślinną tworzą przede wszystkim lasy. Zajmują one dużą powierzchnię – około 2479 ha, które stanowi ponad 70% omawianego obszaru. Ponadto ważny ekologicznie i znaczący terytorialnie element stanowią kompleksy łąk i bagien.

*Obszar Chronionego Krajobrazu Lasów Balczewskich.
fot. Marcin Woźniak*

*Nadwiślański Obszar Chronionego Krajobrazu.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Żnińskich.
fot. Marek Głowacki*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Zalewu Koronowskiego.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Jezioro Słepskie.
fot. Michał Fabiszewski*

Obszar Chronionego Krajobrazu Jezioro Głuszyńskie.

fot. Marek Głowacki

*Obszar Chronionego Krajobrazu Niziny Ciechocińskiej.
fot. Marek Głowacki*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Wydmowy na południe od Torunia.
fot. Marek Głowacki*

*Obszar Chronionego Krajobrazu
Drumliny Zbójeńskie.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Kamionki.
fot. Łukasz Gwiżdziel*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny rzeki Sępolenki.
fot. Marcin Woźniak*

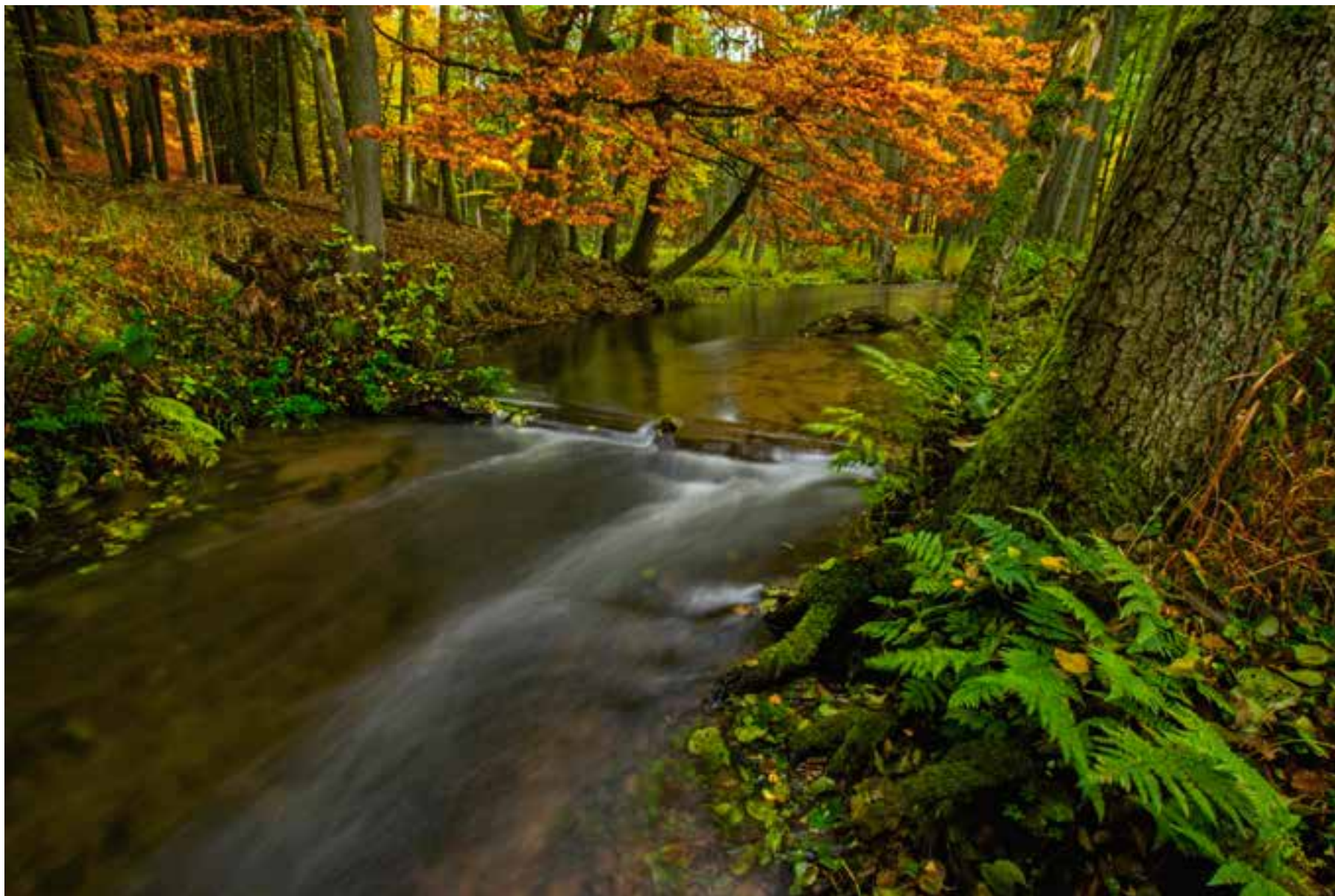

*Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy
Krawędziowej Kotliny Toruńskiej.
fot. Michał Fabiszewski*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Rzędowskich.
fot. Marcin Woźniak*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Źródła Skrawy.
fot. Marcin Woźniak*

*Obszar Chronionego Krajobrazu
Torfowiskowo – Jeziorno – Leśny
Zgniłka – Wieczno – Wronie.
fot. Marcin Woźniak*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Północnego Pasa
Rekreacyjnego Miasta Bydgoszcz.
fot. Michał Fabiszewskie*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior RogoŹskich.
fot. Janusz Kępa*

*Obszar Chronionego Krajobrazu
Jezioro Modzerowskie.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu
Dolina Drwęcy.
fot. Marek Głowacki*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Jezioro Stelchno.
fot. Piotr Szumigaj*

*Śliwicki Obszar Chronionego Krajobrazu.
fot. Marcin Woźniak*

*Obszar Chronionego Krajobrazu
Strefy Krawędziowej Doliny Wisły.
fot. Piotr Szumigaj*

*Świecki Obszar Chronionego Krajobrazu.
fot. Piotr Szumigaj*

*Wschodni Obszar Chronionego Krajobrazu
Borów Tucholskich.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Wydm Kotliny
Toruńsko-Bydgoskiej część wschodnia i zachodnia.
fot. Marcin Woźniak*

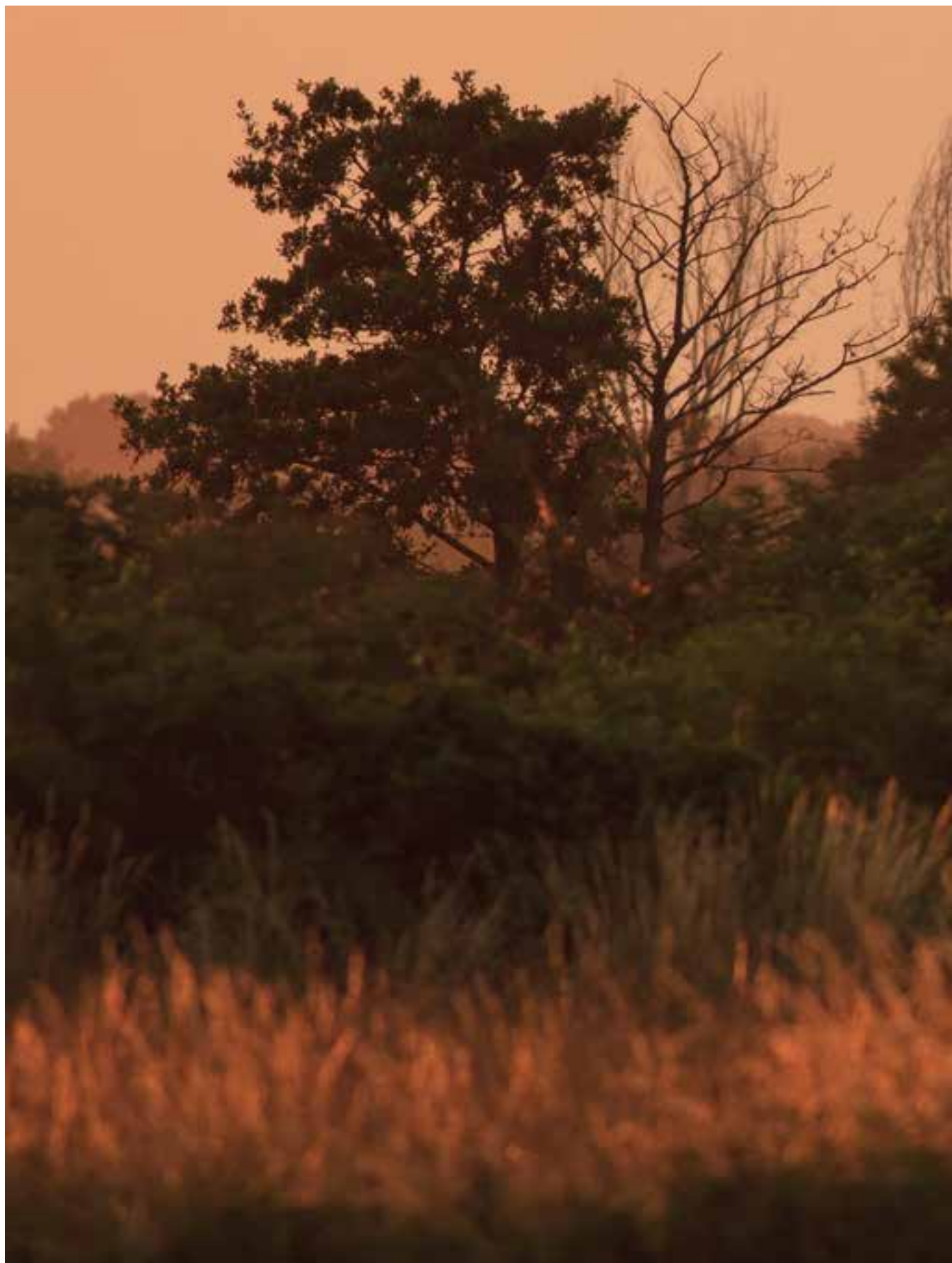

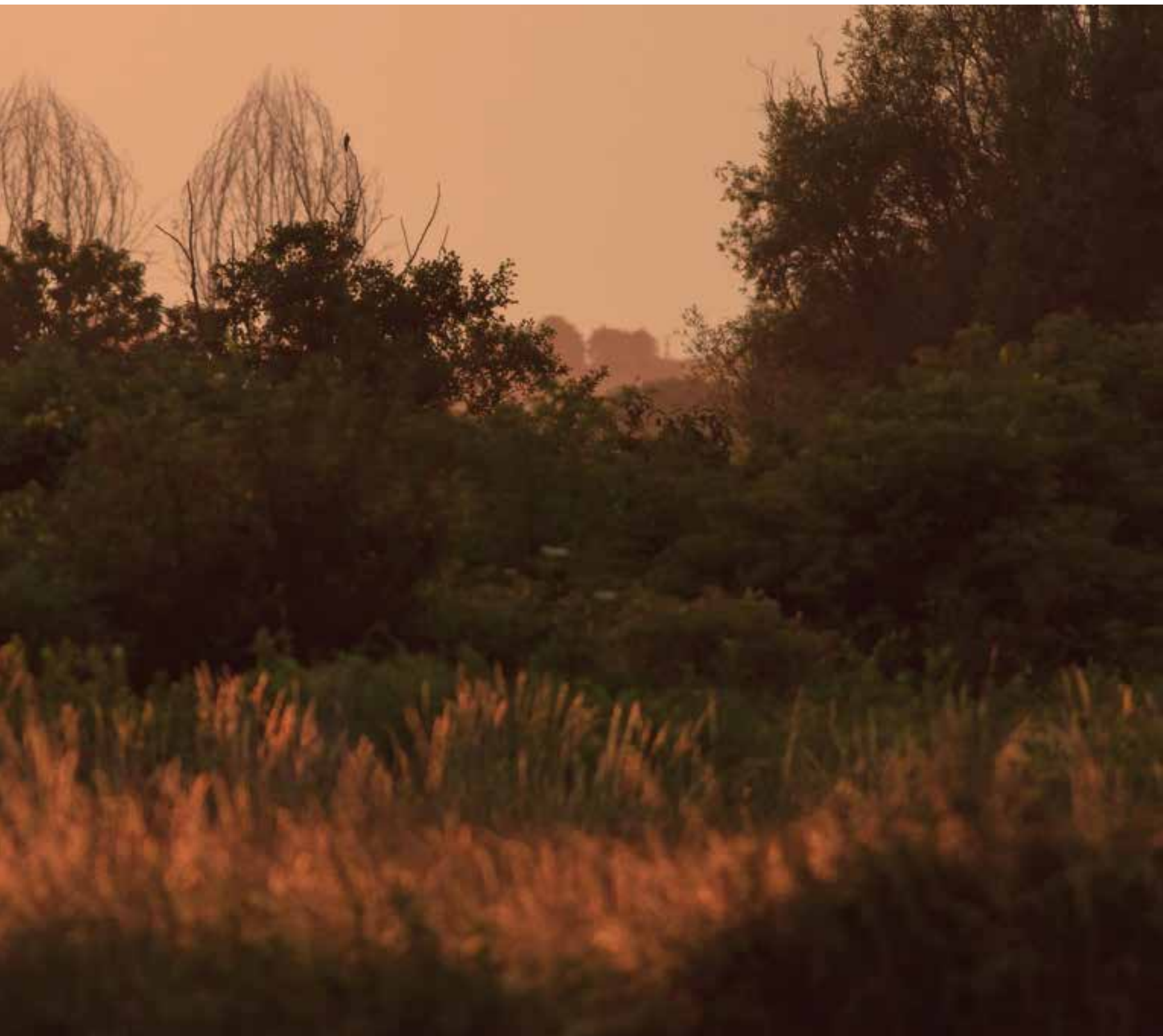

*Obszar Chronionego Krajobrazu Rynny Jezior
Byszewskich.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardegi.
fot. Piotr Szumigaj*

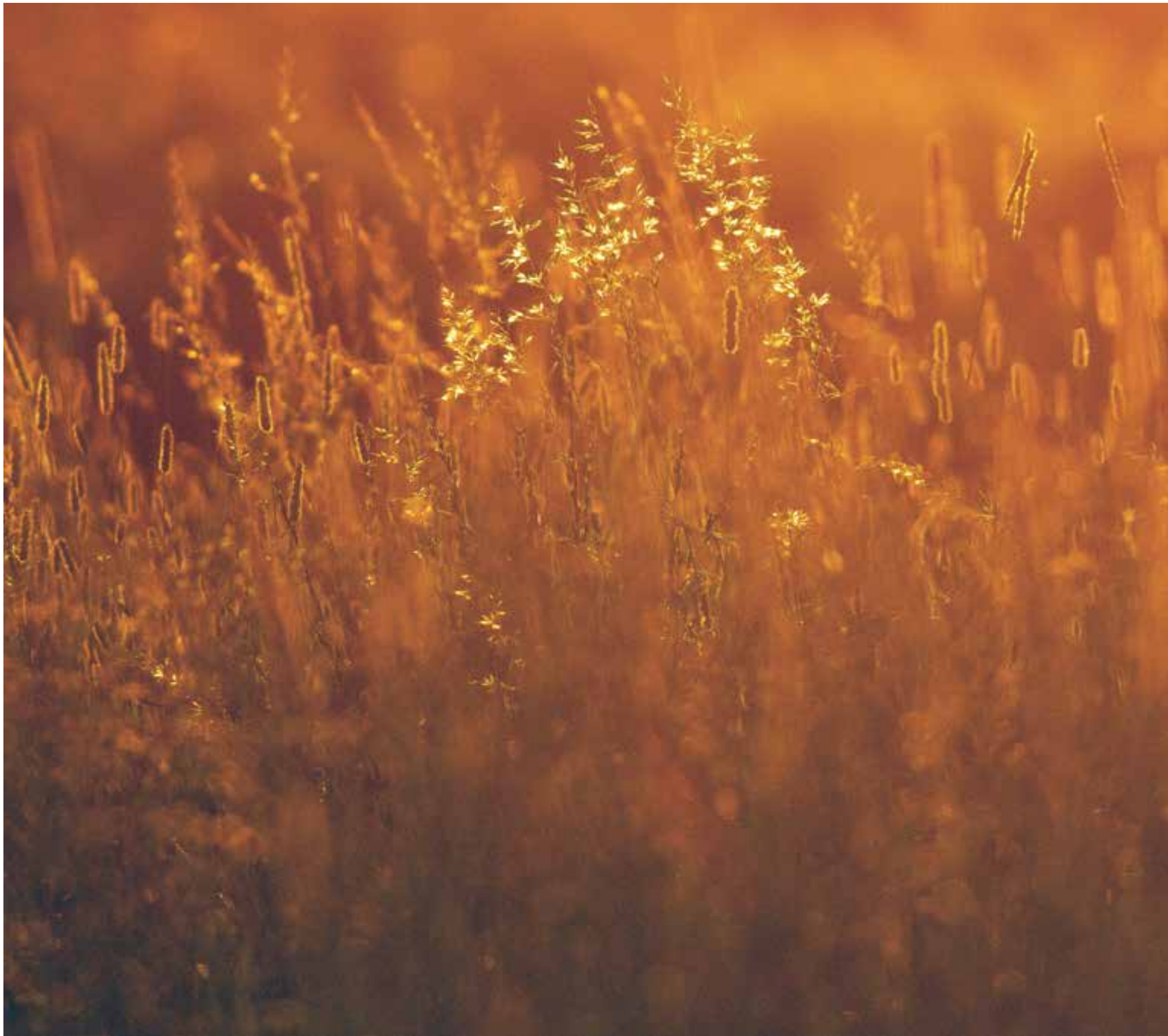

*Obszar Chronionego Krajobrazu Lasów Miradzkich.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Ozów Wielowickich.
fot. Piotr Szumigaj*

*Obszar Chronionego Krajobrazu Łąki Nadnoteckie.
fot. Piotr Szumigaj*

*Nadnotecki Obszar Chronionego Krajobrazu.
fot. Piotr Szumigaj*

DANE KONTAKTOWE

Brodnicki Park Krajobrazowy

Grzmięca 10
87 – 312 Pokrzydowo
tel.: 56 49 394 50
e-mail: park@bpark.stefa.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/bpk

Gostynińsko – Włocławski Park Krajobrazowy

ul. Zamkowa 11
87 – 820 Kowal
tel.: 54 284-22-26
e-mail: gwpk@xl.wp.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/gwpk

Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy

Ruda 1
87 – 320 Górzno
tel.: 56 49 18 151
e-mail: park@pkgorzno.stefa.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/glpk

Krajeński Park Krajobrazowy

ul. Strzelecka 5
89 – 410 Więcbork
tel.: 52 522 51 30
e-mail: krajenskiparkkrajobrazowy@wp.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/kpk

Nadgoplański Park Tysiąclecia

ul. Wodna 9
88 – 150 Kruszwica
tel.: 52 35 15 415
e-mail: nadgoplanskipark1000@wp.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/npt

Tucholski Park Krajobrazowy

ul. Podgórna 1
89 – 500 Tuchola
tel.: 52 33 43 712
e-mail: sekretariat@tuchpark.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/tpk

Wdecki Park Krajobrazowy

ul. Rynek 11A
86 – 150 Osie
tel.: 52 33 29 486
e-mail: sekretariat@wdeckipark.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/wpk

Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą

ul. Sądowa 5
86 – 100 Świecie
tel.: 52 33 15 000
e-mail: sekretariat@dolwislapark.pl
www.parki.kujawsko-pomorskie.pl/zpkndw

Urząd Marszałkowski Województwa

Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Plac Teatralny 2

86-100 Toruń

tel.: 56 62 18 600

e-mail: punkt.informacyjny@kujawsko-pomorskie.pl

www.kujawsko-pomorskie.pl

**Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego
w Toruniu**